

Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta
katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Jan Škorpil

**VOLEBNÍ PODPORA POLITICKÝCH STRAN:
stav a vývoj ve vnitřní prostorové struktuře
Pražského městského regionu v letech 1996-2006**

Diplomová práce

Praha 2008

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Jakub Novák

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně, pouze s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Praze dne _____

Děkuji především Mgr. Jakubovi Novákovi za cenné rady a připomínky. Dále děkuji Anně Pabianové a Petru Pabianovi, bez jejichž trpělivosti by tato práce nikdy nevznikla.

OBSAH

1. Úvod	14
2. Geografie voleb	17
2.1 PŘEHLED LITERATURY	19
3. Metodologie	22
3.1 VÝBĚR SLEDOVANÝCH VOLEB	22
3.2 VÝBĚR SLEDOVANÝCH POLITICKÝCH STRAN	26
3.3 VÝBĚR A PŘEDSTAVENÍ POUŽITÝCH ÚZEMNÍCH ČLENĚNÍ	29
3.3.1 Evidence volebních výsledků	29
3.3.2 Územní členění podle volebních okrsků	32
3.3.3 Územní členění podle zón	34
3.3.4 Územní členění podle katastrů	39
3.4 METODY SLEDOVÁNÍ VOLEBNÍ PODPORY	40
4. Empirie	41
4.1 REGIONÁLNÍ ROZDÍLY VE VOLEBNÍ PODPOŘE NA ÚROVNI KRAJŮ	42
4.2 VOLEBNÍ PODPORA STRAN V PRAŽSKÉM MĚSTSKÉM REGIONU	46
4.3 VÝVOJ VOLEBNÍ PODPORY POLITICKÝCH STRAN PODLE ZÓN	49
4.3.1 Stabilita volební podpory politických stran	49
4.3.2 Vývoj volební podpory politických stran	50
4.3.3 Územní změny ve volební podpoře politických stran	57
4.3.4 Hodnocení celkových změn ve volební podpoře stran	62
4.4 VÝVOJ VOLEBNÍ PODPORY POLITICKÝCH STRAN PODLE KATASTRŮ	64

4.4.1	Stabilita volební podpory politických stran	64
4.4.2	Vývoj volební podpory politických stran	66
4.4.3	Hodnocení celkových změn ve volební podpoře stran	79
4.5	VÝVOJ VOLEBNÍ PODPORY POLITICKÝCH STRAN VE VOLEBNÍCH OKRSCÍCH.....	81
5.	Závěr.....	84

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Seznam voleb uskutečněných v Pražském městském regionu v letech 1996-2006	22
Tabulka 2: Procentní zisk pěti nejsilnějších politických stran ve volbách do PS PČR na území Pražského městského regionu	26
Tabulka 3: Strany tvořící Liberální slepenec ve volbách do PS PČR v letech 1996-2006.....	28
Tabulka 4: Počet získaných mandátů při volbách do zastupitelstva městské části Praha 10 v roce 2006 podle počtu volebních obvodů	30
Tabulka 5: Počet obyvatel a rozloha geneticko-morfologických zón (2001).....	37
Tabulka 6: Počet obyvatel v geneticko-morfologických zónách podle typu domu,.....	38
Tabulka 7: Stabilita volební podpory při volbách do PS PČR v letech 1996 a 2006 na úrovni krajů	43
Tabulka 8: Srovnání volebních výsledků v České republice a Pražském městském regionu ve volbách do PS PČR v letech 1998 a 2002	48
Tabulka 9: Stabilita územních rozdílů ve volební podpoře při volbách do PS PČR v roce 1996 a letech 1998, 2002 a 2006 na úrovni zón	50
Tabulka 10: Změna lokalizačního koeficientu volební podpory stran mezi roky 1996 - 2006	57
Tabulka 11: Posun těžiště volební podpory stran ve třech hlavních částech Pražského městského regionu	61
Tabulka 12: Korelační analýza změny počtu voličů a změny volební podpory politických stran v zónách mezi roky 1996 a 2006	63
Tabulka 13: Stabilita územních rozdílů ve volební podpoře při volbách do PS PČR v roce 1996 a 2006 na úrovni katastrů.....	65
Tabulka 14: Korelační analýza změny počtu voličů a změny volební podpory politických stran v katastrech mezi roky 1996 a 2006.....	79

Tabulka 15: Stabilita volební podpory při volbách do PS PČR v roce 1996 a 2006 na úrovni volebních okrsků.....	81
Tabulka 16: Korelační analýza změny počtu voličů a změny volební podpory politických stran ve volebních okrscích mezi roky 1996 a 2006.....	82

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Pozice hlavních politických stran České republiky v ideologickém prostoru.....	27
Graf 2: Vývoj počtu voličů v zónách mezi roky 1996-2006	38
Graf 3: Volební podpora stran na úrovni krajů ve volbách do PS PČR v roce 2006	44
Graf 4: Hodnota lokalizačního kvocientu volební podpory politických stran na úrovni krajů ve volbách do PS PČR v roce 2006.....	45
Graf 5: Vývoj lokalizačního kvocientu politických stran v Pražském městském regionu ve volbách do PS PČR v letech 1996-2006.....	47
Graf 6: Procentní zisky stran podle zón ve volbách do PS PČR v letech 1996-2006	51
Graf 7: Vývoj lokalizačního kvocientu volební podpory ODS	52
Graf 8: Vývoj lokalizačního kvocientu volební podpory ČSSD	53
Graf 9: Vývoj lokalizačního kvocientu volební podpory KSČM.....	54
Graf 10: Vývoj lokalizačního kvocientu volební podpory KDU-ČSL	54
Graf 11: Vývoj lokalizačního kvocientu volební podpory Liberálního slepence	55
Graf 12: Vývoj lokalizačního kvocientu volební účasti	56
Graf 13: Vývoj lokalizačního kvocientu volební podpory ve vnitřním městě	59
Graf 14: Vývoj lokalizačního kvocientu volební podpory v zóně sídlišť.....	60
Graf 15: Vývoj lokalizačního kvocientu volební podpory v zázemí	61

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Základní členění Pražského městského regionu podle zón.....	35
Obrázek 2: Volební podpora ODS.....	68
Obrázek 3: Volební podpora ČSSD.....	70
Obrázek 4: Volební podpora KSČM	72
Obrázek 5: Volební podpora KDU-ČSL	74
Obrázek 6: Volební podpora Liberálního slepence	76
Obrázek 7: Neúčast ve volbách	78
Obrázek 8: Vývoj počtu voličů mezi volbami z roku 1996 a 2006	80
Obrázek 9: Relativně nejsilnější strana v okrscích vybraných katastrů v roce 1996 a 2006....	83

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Upravené členění Prahy podle katastrálních území	91
Příloha 2: Členění zóny <i>vnější zázemí</i> podle obcí.....	92
Příloha 3: Rozmístění voličů v rámci Pražského městského regionu.....	93

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ČR – Česká republika

ČSSD – Československá strana sociálně demokratická

ČSÚ – Český statistický úřad

DEU – Demokratická unie

KDU-ČSL – Křesťanská a demokratická unie-Československá strana lidová

KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy

ODA – Občanská demokratická aliance

ODS – Občanská demokratická strana

PS PČR – Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky

SLDB – Sčítání lidu, domů a bytů

SNK-ED – Sdružení nezávislých kandidátů - Evropští demokraté

US-DEU – Unie svobody-Demokratická unie

ABSTRACT

This thesis deals with geographic analysis of political behaviour. It is spatially limited to a metropolitan area of Prague, the capital and biggest city in the Czech Republic. Political behaviour of voters is analysed on election results of parliamentary elections between 1996 and 2006. The analysis uses aggregate data and is undertaken in three main different sets of spatial units. Results are then compared inbetween them to confirm or refute obtained findings.

The main goal of this thesis is to discover and analyse existing spatial patterns of political support for individual parties. As the Czech political system is based on proportional representation, five main political parties and parties groupings are analysed. The second goal is to capture the change in political behaviour over the studied time period. To discover how high the spatial stability of different party support is and which parts of the metropolitan region has undergone the biggest change in political behaviour. Last goal is to try to explain what changes has the process of residential suburbanization done to the existing spatial structure of party support.

The main conclusion is that the existing pattern of political party support has been on the level of main morphological zones reversed. The main right-wing party of the Czech political system has undergone a sharp increase in support in the suburban area, and decline in the core city. The development of the main left-wing party was opposite. This change was found to be most probably caused by the process of residential suburbanization. However the overall differentiation of political party support declined due to the distribution of party support at the beginning of the studied period. In 1996 the support of the main right-wing party was the highest in the core city and the support of the main left-wing party was the highest in the suburban area.

This thesis concludes with possible future research directions in this study of political behaviour in the spatial structure of Prague's metropolitan area. It has created a database which can be used by future researchers for different set of purposes.

„Když je společnost bohatá, lidé nemusí pracovat rukama a věnují se duševní činnosti. Je čím dál více univerzit a čím dál více studentů. Aby mohli studenti absolvovat, musí si vymyslet témata diplomových prací. Témat je nekonečné množství, protože o všem na světě je možno napsat pojednání. Popsané listy papíru se vrší do archivů, které jsou smutnější než hřbitov, protože do nich nikdo nevstoupí ani na Svátek mrtvých.“

MILAN KUNDERA - Nesnesitelná lehkost bytí

1. Úvod

Svobodné volby jsou základním nástrojem zastupitelské demokracie. Umožňují voličům vybrat si své zástupce, kteří je poté v daném volebním období reprezentují v příslušných institucích. V Česku mohou občané volit své zástupce do dvou komor Parlamentu České republiky, Poslanecké sněmovny a Senátu, do krajských a obecních zastupitelstev a do Evropského parlamentu. Kromě voleb do těchto pěti zastupitelských orgánů je možné volit i přímo. Prostředkem přímé demokracie je referendum, které může mít formu místního či obecního referenda. V České republice zatím nebyl schválen zákon o obecním referendu, a tak jakékoliv celostátní referendum musí být ustanoveno samostatným zákonem. Doposud jediným takovým zákonem byl zákon o vstupu České republiky do Evropské unie. Na základě tohoto zákona proběhlo stejnojmenné referendum. Zákon o místním referendu platí v České republice od roku 2001 a občané v těchto referendech mohou ovlivňovat záležitosti, které jsou v kompetenci místních samospráv¹.

Kromě zvolení zástupců či přímém rozhodnutí o dané otázce jsou volby také pravidelným šetřením o obyvatelstvu, které přináší velké množství informací ve velkém územním detailu. Vzhledem k tomu, že různé typy voleb se konají minimálně každé dva roky, je možné získávat stále aktuální informace. Informacemi, které mohou volební výsledky poskytnout o daném území a jeho obyvatelích, se zabývá volební geografie, do jejíhož rámce se řadí i tato práce.

Konkrétně se předkládaná diplomová práce věnuje stavu a vývoji volební podpory v Pražském městském regionu, který je pro potřeby této práce definován jako území Hlavního města Prahy a přilehlých okresů Praha-východ a Praha-západ. Zpracováním tohoto tématu navazuji na svou ročníkovou práci (Škorpil 2005), ve které jsem analyzoval volební podporu v rámci městské části Praha 10. Posunem na úroveň celého Pražského městského regionu se významně zvětšila rozloha studovaného území, na kterém se nachází přibližně 14 % všech voličů České republiky. Zároveň zůstala zachována možnost provádění analýz ve větším územním detailu než tomu je v ostatních analýzách volebního chování v České republice.

¹ Výsledek referend je pro místní zastupitelstva závazný pouze při účasti alespoň 50% registrovaných voličů, což snižuje možnost uplatnění vůle občanů v praxi.

Hlavním cílem práce je tedy zmapovat volební podporu hlavních politických stran a seskupení ve vnitřní prostorové struktuře Pražského městského regionu. Tento cíl byl motivován především skutečností, že volební podpora stran nebyla v potřebném územním detailu zatím zpracována. Běžně dostupné jsou volební výsledky na úrovni pražských městských částí. Toto členění Prahy je však pro analýzu vnitřní prostorové struktury málo podrobné. Hlavní městské části jsou často populačně větší než mnohá krajská města a nemohou poskytnout informace o konkrétních městských lokalitách. Z tohoto důvodu je hlavním cílem této práce zachytit volební podporu v jemnějším členění města na úrovni geneticko-morfologických zón a katastrálních území. Zároveň je sledován vývoj a změny ve volební podpoře. K tomuto sledování jsou využity výsledky voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR mezi lety 1996 a 2006.

Z hlavního cíle práce vyplývá celá řada výzkumných otázek: zejména jaké je prostorové rozložení volební podpory hlavních politických stran ve vnitřní struktuře Pražského městského regionu? Je volební podpora jednotlivých stran územně koncentrována do určitých oblastí nebo naopak rovnoměrně rozložena? Pokud není rozložena rovnoměrně, jaké jsou hlavní oblasti volební podpory jednotlivých stran? Které strany se těší největší podpoře v konkrétních částech Pražského městského regionu? Kromě těchto otázek ohledně stavu volební podpory si tato diplomová práce klade také otázky ohledně vývoje volební podpory: došlo za sledovaných 10 let v prostorovém rozložení volební podpory ke změnám? Jaká je územní stabilita volební podpory jednotlivých stran? Liší se tato stabilita v závislosti na zvoleném územním členění? Jakým vývojem ve sledovaném období prošla volební podpora jednotlivých stran? A konečně, poskytují volební data dostatečný podklad pro sledování příčin případných změn?

Na položené otázky se snažím odpovědět v empirické části, která je zároveň nejdůležitější částí předkládané diplomové práce.

Struktura práce začíná teoretickou částí, která zasazuje tuto práci do kontextu volební geografie, a to především dosavadních českých výzkumů a publikované literatury. Druhá, metodologická část představuje rámec této práce ve čtyřech krocích, když zdůvodňuje výběr sledovaných voleb, výběr sledovaných politických stran a seskupení, výběr územních členění a výběr metod pro sledování volební podpory stran. Samotná empirická část se skládá z pěti kapitol odpovídajících zvolenému územnímu detailu. V první kapitole je krátce představena celá Česká republika a regionální rozdíly ve volební podpoře na úrovni krajů, přičemž je

zvláštní pozornost věnována Středním Čechám a především Pražskému městskému regionu. Ve druhé kapitole je popsán a analyzován stav a změny ve volební podpoře politických stran na úrovni Pražského městského regionu jako celku. Ve třetí kapitole je měřítková úroveň výzkumu Pražského městského regionu posunuta na úroveň geneticko-morfologických zón a ve čtvrté na úroveň katastrálních území. Tyto dvě kapitoly tvoří nejdůležitější oblast empirického výzkumu této práce. V poslední páté kapitole je krátce představena nejdetailnější měřítková úroveň volebních okrsků. Závěr práce potom shrnuje nejdůležitější poznatky a jejich využitelnost pro další výzkum v této oblasti.

2. Geografie voleb

Tato práce se zabývá především vývojem volební podpory. Svým zaměřením je tedy součástí vědní disciplíny geografie voleb. V této kapitole částečně vycházím ze své ročníkové práce (Škorpil 2005).

Geografie voleb studuje geografické aspekty organizace, průběhu a výsledků voleb (Johnston a kol. 2000). Jedním ze základních předpokladů geografie voleb je, že volební výsledky nejsou v prostoru diferencovány náhodně, ale závisí na řadě různých faktorů (Čerba 2004). Právě studiem těchto faktorů a jejich geografických aspektů se zabývá geografie voleb. Tuto vědní disciplínu rozděluje Johnston do pěti samostatných oblastí studia (Johnston a kol. 2000):

- 1) *Prostorová organizace voleb*, se zabývá především definicí hranic volebních obvodů
- 2) *Prostorové rozdíly ve volebním chování* ve vztahu k ostatním charakteristikám populace
- 3) *Vliv místních faktorů* na politické postoje a rozhodování
- 4) *Prostorové vzorce politické reprezentace*, které jsou výsledkem systému přepočítávání hlasů na křesla do konkrétního politického orgánu
- 5) *Prostorové rozdíly v moci* - uplatnění politik, které reflektují vzorce politické reprezentace.

Tato práce se částečně dotýká prvních tří oblastí studia geografie voleb, a proto jsou zde krátce představeny. Prostorová organizace voleb, má jako hlavní předmět studia definici volebních obvodů. Nejdůležitějším cílem, je zde zamezit manipulaci s hranicemi volebních obvodů, které vědomě či nevědomě zvýhodňují jednu ze stran nebo jednoho z kandidátů. Této oblasti studia geografie voleb se věnuje první část kapitoly 3.3.1 této práce. Druhá i třetí kategorie Johnstonova členění, je spojena s jednou ze základních explanačních teorií prostorové diferenciací volebních výsledků. Při diskusi těchto přístupů vycházím především z práce Kostecký, Čermák 2003.

Prvním z těchto teoretických přístupů je *kompoziční přístup*. Tento přístup vysvětluje prostorové rozdíly ve volebním chování především změnami v charakteristikách jednotlivců či populací. V případě jednotlivců jde o zařazení jednotlivce podle jeho charakteristik do struktury společnosti či do politicky specifické skupiny. V případě regionu je nejdůležitější

znalost struktury (věkové, vzdělanostní atd.) dané populace. Prostorové změny ve volebním chování jsou pak odrazem změn ve struktuře populace.

Druhým přístupem je *kontextový přístup*. Ten klade důraz především na důležitost prostorového kontextu. Místní prostředí je považováno za základ pro politické rozhodování jedince či populace regionu. Kontextový přístup zkoumá geografický kontext prostředí, ve kterém se jedinec či populace nějakého území rozhoduje. Zabývá se tedy především širokou škálou vztahů mezi jedinci či skupinami a historickým, kulturním a politickým vývojem regionu.

Oba zmíněné teoretické přístupy přispívají k vysvětlení prostorových rozdílů. Liší se v důrazu který kladou, buď na jedince a jeho postavení ve společnosti nebo na geografický kontext, ve kterém se jedinec rozhoduje. Některé charakteristiky populace mají jak kompoziční tak kontextový rozměr. Příkladem může být náboženské vyznání, postavení v zaměstnání či věk, které vypovídají jak o respondentovi samotném, tak i o prostředí, ve kterém se pohybuje (Kostecký a Čermák 2004).

Ve své práci vycházím při interpretaci analyzovaných volebních dat z kompozičního přístupu. Kostecký a Čermák (2004) ve svém výzkumu dokazují, že vliv místních faktorů rozhodně není marginální a v některých případech může být větší než vliv kompozičních charakteristik. Souhrnně se tyto místní faktory označují termínem *kontextový efekt*. Domnívám se, že největší vliv na kvalitu analyzovaných volebních dat v této práci může mít *efekt nákazy*. Efekt nákazy vzniká když specifika lokálního prostředí ovlivňují myšlení a konání lidí žijících v tomto prostředí (Johnston a kol.. 2000). Tento efekt může působit na několika měřítkových úrovních, od rodiny až po celý region. Jedinec s minoritním názorem může prostřednictvím svých sociálních vztahů v tomto prostředí přejmout majoritní názor daného prostředí (viz úvod kapitoly 5).

K analýze volebního chování je možné využít dva základní metodologické přístupy. Prvním z nich je analýza sociologických výběrových šetření. Ve své práci odkazuji na Českou volební studii 2006, jejíž výsledky zpracoval kolektiv autorů pod vedením Tomáše Lebedy (Lebeda a kol. 2006). Jedná se o rozsáhlé sociologické výběrové šetření, které mapovalo volební chování jedinců těsně po volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2006. Druhým z metodologických přístupů je analýza agregátčích dat, která je přímo využita i v této práci. Analýza agregátčích dat je spojena s několika metodologickými problémy, které jsou krátce představeny.

Při analýze agregátčích dat je nutné si uvědomit, že běžně používané statistické metody (v této práci používám korelační analýzu) ukazují statistické a nikoliv kauzální závislosti (Spurná 2007). Statisticky významné rozložení dvou jevů tak ještě nemusí znamenat, že tyto jevy spolu přímo souvisí. Výsledky analýzy agregátčích dat závisí také na zvoleném geografickém členění. Tento problém je zároveň jedním ze základních typů ekologické chyby.

Ekologická chyba může vzniknout, pokud odvozujeme individuální charakteristiky jedinců na základě analýzy agregátních dat populace, jejichž jsou tito jedinci členy (Johnston a kol. 2000). Jelikož využívám při své analýze agregátčích volebních dat, týká se problém ekologické chyby i mého výzkumu.

Zmíněným základním typem ekologické chyby je cross-level fallacy. K této chybě dochází za předpokladu, že vztah pozorovaný v jednom typu prostorové agregace dat, je použit pro všechny ostatní stává se univerzálním rysem dané populace. Výzkum na toto téma ukázal (Johnston a kol. 2000), že tento vztah neplatí. Jsou-li hranice územních celků, do kterých se data agregují, vymezeny jinak, může dojít k jiným výsledkům analýzy.

Této chybě se snažím předejít testováním vztahu dvou proměnných ve více územních členěních (volební okrsky, katastry, geneticko-morfologické zóny). Stejný výsledek analýzy na více územních úrovních zvyšuje relevanci zjištěného vztahu.

2.1 PŘEHLED LITERATURY

První svobodné volby po pádu komunistického režimu v listopadu 1989 proběhly v roce 1990. Tento rok je v podstatě počátkem geografie voleb jako vědní disciplíny na území bývalého Československa a od roku 1993 České republiky. V západních demokraciích má geografie voleb mnohem delší tradici. Svobodné volby se zde konají již desítky let a je tedy možné sledovat i dlouhodobý vývoj prostorových volebních vzorců.

Dlouhodobých řad volebních dat využívá například Walks (2005, 2007) při studiu volební polarizace mezi jádry měst a suburbánní oblastí ve Velké Británii a v Kanadě. Současné výzkumy (Johnston a kol. 2001, Walks 2004) zdůrazňují význam kontextuálních efektů. Walks (2004) tvrdí, že území a kontext kanadských suburbíí jsou významným faktorem při posunu politické orientace obyvatel směrem k pravé části politického spektra. Obecně lze říci, že hlavním tématem zahraničních volebních studií je především otázka politického vývoje suburbíí a vztahu suburbíí a jádrového města.

V České literatuře byl největší prostor věnován studiu volebním výsledků a jejich podmíněností na regionální úrovni (Kostecký 2001, Kostecký, Stachová a Čermák 2002). Hlavní územní jednotkou sledování byly především kraje a okresy. Geografické analýze volebního chování byla na katedře sociální geografie a regionálního rozvoje na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze věnována v posledních letech především práce Spurné (2007). Spurná analyzovala podmíněnosti volebního chování v Parlamentních volbách v letech 2002 a 2006 na úrovni obcí.

S postupným rozvojem suburbanizace v hlavních českých metropolích se pozornost přesunula i na výzkum volebního chování v rámci metropolitních oblastí. Této oblasti se věnuje především Tomáš Kostecký. Společně s Danielem Čermákem (Kostecký, Čermák 2004) analyzovali rozvoj suburbanizace v hlavních metropolích a zkoumali její vliv na politické chování obyvatel. Zmiňují také nedostatek literatury, která by se zabývala změnami volebního chování v metropolitních oblastech, zvláště ve vztahu k suburbanizaci. Tímto tématem se zabývá opět Kostecký (2005), když studuje podmíněnosti volebního chování v suburbánních oblastech čtyř největších měst České republiky mezi volbami do Poslanecké sněmovny z let 1990-2002. Politické důsledky suburbanizace pak sleduje v pěti případových studiích suburbánních lokalit Prahy a Brna (Vobecká a Kostecký 2007).

Uvedené práce se zabývají především suburbánní částí metropolitních regionů. Hlavním důvodem je nedostupnost volebních dat v potřebném územním detailu za celé metropolitní oblasti. Tuto mezeru ve studované problematice se snaží zaplnit tato diplomová práce, jejíž hlavní cíl, je právě zmapovat stav a změny ve volební podpoře v jemném členění Pražského městského regionu.

Jelikož sleduji vývoj volební podpory v Pražském městském regionu a dílčím cílem je také pokus o nalezení souvislostí mezi procesem residenční suburbanizace a změnou ve volební podpoře politických stran, bude krátce zmíněna i literatura zabývající se změnami ve vnitřní prostorové struktuře Prahy či jiných měst v České republice.

Proměnami prostorové struktury měst a klasifikací procesů, které ji proměňují se dlouhodobě zabývá Sýkora (2001a, 2001b). Studiu suburbanizace, jednoho z procesů měnící prostorovou strukturu měst, se věnuje Ouředníček (2002, 2003). Společně tyto dva autoři vydali studii, kde se mimo jiné věnují vývoji residenční suburbanizace v metropolitních oblastech Prahy a Brna. Konstatují že residenční suburbanizace *„přispívá k proměně tradičního sociálně-prostorového vzorce socialistického města, charakterizovaného*

klesajícím socio-ekonomickým statusem směrem od centra města“ (Sýkora a Ouředníček 2007, s.7). Ouředníček (2003) také považuje residenční suburbanizaci za proces, který v současnosti nejvíce mění sociální vzorce v metropolitních oblastech České republiky. Publikací, která se v poslední době věnuje speciálně stejnému území jako tato práce, je Sociální geografie Pražského městského regionu (Ouředníček ed. 2006). Tento soubor empirických studií je zaměřen na studium transformačních procesy, které fungují na úrovni celého regionu. Residenční suburbanizaci se zde věnuje hned několik těchto studií.

3. Metodologie

Tato část práce se skládá ze čtyř hlavních kapitol. První kapitola se věnuje výběru sledovaných voleb, druhá výběru sledovaných stran a třetí výběru územních členění Pražského městského regionu. Ve čtvrté jsou popsány metody, které jsou použité pro sledování stavu a změn ve volební podpoře politických stran.

3.1 VÝBĚR SLEDOVANÝCH VOLEB

Tato kapitola je věnována základnímu představení různých typů voleb a výběru konkrétních voleb pro použití v této práci. Mezi lety 1996 a 2006 se na území Pražského městského regionu uskutečnilo celkem 19 voleb² (viz Tabulka 1). Seznam voleb lze podle zastupitelského orgánu rozdělit na 6 typů, které jsou krátce představeny.

Tabulka 1: Seznam voleb uskutečněných v Pražském městském regionu v letech 1996-2006

Pořadí voleb	Volby (zastupitelský orgán)	Rok konání voleb	Účast (%)	
				2. kolo
1.	Poslanecká sněmovna	1996	70,8	-
2.	Senát - ustavující volby	1996	42,8	37,1
3.	Poslanecká sněmovna	1998	72,4	-
4.	Obecní zastupitelstva	1998	41,0	-
5.	Senát - řádné volby	1998	43,5	27,4
6.	Senát - doplňovací volby	1999	33,7	-
7.	Krajská zastupitelstva	2000	34,2	-
8.	Senát - řádné volby	2000	32,5	21,9
9.	Poslanecká sněmovna	2002	60,3	-
10.	Obecní zastupitelstva	2002	37,8	-
11.	Senát - řádné volby	2002	26,1	33,3
12.	Referendum o vstupu do EU	2003	57,8	-
13.	Evropský parlament	2004	34,6	-
14.	Senát - doplňovací volby	2004	20,0	15,2
15.	Krajská zastupitelstva	2004	33,4	-
16.	Senát - řádné volby	2004	30,6	22,6
17.	Poslanecká sněmovna	2006	68,9	-
18.	Obecní zastupitelstva	2006	44,1	-
19.	Senát - řádné volby	2006	42,4	23,7

Zdroj: výpočet autora, Volby 1996 - 2006

² V seznamu nejsou zahrnuta místní referenda.

- I. Volby do Poslanecké sněmovny se ve sledovaném období konaly celkem 4x. Interval mezi konáním řádných voleb jsou 4 roky. V roce 1998 se konaly zatím jediné předčasné volby, všechny ostatní volby byly řádné. Volební obvody pro volby do Poslanecké sněmovny jsou shodné s vymezením krajů. Jejich počet se tak stejně jako počet krajů zvýšil z 8 na 14 poté, co v roce 2000 vzniklo nové vymezení krajů. Na území Pražského městského regionu zůstalo vymezení volebních obvodů (krajů) od roku 1996 beze změny. Praha tvoří jeden volební obvod a okresy Praha-východ a Praha-západ jsou součástí volebního obvodu Středočeského kraje. Volby do Poslanecké sněmovny jsou specifické především svou vysokou volební účastí, kterou významně převyšují všechny ostatní typy voleb.
- II. Volby do Evropského parlamentu jsou nejmladší ze všech typů voleb a konaly se zatím pouze jednou. Interval mezi konáním řádných voleb do Evropského parlamentu je 5 let. Česká republika je v těchto volbách jediným volebním obvodem, strany tak vytvářejí jednotnou volební kandidátku a všichni voliči mají k dispozici stejný volební lístek. Volební účast byla u zatím jediných voleb v roce 2004 necelých 35 %.
- III. Referendum o vstupu do Evropské unie se konalo v roce 2003 a bylo zatím svého druhu. Referendum poskytuje již ze své podstaty omezený soubor informací o voličích, voliči vyjadřují pouze svůj souhlas či nesouhlas s danou otázkou. Volební účast při referendu o vstupu do Evropské byla necelých 58 %. Oproti ostatním volbám byla motivace k volební účasti posílena nutností dosáhnout minimálně 50% účasti, což byla podmínka platnosti referenda.
- IV. Volby do Senátu se konají v celkem 81 obvodech. Interval mezi konáním řádných voleb je v konkrétním volebním obvodě 6 let. Volby však neprobíhají ve všech volebních obvodech najednou, ale každé dva roky se volí jedna třetina senátorů (27 volebních obvodů). Na území Prahy se nachází celkem 10 senátních obvodů a území okresů Praha-východ a Praha-západ zasahuje do dalších 4 senátních obvodů. Senát byl ustanoven v roce 1996, kdy se konaly volby ve všech 81 volebních obvodech. Volby do Senátu jsou výjimečné většinovým volebním systémem spojeným s dvojkolovou volbou. Jedno z kol je obvykle spojeno s krajskými či obecními volbami, což zvyšuje míru dosažené volební účasti. Přesto je volební účast u voleb do Senátu nejnižší ze všech typů voleb. Při úmrtí či odstoupení zvoleného senátora se musí v daném volebním obvodu konat doplňovací volby.

- V. Volby do zastupitelstev krajů se poprvé konaly v roce 2000, interval jejich konání je čtyřletý. Každý ze 14 krajů je zároveň volebním obvodem. V Pražském městském regionu je z hlediska krajských voleb specifická situace kvůli statutu Prahy, která je zároveň krajem i obcí. V letech konání krajských voleb tedy volí své krajské zastupitele pouze obce na území okresů Prahy-východ a Prahy-západ. Volební účast v krajských volbách se v těchto obcích pohybuje okolo 35 %.
- VI. Volby do zastupitelstev obcí se konají od roku 1994 taktéž ve čtyřletém volebním cyklu. V těchto letech obyvatelé Prahy volí nejen své zástupce do městských částí, ale taktéž do zastupitelstva Prahy, které zastává roli krajského zastupitelstva. V obcích na území okresů Praha-východ a Praha-západ jsou voleni pouze zastupitelé obcí. Volební účast se pohybuje okolo 40 %.

Jako hlavní kritérium pro výběr voleb byla v této práci použita volební účast. Ta je u jednotlivých typů voleb značně odlišná (viz Tabulka 1). Volební účast významně ovlivňuje kvalitu volebních dat jelikož s klesající volební účastí poskytují volební výsledky informace o stále menším počtu voličů, v extrémních případech rozhoduje o volebním výsledku pouze 15 % všech voličů. Takový výsledek nemusí odpovídat politické orientaci obyvatel daného území. Nejlepší představu o politické orientaci voličů vybraného území tedy podávají volby s nejvyšší volební účastí.

Nejvyšší volební účast mají v České republice jednoznačně volby do Poslanecké sněmovny. V Pražském městském regionu se voleb nezúčastnily více jak 2/3 voličů pouze v roce 2002, kdy volební účast klesla k 60 %. Kromě referenda o vstupu do Evropské unie volební účast v žádných jiných volbách nepřekročila 50 %. Pravidelně nízkou volební účast vykazují volby do Senátu jichž se účastní v průměru okolo 1/3 voličů. Naopak nejnižší volební účast mají volby do Senátu, zvláště jejich 2. kolo. Rozdíl mezi 1. a 2. kolem je umocněn spojením jednoho z kol (většinou prvního) s volbami do krajských či obecních zastupitelstev.

Druhým kritériem pro výběr sledovaného typu voleb, byl jejich územní rozsah. Na základě tohoto kritéria lze volby rozdělit do následujících tří kategorií:

- 1) Volby konané na celém území ve stejném čase
- 2) Volby konané na celém území v různém čase
- 3) Volby konané pouze na části území

Do první skupiny patří volby do Poslanecké sněmovny, všeobecné referendum o vstupu do Evropské unie, volby do Evropského parlamentu, volby do obecních zastupitelstev a ustavující volby do Senátu z roku 1996. Data z těchto voleb zachycují jednotný časoprostorový řez celým sledovaným územím Pražského městského regionu a jsou tedy nejvhodnější pro sledování volební podpory.

Do druhé skupiny patří všechny řádné volby do Senátu a volby do krajských zastupitelstev. Data z těchto voleb postupně také pokryjí celé území, ale je nutné spojit dva nebo tři časoprostorové řezy, což snižuje srovnatelnost volebních výsledků.

Do třetí skupiny patří doplňovací volby do Senátu. Vzhledem k tomu, že tyto volby pokrývají vždy pouze území jednoho senátního obvodu, jsou využitelné především jako zdroj doplňujících informací o konkrétních lokalitách.

Pro sledování stavu a změn volební podpory v rámci Pražského městského regionu byly na základě zvolených kritérií jednoznačně vybrány volby do Poslanecké sněmovny. V následujícím textu jsou tedy, samostatně použitým termínem „volby“ myšleny vždy volby do Poslanecké sněmovny. V názvech grafů, tabulek a obrázků je uváděna zkratka PS PČR (Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky).

3.2 VÝBĚR SLEDOVANÝCH POLITICKÝCH STRAN

Hlavním kritériem výběru byl požadavek, aby strana reprezentovala silný názorový proud ve společnosti. Druhým kritériem byla stabilní existence strany v průběhu sledovaného období. Tato kritéria jednoznačně splňují strany ODS, ČSSD, KSČM a KDU-ČSL, které měly po všechna 4 volební období své zástupce v Poslanecké sněmovně. Při pohledu na volební výsledky v Česku a zvláště v Pražském městském regionu (viz Tabulka 2) je patrné, že vždy třetí nejsilnější strana nesplňuje druhé kritérium stabilní existence, a neumožňuje tedy potřebné srovnání v čase. Vyřazením těchto stran by ze srovnání vypadl významný názorový proud ve společnosti, který každá z těchto stran částečně reprezentuje.

Tabulka 2: Procentní zisk pěti nejsilnějších politických stran ve volbách do PS PČR na území Pražského městského regionu

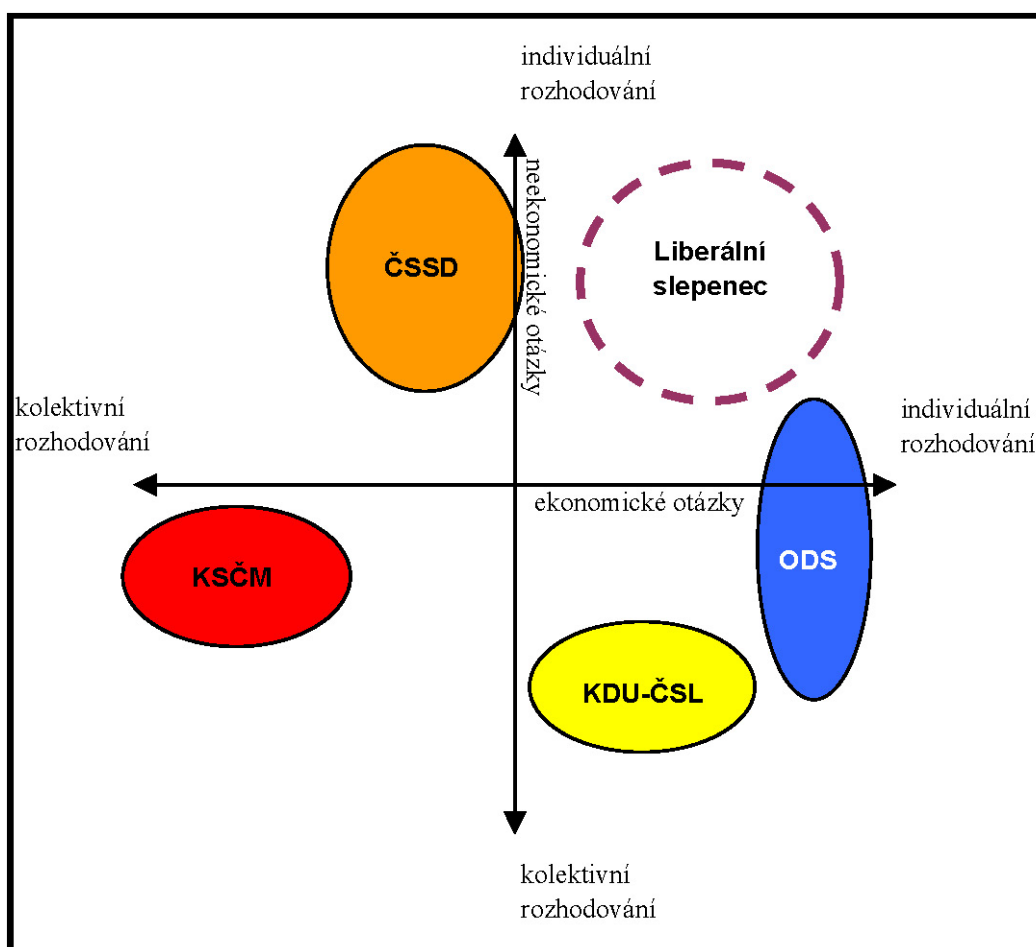
Pořadí	Strana	1996	1998	2002	2006
1.	ODS	43,4	42,0	33,9	48,6
2.	ČSSD	18,9	23,8	25,9	23,2
3.	Unie svobody (US-DEU)	-	12,9	12,8*	-
3.	ODA	9,3	-	-	-
3.	Strana zelených	-	-	-	8,9
4.	KSČM	7,7	7,2	11,5	8,1
5.	KDU-ČSL	5,3	6,1	5,2*	4,9

Zdroj: výpočet autora, Volby 1996 - 2006

Poznámka: * V roce 2002 kandidovala US-DEU v koalici s KDU-ČSL a není tedy možné rozlišit voliče těchto stran. Hodnota uvedená v tabulce byla vypočtena tak, že byl zachován stejný poměr hlasů pro strany koalice v Pražském městském regionu, jaký byl dosažen v roce 1998 kdy strany kandidovaly samostatně.

Při definování tohoto názorového proudu byl využit diagram, pomocí kterého Kostelecký (2005) určil pozici politických stran v ideologickém prostoru (viz Graf 1). Diagram člení ideologický prostor podle dvou os na čtyři kvadranty. Horizontální osa určuje pozici stran ve vztahu k ekonomickým otázkám (výše daní, štedrost sociálního systému atd). Čím více je strana umístěna vpravo, tím více preferuje individuální zodpovědnost jedince za sebe sama, tedy nízké daně a omezený sociální systém. Vertikální osa určuje pozici stran ve vztahu k neekonomickým otázkám (právo na potrat, legalizace soužití homosexuálních párů, legalizace měkkých drog, vlastní volba vzdělání atd). Čím výše je na diagramu strana umístěna, tím více preferuje individuální rozhodování ve zmíněných neekonomických otázkách.

Graf 1: Pozice hlavních politických stran České republiky v ideologickém prostoru

Zdroj: upraveno podle Kostecký (2005)

Pravý horní kvadrant diagramu představuje politický proud nazvaný *liberální demokracie* (Kostecký 2005). Prostor tohoto kvadrantu byl na diagramu volný, neboť liberální demokracie není v české politice reprezentována jednou dominantní stranou, ale o přízeň liberálních voličů usiluje vždy několik menších politických stran. Strany, které se v průběhu sledovaného období nacházely v prostoru pravého horního kvadrantu byly sloučeny do uskupení s názvem *Liberální slepenec*. Druhou podmínkou pro zařazení politické strany do Liberálního slepence byl zisk minimálně 1 % voličských hlasů. Přehled stran tvořících v jednotlivých volebních letech Liberální slepenec přináší Tabulka 3.

Tabulka 3: Strany tvořící Liberální slepenec ve volbách do PS PČR v letech 1996-2006

Název strany	1996	1998	2002	2006
ODA	9,3	-	-	-
DEU	4,4	2,0	-	-
Unie svobody (US-DEU)	-	12,9	12,2	-
Strana zelených	-	-	-	8,9
SNK-ED	-	-	-	3,4
Celkem	13,7	14,9	12,2	12,3

Zdroj: výpočet autora, Volby 1996 - 2006

Kromě třech hlavních stran (viz Tabulka 2) se Liberální slepenec skládá ještě z Demokratické unie (DEU), která se v roce 2001 sloučila s Unií Svobody pod nový název US-DEU. Posledním členem skupiny Liberálního slepence je strana SNK Evropských demokratů (SNK-ED), která vznikla v lednu 2006 a v červnu získala ve volbách 3,4 % hlasů. Liberální slepenec tedy splňuje obě stanovená kritéria. Srovnávání výsledků Liberálního slepence v čase je problematičtější než u ostatních stran, nicméně srovnání umožňuje právě podobná pozice v politickém prostoru a tedy soutěžení stran o stejné voliče. Vytvořením Liberálního slepence byly pokryty všechny hlavní politické názorové proudy ve společnosti. V případě vynechání Liberálního slepence by nebylo sledováno téměř 15 % všech voličských hlasů, které tvoří v Pražském městském regionu třetí nejsilnější skupinu hlasů. Takto bylo ve všech volbách do Poslanecké sněmovny sledováno minimálně 89 % všech platných hlasů.

Nejproblematičtější bylo zařadit do Liberálního slepence Stranu zelených. Kostelecký (2005) tvrdí, že tuto stranu do použitého diagramu umístit ani nelze. S tímto tvrzením lze souhlasit, avšak z perspektivy roku 2006 je nutné jej časově omezit pro volby let 1998 a 2002. Za tyto roky Strana zelených do Liberálního slepence zařazena nebyla, přestože splnila podmínku zisku 1 % voličských hlasů. Ve volbách v roce 2006 však Strana zelených dokázala pod novým vedením oslovit část liberálních voličů v uvolněném prostoru po US-DEU (Pehe 2006), a pro tento rok ji tak bylo možné do Liberálního slepence zařadit.

Tato práce tedy sleduje stav a vývoj volební podpory celkem pěti politických stran a seskupení: ODS, ČSSD, KSČM, KDU-ČSL a Liberálního slepence. V některých případech je sledován také stav a vývoj volební účasti.

3.3 VÝBĚR A PŘEDSTAVENÍ POUŽITÝCH ÚZEMNÍCH ČLENĚNÍ

Tato kapitola je věnována různým územním členěním Pražského městského regionu. V první části je představen systém evidence volebních dat na dvou základních územních úrovních. Druhá část je věnována územnímu členění podle volebních okrsků a tvorbě základní podkladové vrstvy pro sledování stavu a změn ve volební podpoře. Ve třetí části je představeno územní členění podle zón a ve čtvrté části územní členění podle katastrů.

3.3.1 Evidence volebních výsledků

Volební výsledky pro všechny typy voleb jsou evidovány za volební okrsky. Hlasy vhozené do volební urny v každé jednotlivé volební místnosti, tvoří volební výsledky právě jednoho volebního okrsku. Při volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2006 bylo na území České republiky registrováno celkem 14 866 volebních okrsků. Podle typu voleb se výsledky z volebních okrsků agregují do územně větších celků, které se nazývají volební obvody. Ve volebních obvodech se následně rozdělují mandáty jednotlivým politickým stranám.

1) Vymezení volebních obvodů

Velikost volebních obvodů je jedním ze čtyř základních parametrů volebního systému (Lebeda 2006). S klesajícím počtem mandátů rozdělovaných ve volebním obvodu stoupá přirozený práh³ pro získání mandátu. Tento fakt se výrazně projevil při volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2006. V 10 ze 14 krajů byl přirozený práh vyšší než zákonem daná 5% uzavírací klauzule (Lebeda 2006). Učebnicovým příkladem je případ Libereckého kraje, kde Strana zelených získala 9,6 % hlasů, ale přesto nezískala jediný mandát. Důvodem byl zmíněný přirozený práh, který může v Libereckém kraji, kde se rozdělovalo pouze 8 mandátů, dosáhnout až 11 % (Lebeda 2006).

Princip rozdělování mandátů ve volebních obvodech zajišťuje, aby ve voleném orgánu byly zástupci hlavních regionů, kteří mohou obhajovat regionální zájmy svých voličů. Proto je zcela logické, že volební obvody jsou při volbách do Poslanecké sněmovny shodné s kraji, nebo že při volbách do Evropského parlamentu je volebním obvodem celá Česká republika.

³ Přirozený práh je „procento hlasů, které je fakticky potřeba k získání jednoho mandátu. Lze si ho představit jako nikde nepsanou, avšak fakticky velmi účinnou klauzuli, jejíž hodnota je výsledkem spolupůsobení velikosti obvodu, volební formule a jediného skrutinia“ (Lebeda 2006, s.23).

Při volbách do územně menších celků však tento princip ztrácí svůj smysl a na krajské úrovni již není aplikován⁴.

Vzhledem k velkému vlivu volebních obvodů na celkový výsledek voleb, je jejich počet a vymezení přesně definováno zákonem ustavujícím dané volby. Jedinou výjimkou je zákon o volbách do zastupitelstev obcí, který ponechává zastupitelstvu možnost rozdělit obec či městskou část na několik volebních obvodů⁵. Zastupitelé tedy mohou částečně modifikovat volební systém dané obce či městské části⁶. Ustanovení volebních obvodů, zvláště na úrovni městské části, již neplní svůj význam v obhajování zájmů místních voličů. Pouze se zvýší přirozený práh pro získání mandátu. Konkrétní dopady na získání mandátů ukazuje následující příklad městské části Praha 10.

Při volbách do zastupitelstev obcí v roce 2006 využilo v Praze této zákonné možnosti celkem šest z 57 městských částí. Jednou z nich byla městská část Praha 10, která rozdělila své území na celkem 4 volební obvody. Místo jednoho volebního obvodu s 36 volenými zastupiteli se v roce 2006 volilo v každém obvodu pouze 9 zastupitelů. Tato modifikace volebního systému se promítla do rozdělení mandátů jednotlivým stranám (viz Tabulka 4).

Tabulka 4: Počet získaných mandátů při volbách do zastupitelstva městské části Praha 10 v roce 2006 podle počtu volebních obvodů

Strana	Hlasů (%)	Počet získaných mandátů		Počet získaných mandátů (%)	
		4 volební obvody	1 volební obvod	4 volební obvody	1 volební obvod
ODS	55,0	24	21	66,7	58,3
ČSSD	16,8	5	6	13,9	16,7
Strana zelených	10,5	4	4	11,1	11,1
KSČM	8,5	3	3	8,3	8,3
Koalice pro Prahu 10	7,5	0	2	0,0	5,6

Zdroj: výpočet autora, Volby 2006

Nejvíce poškozenou se stala Koalice pro Prahu 10, která získala celkem 7,5 % hlasů avšak nedosáhla ani na jeden mandát. Rozdělením území na 4 volební obvody byl totiž zvýšen přirozený práh pro získání mandátu až na cca 8 % a Koalice pro Prahu 10 tak mandát v každém z obvodů těsně nezískala. Pokud by městská část Praha 10 zůstala jedním volebním

⁴ Krajské zastupitelstvo je voleno v kraji, který není dále dělen na volební obvody.

⁵ Zákon 491/2001 Sb. o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů, § 27.

⁶ Zákon stanovuje pouze minimální populační velikost obce či městské části, při které je možné volební obvody ustanovit.

obvodem, jak tomu bylo v roce 2002, získala by mandáty dva. Procento získaných mandátů při použití jednoho volebního obvodu mnohem více odpovídá skutečnému zisku hlasů a tedy poměrnému volebnímu systému.

Tato skutečnost kontrastuje se systémem rozdělování mandátů do zastupitelstva hlavního města Prahy. Zde se v jediném volebním obvodě rozděluje celkem 70 mandátů a každá strana, která překoná zákonnou 5% hodnotu uzavírací klauzule získá také své mandáty. Ve volbách do zastupitelstva hlavního města Prahy v roce 2006 získala strana SNK-ED 5,4% hlasů, které jí zajistily 4 mandáty (5,7 % celkového počtu mandátů).

Srovnání těchto dvou případů poukazuje na to, že nedostatky ve volebních zákonech České republiky existují nejen v případě voleb do Poslanecké sněmovny, ale i na méně sledované úrovni krajské a obecní. Přestože tento exkurs poněkud přesahuje rámec této práce, považoval jsem za důležité tento příklad alespoň krátce zmínit a upozornit tak na konkrétní důsledky aplikace tohoto zákona⁷ v praxi.

2) Vymezení volebních okrsků

Volební okrsek je základní územní jednotkou pro evidenci volebních výsledků. Počet a vymezení volebních okrsků jsou pro různé typy voleb stejné. Způsob vymezení volebních okrsků a možnosti změn v jejich hranicích jsou definovány v zákonech České republiky. Zákon o volbách do zastupitelstev obcí⁸ říká, že „*volební okrsky se vytvářejí tak, aby zahrnovaly přibližně 1000 voličů, pro vzdálené části obce lze vytvořit samostatné volební okrsky i pro menší počet voličů*“. Vyhláška Ministerstva vnitra⁹ upřesňuje tento "menší počet voličů" na minimálně 10.

Vzhledem k tomu, že v průběhu času dochází ke změnám v rozmístění populace, dochází i ke změnám v počtu a vymezení volebních okrsků. Stanovení nového územního vymezení volebních okrsků je v pravomoci místních samospráv, tedy zastupitelstev obcí či městských částí. Ve vyhlášce Ministerstva vnitra¹⁰ je uvedeno, že „*volební okrsky se vytvářejí tak, aby byly zachovány přirozené územní celky a byla zajištěna dostupnost volebních*

⁷ Zákon 491/2001 Sb. o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů

⁸ Zákon 491/2001 Sb. o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů, § 26, odstavec třetí.

⁹ Vyhláška 59/2002 Sb. o provedení některých ustanovení zákona č. 491/2002 Sb., § 2, odstavec druhý.

¹⁰ Vyhláška 59/2002 Sb. o provedení některých ustanovení zákona č. 491/2002 Sb., § 2, odstavec první.

místností pro voliče“. Tato obecná zákonná formulace ponechává místním samosprávám poměrně volné pole působnosti při vymezování nových hranic volebních okrsků. Nicméně případy kdy lze měnit hranice okrsků definuje zákon¹¹ velmi přesně. Je to možné pouze při:

- a) zvýšení nebo snížení počtu voličů ve volebním okrsku o jednu třetinu
- b) změně hranic obce v místech, kde je území této obce osídleno
- c) změně hranic městských obvodů nebo městských částí
- d) stavu, kdy hranice volebního okrsku není shodná s hranicí volebního obvodu pro volby do Senátu nebo volebního obvodu pro volby do zastupitelstev obcí

V Praze přibýlo mezi lety 1996 a 2006 celkem 18 okrsků a u několika desítek došlo ke změně hranic. Většina těchto změn byla provedena kvůli zvýšení počtu voličů ve volebním okrsku o více než jednu třetinu. Z celkového počtu 1112 volebních okrsků došlo ke změně vymezení u méně než 10 % z nich. Tato skutečnost je velice důležitá, neboť neumožňuje srovnání volebních výsledků v čase v územním detailu volebního okrsku na celém území Pražského městského regionu. Nicméně se však otevírá možnost agregace volebních výsledků do řádově vyšších územních jednotek, v kterých je sledování změn volební podpory v čase možné.

3.3.2 Územní členění podle volebních okrsků

Jelikož podkladová vrstva volebních okrsků neexistovala, bylo nutné ji pro potřeby této práce vytvořit. Jak již bylo zdůrazněno, počet volebních okrsků není v čase konstantní a nové vymezení volebních okrsků je v kompetenci místních samospráv. Tyto dvě skutečnosti velmi znesnadnily přípravu podkladové vrstvy volebních okrsků.

Centrální evidence volebních okrsků existuje pouze v číselné podobě. V této evidenci je možné získat základní informace o počtu a číselném kódu volebních okrsků na území konkrétní městské části či obce. Například je možné zjistit, že území městské části Praha 1 je rozděleno na celkem 36 volebních okrsků s číselnými kódy 1-36. Pro konkrétní územní vymezení okrsků je však nutné kontaktovat přímo úřad městské části Prahy 1. Stejný postup bylo nutné zvolit u většiny z 57 městských částí Prahy.

¹¹ Zákon 491/2001 Sb. o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů, § 26, odstavec první.

Největším problémem při tvorbě podkladové vrstvy byly změny ve vymezení a počtu volebních okrsků. Změny opět evidují jednotlivé městské části a vzhledem k neexistenci jednotného systému jsou evidence městských částí velmi rozdílné kvality. V několika případech tak nebylo možné staré vymezení volebních okrsků dohledat. Evidenci navíc komplikuje měnící se číselné kódy volebních okrsků. Systém číselných kódů nepracuje s přírůstkovými čísly, ale při vzniku nového či zániku starého volebního okrsku se mění číselné kódy všech následujících okrsků. Tedy např. volební okrsek městské části Štěrboholy měl při volbách do Poslanecké sněmovny v roce 1996 číselný kód 933, v roce 1998 kód 934, v roce 2002 kód 935 a v roce 2006 kód 941. Na území okresů Praha-východ a Praha-západ byla tvorba podkladové vrstvy usnadněna tím, že většina obcí je tvořena právě jedním volebním okrskem a bylo tedy možné využít členění podle obcí.

Vytvořením podkladové vrstvy volebních okrsků se otevřela možnost sledování stavu a změn volební podpory v maximálním územním detailu. Na úrovni Pražského městského regionu však nebylo možné použít přímo vrstvu volebních okrsků, jelikož se nepodařilo získat územní vymezení několika desítek volebních okrsků za roky 1996-2002. Kompletní podkladová vrstva volebních okrsků je tedy k dispozici pouze za rok 2006.

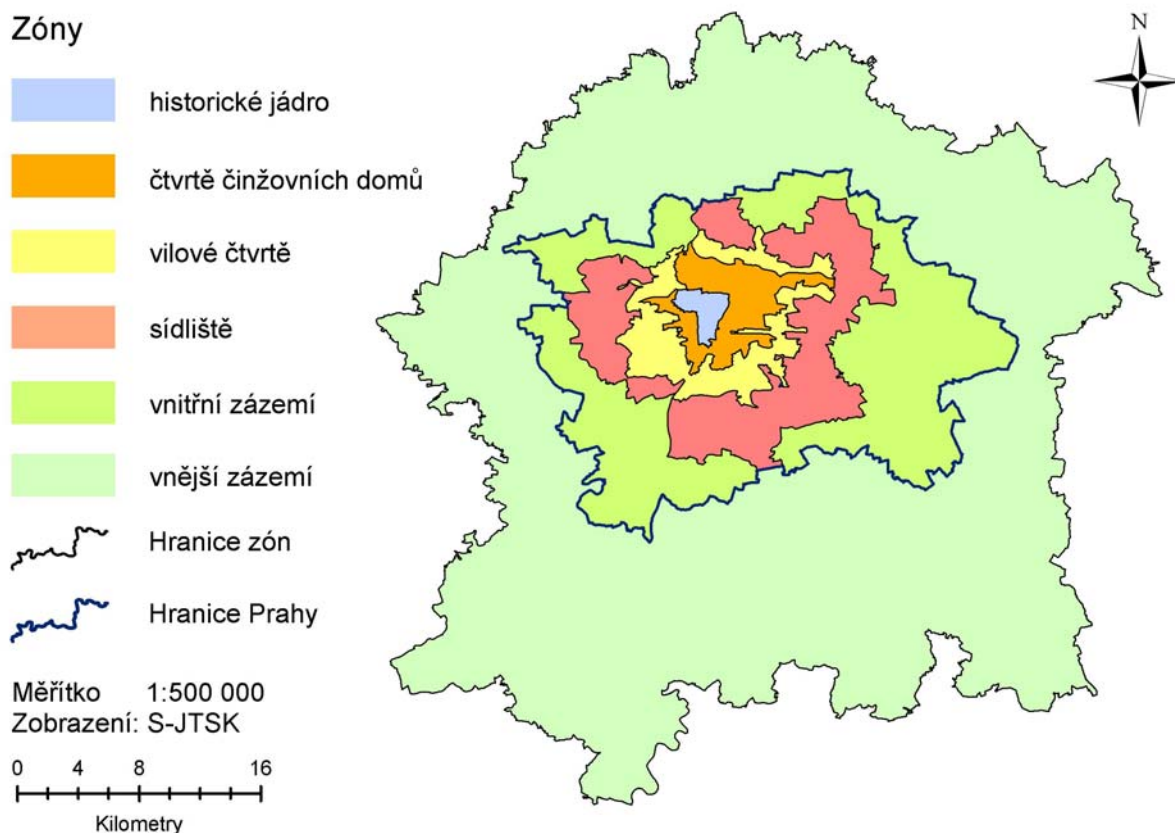
Většina grafických výstupů v této práci je tedy zpracována ve dvou podkladových vrstvách, které vznikly agregací volebních okrsků do územně větších celků, jež umožňují jak sledování změn ve volební podpoře.

3.3.3 Územní členění podle zón

Územní členění podle zón použité v této práci vychází z rozdělení Prahy na geneticko-morfologické zóny. Toto rozdělení provedl Sýkora (2001), který v prostorové struktuře Prahy vymezil pět základních zón. Zóny definoval na základě stáří a charakteru zástavby a zóny tak odpovídají jednotlivým historickým obdobím ve vývoji města.

Pro potřeby této práce bylo členění částečně upraveno. Zaprvé jsou zóny v této práci vymezeny v hranicích volebních okrsků a nikoliv v původním vymezení podle urbanistických obvodů. Rozdíly v hranicích zón jsou však díky velkému územnímu detailu vrstvy volebních okrsků zcela zanedbatelné. Hlavní změnou oproti původnímu Sýkorově vymezení je zvýšení počtu zón z 5 na 6. Příměstská zóna v původním vymezení byla pro potřeby této práce rozdělena podle administrativních hranic Prahy na vnitřní zázemí a vnější zázemí. Vnější zázemí je tedy již součástí Středočeského kraje. Posledním rozdílem oproti původnímu vymezení je odlišné pojmenování některých zón, které bylo motivováno především konzistentností terminologie v této práci. Územní vymezení a názvy jednotlivých zón přibližuje Obrázek 1.

Obrázek 1: Základní členění Pražského městského regionu podle zón

Zdroj: upraveno podle Sýkora (2001)

Pro charakteristiku jednotlivých zón jsou použita data o geneticko-morfologické struktuře a počtu obyvatel ze SLDB 2001 a data o počtech voličů z voleb 1996-2006.

První zónou je *historické jádro*, které představuje původní město z roku 1879. Je tvořeno katastry Hradčany, Malá Strana, Staré a Nové město, Josefov a Vyšehrad. Historické jádro je svou rozlohou i počtem obyvatel nejmenší ze všech zón. Zástavbu tvoří téměř výhradně bytové domy a více než 2/3 obyvatel historického jádra bydlí v domech postavených před rokem 1919. Vzhledem ke změnám ve funkčním využití ploch v důsledku pokračující komercializace¹² (Sýkora 2001), klesá počet obyvatel *historického jádra* a tím i podíl na počtu voličů Pražského městského regionu. Za sledované období poklesl počet voličů v *historickém jádru* o 17 %, přičemž tempo poklesu se postupně zvyšuje. Přehled o popisovaných charakteristikách historického jádra i všech ostatních zón přináší Tabulka 5,

¹² Komercializace je proces, který představuje zvyšování podílu komerčních funkcí (kanceláře, obchody, restaurace, hotely) na celkové struktuře využití ploch. (Sýkora 2001)

Tabulka 6 a Graf 2.

Druhá zóna s názvem *čtvrť činžovních domů* je populačně druhou největší a rozlohou druhou nejmenší zónou. Na 2 % rozlohy Pražského městského regionu je koncentrováno téměř 23 % obyvatelstva. Výsledkem je vysoká hustota zalidnění, která zde dosahuje téměř 9 tisíc obyvatel na km². Stejně jako v historickém jádru je zástavba tvořena výhradně bytovými domy, téměř polovina obyvatel pak bydlí v bytových domech postavených v meziválečném období. Na území této zóny se nacházejí kromě různorodých čtvrtí činžovních domů také rozsáhlé průmyslové areály. Celkový úbytek voličů zde byl po historickém jádru druhý nejvyšší a dosáhl 13 %. Vzhledem k populační velikosti této zóny se zároveň jednalo o absolutně největší úbytek v počtu voličů, v celkový výši více než 38 tisíc voličů.

Třetí zóna s názvem *vilové čtvrtě* je heterogenní území, které je tvořeno skutečnými vilovými čtvrtěmi, zahradními městy z meziválečného období, oblastmi bytových domů z let 1946-1990 a zbytků původních sídel. Ve skutečnosti pouze necelá ¼ obyvatel žije v rodinných domech a více než ¼ obyvatel bydlí v domech panelových. Z hlediska definice zón se tedy jedná o velmi heterogenní zónu, na jejíž území zasahují i průmyslové areály ze zóny činžovních domů. I zde došlo v průběhu sledovaného období k poklesu voličů o více než 10 %.

Zóny historické jádro, čtvrť činžovních domů a vilové čtvrtě tvoří dohromady celek, pro který v této práci používám název *vnitřní město*. Za hranicemi vnitřního města začala v období komunismu vyrůstat rezidenčně nejvýznamnější oblast současného Pražského městského regionu.

Zóna *sídlíšť* je populačně největší zónou s více než 40 % všech obyvatel. Sídlíště jsou z geneticko-morfologického hlediska zónou velmi homogenní, přestože se i zde nacházejí průmyslové areály a několik původních sídel. Nicméně téměř 80 % obyvatel bydlí v panelových domech a více než 83 % výstavby je datováno do období let 1946-1990. Počet voličů zde byl v průběhu sledovaného období velmi konstantní. Rozlohou je zóna sídlíšť o téměř 50 % větší nežli celé vnitřní město a hustota zalidnění zde i přes vysoký počet obyvatel dosahuje necelých 4 tisíc obyvatel na km².

Zóny vnitřního města a zóna sídlíšť tvoří dohromady celek, pro který v této práci používám název *kompaktní město*. Za hranicemi kompaktního města skokově klesá hustota zalidnění a zástavba je již tvořena samostatnými sídly roztroušenými v krajině.

Pátou zónou je *vnitřní zázemí*, které má po historickém jádru druhý nejmenší podíl na obyvatelstvu Pražského městského regionu (7 %). Rozlohou je vnitřní zázemí větší než celé kompaktní město a zaujímá tedy více než 50 % celkové rozlohy hlavního města Prahy. Více než 2/3 obyvatel zde bydlí v rodinném domě. Většina zástavby pochází z let 1946-1990, ale již 16 % obyvatelstva bydlí v domech postavených mezi lety 1991-2001. Počet voličů zde v průběhu sledovaného období vzrostl o téměř 20 % a tempo růstu se zatím stále zvyšuje. Důvodem prudkého růstu počtu voličů (obyvatel) v zázemí je proces residenční suburbanizace. (Ouředníček 2003). Vnitřní zázemí je zónou, která byla především vzhledem ke geografické poloze ovlivněna residenční suburbanizací jako první.

Vnější zázemí je zóna, která se skládá z obcí a měst za administrativními hranicemi Prahy a je totožná s územním vymezením okresů Praha-východ a Praha-západ. V rodinném domě zde bydlí ¾ všech obyvatel a stejně jako u vnitřního zázemí zde téměř 15 % domů bylo postaveno mezi lety 1991 a 2001. Ve sledovaném období zde došlo k nejdynamičtější změně v počtu voličů a to k nárůstu o více než 23 %, přičemž tempo růstu se zatím stále zvyšuje. Svou rozlohou představuje vnější zázemí 70 % území Pražského městského regionu.

Zóny vnitřní zázemí a vnější zázemí tvoří dohromady celek, pro který v této práci používám souhrnný název *zázemí*.

Tabulka 5: Počet obyvatel a rozloha geneticko-morfologických zón (2001)

Zóna	Počet obyvatel	Podíl na obyvatelstvu	Rozloha (km ²)	Podíl na celkové rozloze	Hustota zalidnění (obyv./km ²)
Historické jádro	47 085	3,5	7,3	0,4	6 468
Čtvrtě činžovních domů	307 812	22,8	35,0	2,1	8 785
Vilové čtvrti	175 582	13,0	52,7	3,2	3 332
Sídlště	543 386	40,3	137,3	8,2	3 957
Vnitřní zázemí	95 106	7,1	263,9	15,8	360
Vnější zázemí	179 150	13,3	1170,0	70,2	153
Pražský region celkem	1 348 121	100,0	1666,2	100,0	809

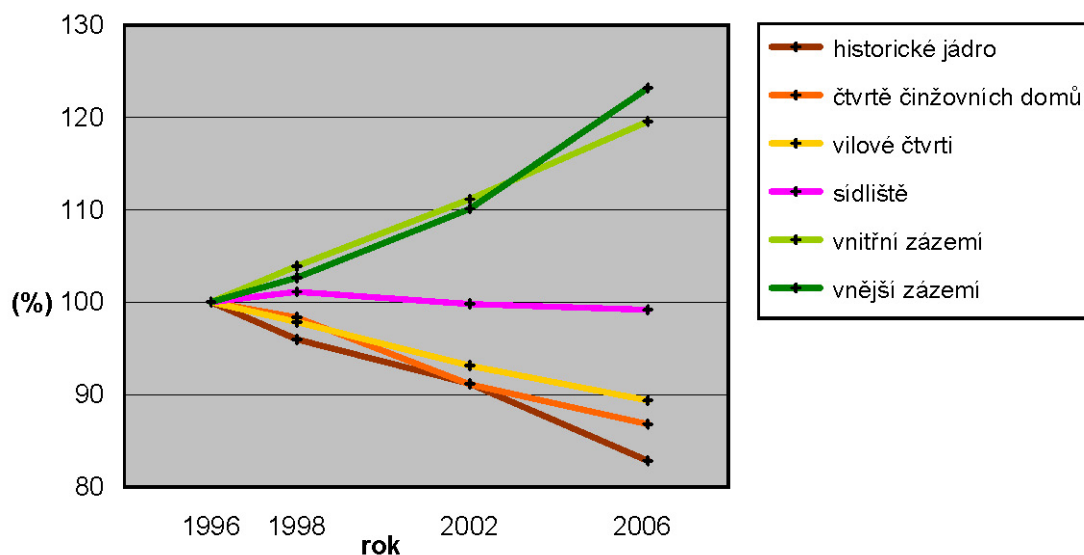
Zdroj: , výpočet autora, SLDB 2001

Tabulka 6: Počet obyvatel v geneticko-morfologických zónách podle typu domu, doby výstavby a stavebního materiálu (2001)

Zóna	Počet obyvatel podle typu domu (vše v %)								
	rodinný dům	bytový dům	Dům postavený v období:				panelový dům	cihlový dům	z jiného materiálu
			do 1919	1920-1945	1946-1990	1991-2001			
Historické jádro	1	99	69	26	2	3	0	57	43
Čtvrť činžovních domů	1	99	32	47	19	2	6	81	13
Vilové čtvrti	23	77	5	35	55	5	26	63	11
Sídlště	12	88	1	5	83	11	79	17	4
Vnitřní zázemí	68	32	7	21	56	16	20	61	19
Vnější zázemí	75	25	11	18	57	14	12	61	27
Pražský region celkem	23	77	12	22	57	9	39	48	13

Zdroj: výpočet autora, SLDB 2001

Graf 2: Vývoj počtu voličů¹³ v zónách mezi roky 1996-2006

Zdroj: výpočet autora, Volby 1996 – 2006

Poznámka: 1996 = 100 %

Z volebního hlediska lze zjištěné skutečnosti o rozmístění obyvatelstva interpretovat jako posun volebního těžiště směrem z centra města na jeho okraj. Toto těžiště stále zůstává stále pevně uvnitř kompaktního města, ale rychlý růst počtu voličů v zázemí až na úroveň 22 % všech voličů, zvýšil volební význam tohoto území.

¹³ Podíl v počtu voličů a podíl na celkové populaci se u jednotlivých zón může o jednotky procent lišit. Obecně lze říci, že podíly zón se starší věkovou strukturou (zóny vnitřního města) jsou nadhodnoceny a naopak podíly zón s mladší věkovou strukturou (zóna sídlště a zóny zázemí) jsou v počtu voličů podhodnoceny.

3.3.4 Územní členění podle katastrů

Druhé členění Pražského městského regionu vychází z územního členění podle katastrů. Jejich vymezení bylo pro potřeby této práce částečně pozměněno. Území Prahy se ve členění z roku 2006 skládalo ze 112 katastrů. Vzhledem ke skladebnosti volebních okrsků do katastrů a katastrů do geneticko-morfologických zón byl tento počet zvýšen na 132 (viz Příloha 1). Nárůst byl zapříčiněn především rozdělením katastrů, které svým územím zasahovaly do více zón¹⁴. Takto vzniklé členění umožňuje detailní pohled na vnitřní prostorovou strukturu Pražského městského regionu.

V zázemí byla použita vrstva obcí, jelikož většina obcí je tvořena pouze jedním volebním okrskem. Zázemí se ve členění z roku 2006 skládalo celkem ze 171 obcí (viz Příloha 2). Spojením Prahy a zázemí vzniklo územní členění Pražského městského regionu s celkovým počtem 303 územních jednotek. Pro toto členění používám v textu této práce název *členění podle katastrů*. Mapový výstupy v empirické části jsou zpracovány v podkladové vrstvě, která vznikla na základě tohoto členění.

Zde je nutné zmínit velkou nerovnoměrnost v rozmístění populace v rámci Pražského městského regionu. Tato nerovnoměrnost se promítla i do představeného katastrálního členění. Nejvíce je tato nerovnoměrnost patrná při srovnání kompaktního města, a zázemí. Kompaktním město se skládá celkem z 81 katastrů ve kterých je registrováno 78 % voličů Pražského městského regionu. Naopak zázemí se skládá z 222 katastrů na které připadá zbývajících 22 % voličů. Průměrná velikost katastru je v kompaktním městě téměř 11 tisíc voličů, zatímco v zázemí je tomu o řád méně, konkrétně 1 123 voličů. Distribuci voličů v rámci Pražského městského regionu přibližuje Příloha 3.

¹⁴ Například katastr Smíchov byl rozdělen na část patřící do zóny čtvrtí činžovních domů (údolní pás území podél Vltavy) a na část patřící do zóny vilových čtvrtí (svahy nad Vltavou).

3.4 METODY SLEDOVÁNÍ VOLEBNÍ PODPORY

Jako hlavní ukazatel volební podpory je v této práci použit lokalizační kvocient. Lokalizační kvocient udává relativní koncentraci určité skupiny obyvatel v území (Johnston et al. 2000). Hodnoty lokalizačního kvocientu mohou nabývat velikosti od 0 do nekonečna. Hodnoty lokalizačního kvocientu nad 1 ukazují na vyšší relativní koncentraci v konkrétním území, hodnoty pod 1 svědčí o nižší relativní koncentraci.

V této práci je nejčastěji lokalizační kvocient použit ke zjištění relativní koncentrace volební podpory jednotlivých stran. Hodnota lokalizačního kvocientu se vypočte podle vzorce

$$LQ_i = S_i / A$$

kde S_i je hodnota relativního podílu v jednotce i

A je hodnota relativního podílu v celé oblasti

LQ_i je hodnota lokalizačního kvocientu pro jednotku i

Pokud je tedy volební podpora KSČM v Pražském městském regionu 8,1 % a v katastru Vinohrad 5,5 %, pak se hodnota lokalizačního kvocientu vypočte takto: $5,5 / 8,1 = 0,68$.

Je vhodné zdůraznit, že lokalizační kvocient ukazuje relativní volební podporu. Vývoj lokalizačního kvocientu a procentního zisku může být tedy v konkrétní lokalitě opačný. Hodnoty lokalizačního koeficientu a procentního zisku ODS ve vnitřním městě jsou příkladem situace, kdy relativní podpora (hodnota lokalizačního kvocientu) pro stranu klesá, zatímco procentní zisk roste. V roce 1996 získala ODS ve vnitřním městě 46 % hlasů, v roce 2006 její zisk vzrostl na 48,5 % hlasů. Lokalizační kvocient ODS ve vnitřním městě za stejné období klesl z hodnoty 1,06 na hodnotu 0,99. Takto rozdílný vývoj způsobil nárůst procentního zisku ODS v Pražském městském regionu, zatímco 46% volební podpora v roce 1996 byla nadprůměrná, 48,5% volební podpora byla v roce 2006 již podprůměrná.

Hlavní motivací pro použití lokalizačního kvocientu je skutečnost, že umožňuje srovnávat vývoj volební podpory v čase. Není tedy ovlivněn úspěchem či neúspěchem konkrétní strany v jedné volbě z řady porovnávaných. Pro mapové zobrazení v empirické části práce jsem použil lokalizačního kvocientu jak pro znázornění vývoje volební podpory, tak při srovnání relativní volební podpory politických stran.

4. Empirie

V této části jsou postupně provedeny geografické analýzy volebních výsledků v několika úrovních územního detailu. V první kapitole je krátce představena celá Česká republika a regionální rozdíly ve volební podpoře na úrovni krajů. Zvláštní pozornost je pak věnována Středním Čechám a především Pražskému městskému regionu. Ve druhé kapitole je popsán a analyzován stav a změny ve volební podpoře politických stran na úrovni Pražského městského regionu jako celku. Ve třetí kapitole je měřítková úroveň výzkumu Pražského městského regionu posunuta na úroveň zón, ve čtvrté na úroveň katastrů a v páté na úroveň volebních okrsků.

Na úvod empirické části je nutné se zmínit o použitých datových podkladech. Popsat způsob jakým byla data vytvořena a zmínit omezení a slabiny vstupních volebních dat.

Tato práce používá jeden hlavní datový zdroj. Jsou jím volební data poskytnutá Českým statistickým úřadem¹⁵. Konkrétně se jedná o data o volební účasti a výsledcích politických stran ve volbách do Poslanecké sněmovny za roky 1996, 1998, 2002 a 2006. V rámci Pražského městského regionu byla použita volební data za volební okrsky a jejich agregace do katastrů a geneticko-morfologických zón. V rámci České republiky byla použita data v krajském členění platném od roku 2000.

První slabinou volebních dat je volební účast. Jelikož volební účast nedosahuje nikdy 100 %, poskytují volební výsledky informace o volených preferencích pouze části obyvatelstva. Převážně z tohoto důvodu pracuji v této práci téměř výhradně s volbami do Poslanecké sněmovny, které svou účastí ostatní volby významně převyšují (viz Tabulka 1).

Druhou slabinou je otázka trvalého bydliště. S trvalým bydlištěm jsou spojeny především dva problémy ovlivňující kvalitu volebních dat. Prvním je možnost volit na voličský průkaz, kterou přesně definuje zákon¹⁶. Každý volič, který si vyřídí před volbami voličský průkaz, může poté volit kdekoliv. Druhým problémem je nejednotnost místa trvalého a aktuálního bydliště. Jedná se o problém kontextuálního charakteru, kde určité procento lidí

¹⁵ Veškerá volební data jsou k dispozici na volebním serveru ČSÚ www.volby.cz. Pro potřeby této práce byla vybrána volební data poskytnuta v formátu vhodném pro další samostatnou práci s daty.

¹⁶ Zákon 247/95 Sb. o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, § 6

sice volí v místě svého trvalého bydliště, ale své aktuální bydliště mají jinde. Při volbách se vracejí do místa svého trvalého bydliště pouze odvolit, jelikož je to jednodušší, než si vyřizovat voličský průkaz. Tito lidé se rozhodují v jiném kontextuálním prostředí a své zkušenosti z něj přenášejí do volebních výsledků v jiné lokalitě.

Poslední, méně významnou, slabinou volebních dat je ovlivnění volebních výsledků v konkrétní lokalitě existencí jedné z několika specifických institucí. Touto institucí může být nemocnice, domov důchodců, léčebna dlouhodobě nemocných, kasárna či jiná instituce kde hromadně volí specifická skupina voličů. Tento problém je zvláště důležitý při analýze velmi malých lokalit (Škorpil 2005), kdy takovéto lokality mohou ovlivnit celkový výsledek analýzy. Pro potřeby této práce, kde je analyzováno území Pražského městského regionu, je tato slabina zanedbána.

4.1 REGIONÁLNÍ ROZDÍLY VE VOLEBNÍ PODPOŘE NA ÚROVNI KRAJŮ

Současné rozdělení České republiky na 14 krajů vzniklo v roce 2000 společně s ustanovením krajů jako samosprávných jednotek. Přestože jsou současné kraje jednotky velmi „mladé“ jejich použití je vhodné vzhledem k jejich organickému vymezení, které dobře vystihuje základní regiony České republiky. Výjimkou je Praha a Středočeský kraj, které bylo nutné v zájmu srovnatelnosti krajů spojit v jeden celek (Hampl 2005) pod názvem Střední Čechy.

Nejprve byla provedena analýza stability volební podpory¹⁷. K posouzení míry stability volební podpory byl využit Pearsonův korelační koeficient. Korelovány byly výsledky procentní zisky politických stran a dosažená volební účast v krajích¹⁸ v letech 1996 a 2006. Výsledky ukazují na vysokou územní stabilitu volební podpory politických stran v čase. Volební účast i všechny strany vykazují statisticky významnou souvislost mezi svými výsledky v krajích z let 1996 a 2006.. Tato skutečnost je důležitá zejména pro Liberální slepenec, kde výsledná hodnota korelačního koeficientu (i když nejnižší ze všech stran) podporuje oprávněnost vytvoření tohoto politického seskupení stran. Naopak nejvyšší stabilitu volební podpory vykazovala KDU-ČSL. Výsledné hodnoty za všechny strany a volební účast přináší Tabulka 7.

¹⁷ Stabilitou volební podpory je myšlena stabilita územních rozdílů ve volební podpoře.

¹⁸ Výsledky voleb z roku 1996 byly přepočítány na nové vymezení krajů.

Tabulka 7: Stabilita volební podpory při volbách do PS PČR v letech 1996 a 2006 na úrovni krajů

Strana	1996/2006	
	r	sig.
ODS	0,885	0,000
ČSSD	0,858	0,000
KSČM	0,865	0,000
KDU-ČSL	0,966	0,000
Liberální slepenec	0,773	0,002
Volební účast	0,821	0,001

Zdroj: výpočet autora, Volby 1996 - 2006

Poznámka: r- Pearsonův koeficient korelace; sig. – statistická významnost

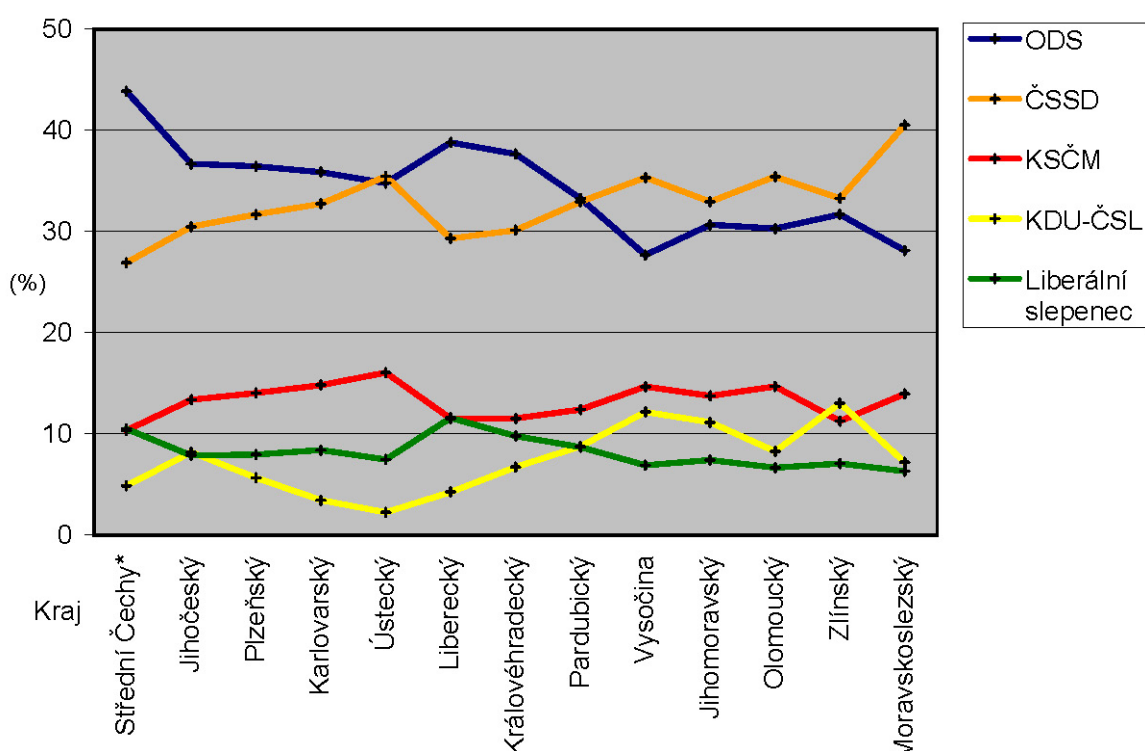
Zjištěné výsledky o stabilitě regionálních rozdílů ve volební podpoře jsou v souladu s výsledky ostatních studií (Kostelecký 2001, 2005, Spurná 2007). Na základě této skutečnosti byly použity pro charakteristiku volební podpory stran v krajích pouze volby z roku 2006. Volební podpora politických stran v krajích je představena nejprve podle procentních zisků stran a poté na základě relativní podpory stran.

Hlavním specifikem těchto voleb v roce 2006 byl příklon voličů ke dvěma hlavním stranám ODS a ČSSD (Lebeda a kol. 2006), které získaly dohromady přes 2/3 všech voličských hlasů. Tato polarizace na pravici a levici umožňuje základní interpretaci volebních výsledků v krajích podle vítězné strany. Kritérium vítězné strany rozdělilo Českou republiku podle zemské hranice na Čechy, kde vítězila ODS¹⁹, a Moravu, kde ve všech krajích vyhrála ČSSD. Největší rozdíly v podpoře těchto stran vykazaly populačně největší kraje, když v Moravskoslezském kraji zvítězila ČSSD o 12,5 %, zatímco ve Středních Čechách zvítězila ODS s náskokem 17 %. S velkým odstupem třetí KSČM, získala největší podporu v Ústeckém kraji. Nejméně úspěšná byla KSČM stejně jako ČSSD ve Středních Čechách. U KDU-ČSL je významný rozdíl mezi kraji v Čechách a na Moravě, kde je podpora strany významně vyšší. Ve Zlínském kraji byla KDU-ČSL dokonce třetí nejsilnější stranou. Liberální slepenec získal nejvyšší podporu v Libereckém kraji a ve Středních Čechách.

Z uvedeného výčtu je patrné, že volební podpora stran je ve Středních Čechách velmi specifická. Obě levicové strany zde mají nejnižší podporu ze všech krajů a hlavní pravicová strana ODS naopak nejvyšší. Přehled o volební podpoře stran v krajích shrnuje Graf 3.

¹⁹ Jediným krajem kde ODS v Čechách nedokázala zvítězit byl Ústecký kraj.

Graf 3: Volební podpora stran na úrovni krajů ve volbách do PS PČR v roce 2006

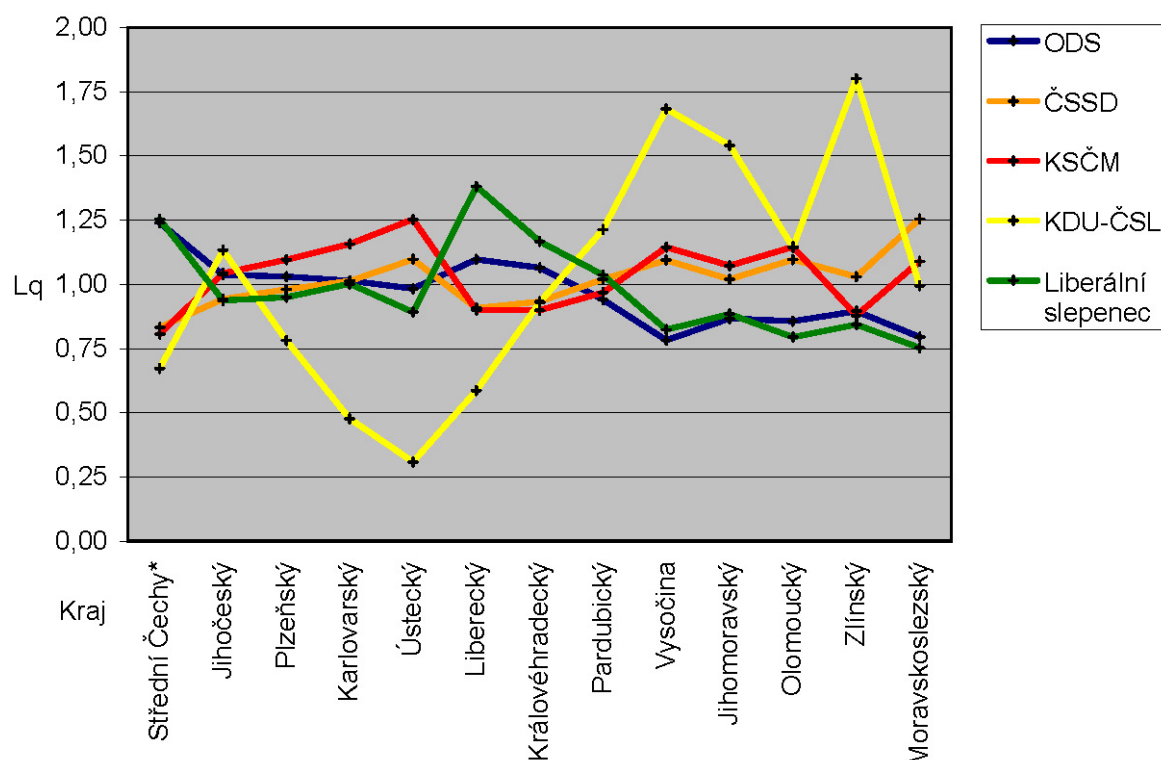
Zdroj: výpočet autora, Volby 1996 - 2006

Poznámka: * : Střední Čechy = Praha + Středočeský kraj

Při analýze relativní volební podpory politických stran pomocí lokalizačního kvocientu je stranou s jednoznačně největšími regionálními rozdíly KDU-ČSL. V Ústeckém kraji je volební podpora KDU-ČSL 6x nižší nežli ve Zlínském kraji. Takto diferencovanou volební podporu nenajdeme u žádné jiné strany. Hodnoty lokalizačního kvocientu stran v krajích ukazují především na velmi podobné rozložení podpory ČSSD a KSČM na jedné straně a ODS a Liberálního slepenec na straně druhé.

Ve Středních Čechách je relativně nejslabší ze stran KDU-ČSL. ČSSD a KSČM zde mají přibližně o jednu pětinu nižší volební podporu nežli je republikový průměr. Naopak ODS a Liberální slepenec zde mají volební podporu přibližně o $\frac{1}{4}$ vyšší. Přehled o relativní podpoře všech politických stran shrnuje Graf 4.

Graf 4: Hodnota lokalizačního kvocientu volební podpory politických stran na úrovni krajů ve volbách do PS PČR v roce 2006

Zdroj: výpočet autora, Volby 1996 - 2006

Poznámka: * : Střední Čechy = Praha + Středočeský kraj

Z provedeného hodnocení absolutní a relativní volební podpory na úrovni krajů vyplývá, že Střední Čechy jsou regionem velmi specifickou volební podporou. Nejvýznamnějším volebním rysem regionu je velmi zmíněný 17 % rozdíl mezi volební podporou dvou největších stran. Politická orientace regionu je tedy významně pravicová.

Pokud ze Středních Čech vydělíme Pražský městský region rozdíly ve volební podpoře stran se dále zvýrazní. Například procentní rozdíl v podpoře ODS a ČSSD vzroste na 25 %. Zbýlý prstenec okresů Středočeského kraje je ve volební podpoře jednotlivých stran blízký průměru České republiky. Výjimkou je pouze KDU-ČSL, jejíž podpora je v obou částech Středních Čech významně podprůměrná.

4.2 VOLEBNÍ PODPORA STRAN V PRAŽSKÉM MĚSTSKÉM REGIONU

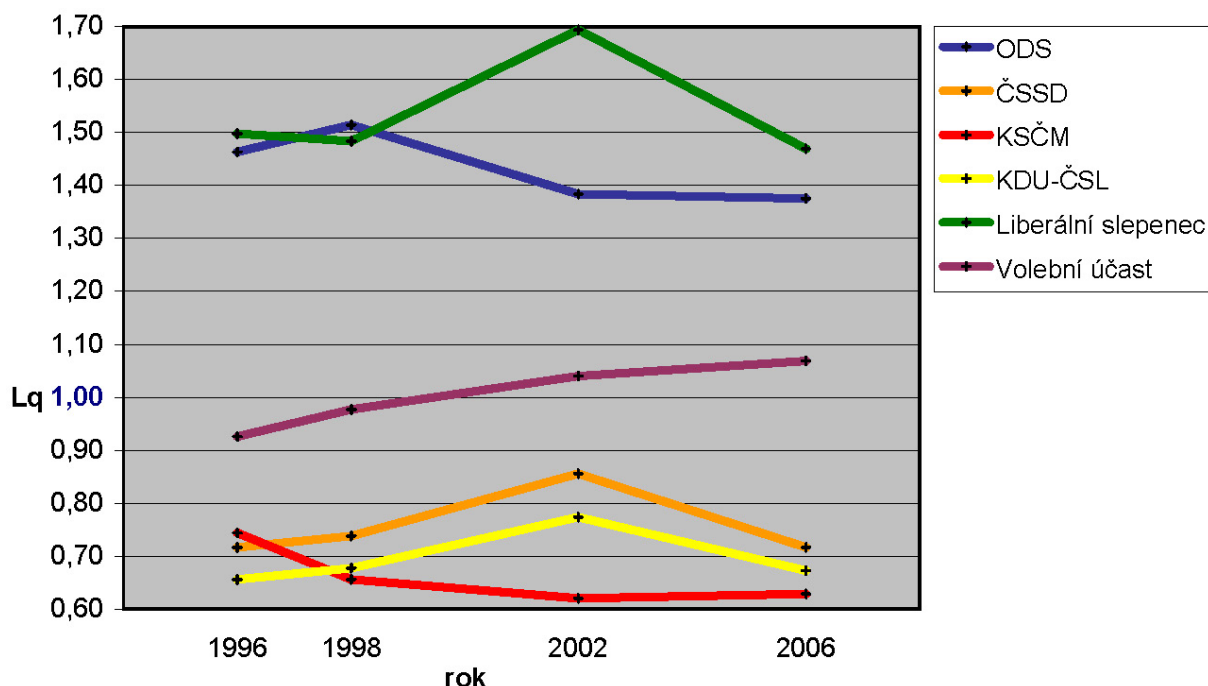
Tato kapitola navazuje na předchozí charakteristiku Středních Čech a Pražského městského regionu a představí vývoj relativní volební podpory politických stran v Pražském městském regionu ve vztahu k České republice.

Relativní volební podpora je opět znázorněna pomocí lokalizačního kvocientu. Hlavní poznatkem je stabilní volební podpora všech stran a stabilní růst relativní hodnoty volební účasti. Pražský městský region se během sledovaných 10 let stal z oblasti s nízkou volební účastí místem, kde je nejvyšší volební účast v České republice²⁰. Tato změna však nebyla způsobena zvyšující se účastí v Pražském městském regionu, ale relativně pomalejším poklesem volební účasti oproti průměru v České republice.

Politické strany lze v Pražském městském regionu rozdělit na strany se stabilně nadprůměrnou nebo naopak podprůměrnou volební podporou. Nadprůměrné podpory zde dosahuje ODS a především Liberální slepenec. Liberální slepenec si velmi vysokou podporu udržel po celé období, zatímco ODS relativní volební podpora mírně poklesla. Podprůměrnou podporu mají v Pražském městském regionu zbývající tři strany: ČSSD, KDU-ČSL a KSČM. Podpora ČSSD a KDU-ČSL dosáhla v roce 1996 i 2006 téměř totožných hodnot. Naopak KSČM zaznamenala postupný pokles podpory a od roku 1998 se stala stranou s relativně nejnižší podporou. Vývoj volební podpory všech stran a volební účasti zachycuje Graf 5.

²⁰ Měřeno na úrovni volebních obvodů.

Graf 5: Vývoj lokalizačního kvocientu politických stran v Pražském městském regionu ve volbách do PS PČR v letech 1996-2006

Zdroj: výpočet autora, Volby 1996 - 2006

Ze stabilní podpory politických stran se vymykají volební výsledky z roku 2002. Situace před parlamentními volbami v roce 2002 měla specifický dopad na volební výsledky v Pražském městském regionu a bude krátce představena.

Volby roku 2002 byly význačné především nízkou volební účastí (58 %). Hlavním důvodem takto nízké volební účasti, pravděpodobně byly celospolečenské důsledky tzv. opoziční smlouvy²¹. Počet registrovaných voličů, kteří se v roce 2002 voleb nezúčastnili, se oproti roku 1998 zvýšil o více než 1,3 milionu! S výjimkou KSČM poklesl všem parlamentním stranám velmi výrazně počet voličů (Tabulka 8).

Druhým specifikem voleb roku 2002 bylo hlavní téma voleb a styl volební kampaně.

„Ve skutečnosti měla volební kampaň, i když často ne zcela artikulovaně, jedno hlavní a vcelku prominentní téma. Tím bylo naše budoucí směřování nebo naopak nesměřování do Evropské unie. Parlamentní

²¹ Oficiální název této smlouvy zní: Smlouva o vytvoření stabilního politického prostředí v ČR. Byla podepsána mezi ČSSD a ODS v červenci 1998. Důsledky této smlouvy na vývoj České republiky podrobně popisuje Tabery (2006).

strany se rozdělily do dvou poměrně jasných bloků - komunistů a občanských demokratů na jedné straně a sociálních demokratů a Koalice na straně druhé“. (Pehe 2002)

„Předvolební kampaň 2002 ODS postavila na ochraně „národních zájmů“. Tak vyhrocený nacionalismus ještě v porevoluční kampani od státotvorné strany nezazněl. Byla to emotivní, ale bezobsažná agitace: ODS nabízela nikoliv volební program, ale jakési desatero základních bodů“ (Tabery, 2006. Vládneme, nerušit).

Uvedené citáty poukazují na důležitou věc, která dle mého názoru především ovlivnila specifický výsledek politických stran v Pražském městském regionu. Jedná se o postoj k Evropské unii. Proevropsky²² zaměření voliči Pražského městského regionu se výrazně odvrátili od ODS, která zde ztratila více než třetinu voličů. Naopak proevropsky orientované strany (ČSSD a Koalice) zde ztratily relativně méně hlasů než v České republice jako celku (viz Tabulka 8). ODS ztratila v Pražském městském regionu téměř 34 % svých voličů, zatímco ČSSD pouze 11 %. Důležitý je i poznatek, že na celkové ztrátě voličů v České republice se Pražský městský region podílel u ODS více než z 24 %, zatímco u ČSSD pouze necelými 5 % a u Koalice 11 %. Relativní podpora ČSSD, KDU-ČSL a Liberálního slepence se oprati roku zvýšila a naopak podpora ODS a KSČM se snížila.

Tabulka 8: Srovnání volebních výsledků v České republice a Pražském městském regionu ve volbách do PS PČR v letech 1998 a 2002

Změna 1998/2002	Absolutní počet		Relativní počet (%)	
	ČR	PMR	ČR	PMR
Nevoliči	1 362 868	129 609	64,7	40,7
ODS	-489 036	-117 955	-29,5	-33,9
ČSSD	-488 381	-21 866	-25,3	-11,1
KSČM	224 103	17 952	34,0	30,0
KOALICE	-456 369	-51 964	-40,1	-29,9

Zdroj: výpočet autora, Volby 1998 a 2002

Poznámka: PMR = Pražský městský region

Absolutní počet udává celkový rozdíl v počtu voličů jednotlivých stran ve volbách v letech 1998 a 2002. Nevoliči jsou registrovaní voliči, kteří se nedostavili k volbám.

Relativní počet udává procentní rozdíl mezi počtem voličů dané strany mezi roky 1998 a 2002

²² Proevropskou orientaci Pražského městského regionu potvrdilo referendum v roce 2003. Pro vstup hlasovalo 80 % voličů, což byla druhá největší podpora na úrovni krajů.

4.3 VÝVOJ VOLEBNÍ PODPORY POLITICKÝCH STRAN PODLE ZÓN

Hlavním cílem této práce je zjistit, jaký byl vývoj volební podpory ve vnitřní prostorové struktuře Pražského městského regionu mezi roky 1996 a 2006. V této kapitole jsou prezentovány zjištěné výsledky na úrovni geneticko-morfologických zón. V první části je představena stabilita volební podpory jednotlivých stran. Druhá část je věnována vývoji volební podpory politických stran. Ve třetí části je pozornost zaměřena na územní změny ve volební podpoře v rámci Pražského městského regionu. V poslední, čtvrté části jsou analyzovány celkové změny ve volební podpoře politických stran.

4.3.1 Stabilita volební podpory politických stran

K posouzení míry stability volební podpory byl stejně jako u krajů využit Pearsonův korelační koeficient. Korelovány byly výsledky politických stran a volební účast v zónách v letech 1996, 1998, 2002 a 2006. Nebyly však korelovány všechny volební roky navzájem, ale pouze rok 1996 se zbývajících třemi volebními roky.

Na rozdíl od krajů byla v rámci Pražského městského regionu zjištěna výrazně menší stabilita územního obrazu volební podpory. Pouze výsledky KSČM vykazaly vysokou statisticky významnou souvislost mezi svými výsledky ve všech porovnávaných letech. Druhou nejstabilnější stranou je KDU-ČSL následovaná Liberálním slepencem. U ČSSD došlo již v roce 2002 v poklesu volební stability na statisticky nevýznamnou úroveň. Zdaleka největší změny ve stabilitě volební podpory zaznamenala ODS. Již v roce 2002 se územní obraz volební podpory ODS otočil a v roce 2006 byla tato nestabilita ještě posílena.

Pražský městský region je tedy oblastí, kde došlo k významným územním změnám ve volební podpoře některých stran, a to zvláště u nejsilnější politické strany ODS. (viz Tabulka 9).

Tabulka 9: Stabilita územních rozdílů ve volební podpoře při volbách do PS PČR v roce 1996 a letech 1998, 2002 a 2006 na úrovni zón

Politické strana		rok		
		1998	2002	2006
ODS	r	0,897	-0,309	-0,426
	sig.	0,015	0,551	0,400
ČSSD	r	0,987	0,670	0,573
	sig.	0,000	0,146	0,234
KSČM	r	0,998	0,985	0,962
	sig.	0,000	0,000	0,002
KDU-ČSL	r	0,972	0,959	0,908
	sig.	0,001	0,002	0,012
Liberální slepenec	r	0,960	0,905	0,923
	sig.	0,002	0,013	0,009
Volební účast	r	0,955	0,785	0,773
	sig.	0,003	0,065	0,071

Zdroj: výpočet autora, Volby 1996 - 2006

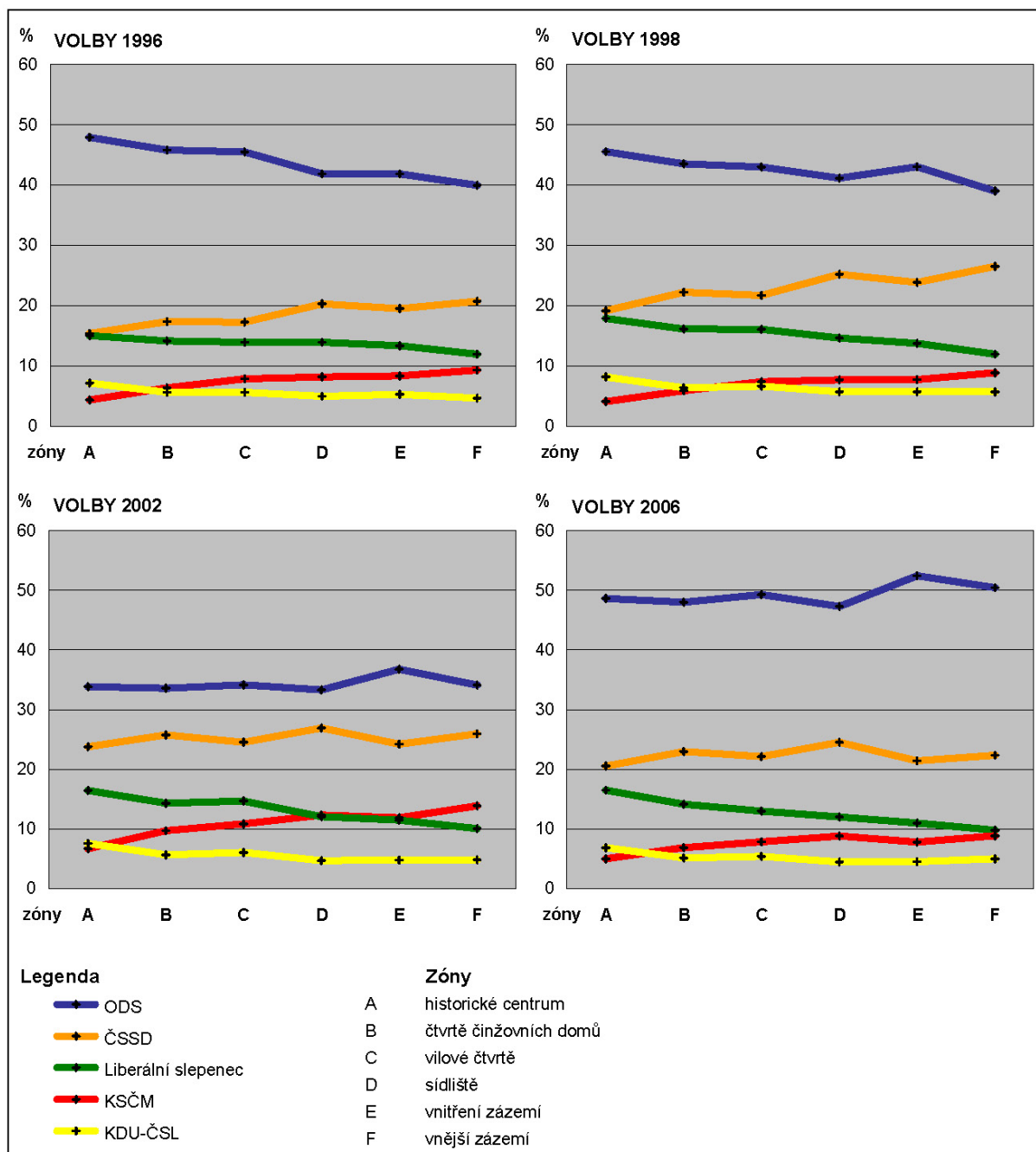
Poznámka: r- Pearsonův koeficient korelace; sig. – statistická významnost, červeně jsou zobrazeny hodnoty signifikantní na hladině významnosti $\alpha = 0,01$, tučně na hodnoty na hladině významnosti $\alpha = 0,05$

Ve sloupcích je vždy uvedena hodnota korelačního koeficientu s rokem 1996.

4.3.2 Vývoj volební podpory politických stran

Pražský městský region je z volebního hlediska specifický především velmi vysokou podporou ODS. Volební podpora ODS často dosahuje více než 40 % a v některých zónách získala ODS i více než polovinu všech hlasů. Změny ve volební podpoře ODS jsou tak ze všech politických stran pro vývoj celého regionu nejvýznamnější. S velkým odstupem druhou nejsilnější stranou je v Pražském městském regionu ČSSD. Její podpora se nejčastěji pohybovala mezi 20 a 30 %. Třetím nejsilnější „stranou“ je Liberální slepenec jehož průměrný volební zisk se pohyboval mezi 10 a 15 %. Pod 10% hranicí se po většinu sledovaného období nacházely dvě nejslabší strany v Pražském městském regionu, KSČM a KDU-ČSL. Přehled o procentních ziscích stran v jednotlivých zónách podává Graf 6. Vývoj procentních zisků stran v zónách naznačuje, že k největší proměně vzorce volební podpory zřejmě došlo u ODS, následované ČSSD. Následující odstavce této kapitoly představují vývoj volební podpory jednotlivých stran.

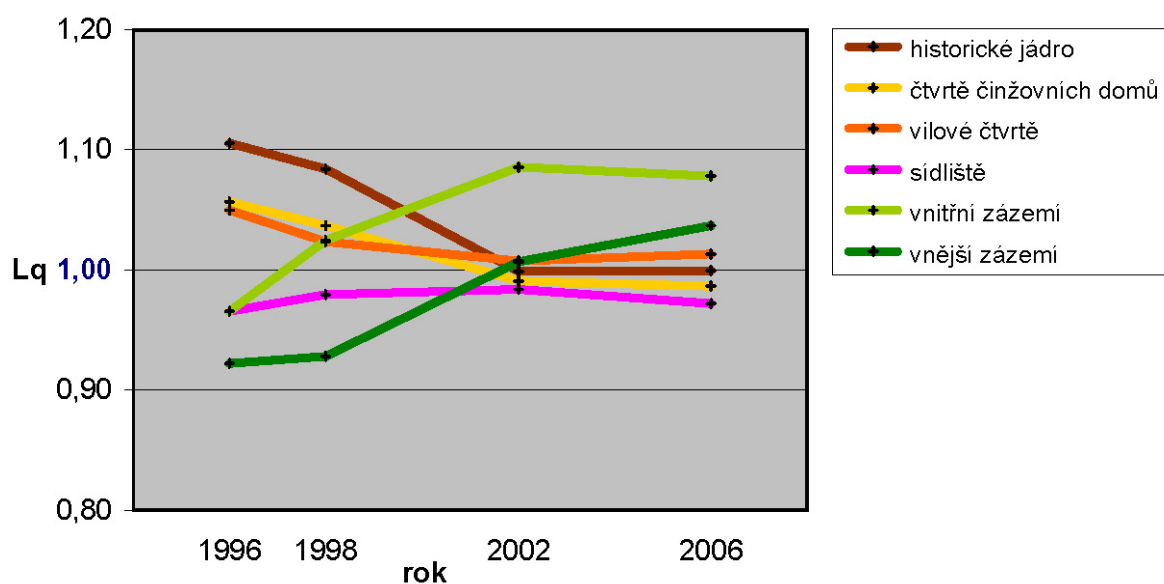
Graf 6: Procentní zisky stran podle zón ve volbách do PS PČR v letech 1996-2006

Zdroj: výpočet autora, Volby 1996 - 2006

První hodnocenou stranou je OSD, u které došlo v průběhu sledovaného desetiletí k nejvýraznějším změnám ve volební podpoře. Hlavním rysem těchto změn je posun volební podpory ODS směrem ze středu města na jeho okraj. Ve všech zónách vnitřního města podpora ODS klesla, přičemž významný byl tento pokles především v historickém jádru. Naopak nejprve ve vnitřním a později i ve vnějším zázemí podpora ODS prudce rostla. Vnitřní zázemí se tak stalo zónou s největší podporou ODS a vnější zázemí je zónou s nejrychlejším růstem této podpory. Stabilní výši podpory si ODS udržela v nejlidnatější zóně sídlišť. Z celkového pohledu ovšem došlo k zrovnoměnění volební podpory ODS ve vnitřní prostorové struktuře Pražského městského regionu. V oblastech s počáteční nízkou podporou ODS došlo k růstu volební podpory a naopak. Z hlediska základního členění podle zón lze hovořit o snížení diferenciací volební podpory ODS. Přehled vývoje volební podpory ODS v jednotlivých zónách zobrazuje Graf 7.

Graf 7: Vývoj lokalizačního kvocientu volební podpory ODS

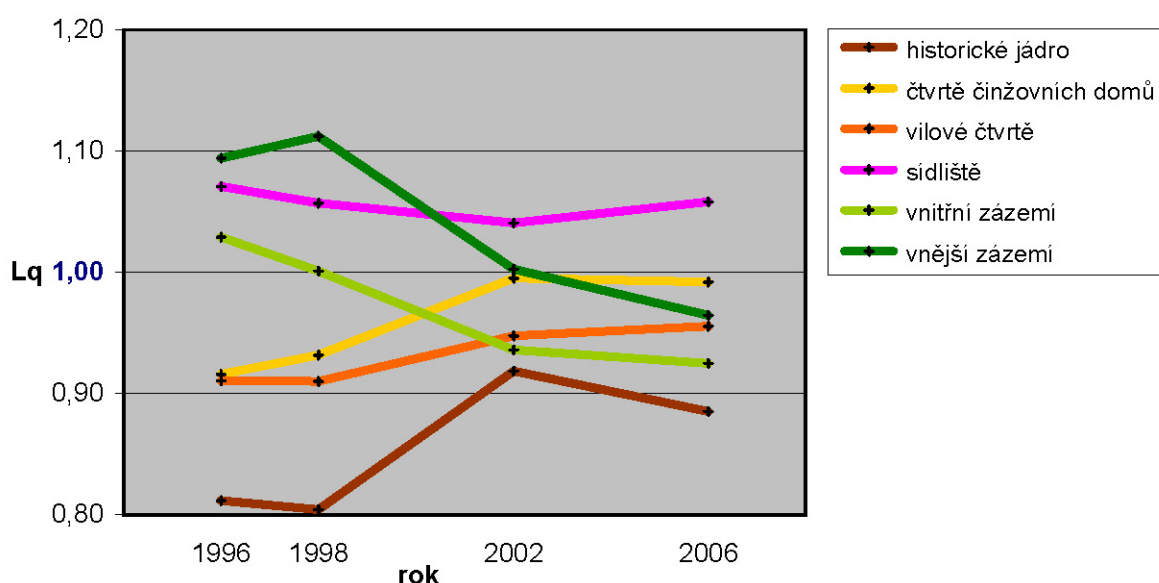
Zdroj: výpočet autora, Volby 1996 - 2006

Druhou hodnocenou stranou je ČSSD. Tato strana je na krajské úrovni svou podporou srovnatelná s ODS (viz Graf 3), avšak v rámci Pražského městského regionu je její podpora přibližně poloviční²³. Přesto zůstává ČSSD i zde druhou nejsilnější stranou. Vývoj podpory ČSSD byl tedy v mnohém k vývoji ODS inverzní, což se nejvíce projevilo v zázemí, kde podpora ČSSD výrazně klesla. Celkově došlo k posunu volební podpory ČSSD směrem z

²³ Výjimkou byly volby roku 2002, kdy ČSSD v Pražském městském regionu zaostala za ODS pouze o 8%.

okraje ke středu Pražského městského regionu. Zónou s největší podporou ČSSD jsou sídliště, přestože zde podpora v průběhu let stagnovala. Naopak největší nárůst podpory byl zaznamenán v historickém jádru a vzhledem k populační velikosti zóny byl významný také růst volební podpory v zóně čtvrtí činžovních domů. U ČSSD došlo podobně jako u ODS k zrovnoměrnění volební podpory mezi jednotlivými zónami. Jelikož tyto dvě strany představují okolo 2/3 všech voličů lze konstatovat, že na úrovni zón došlo v Pražském městském regionu k celkovému zrovnoměrnění volební podpory. Přehled vývoje volební podpory ČSSD shrnuje Graf 8.

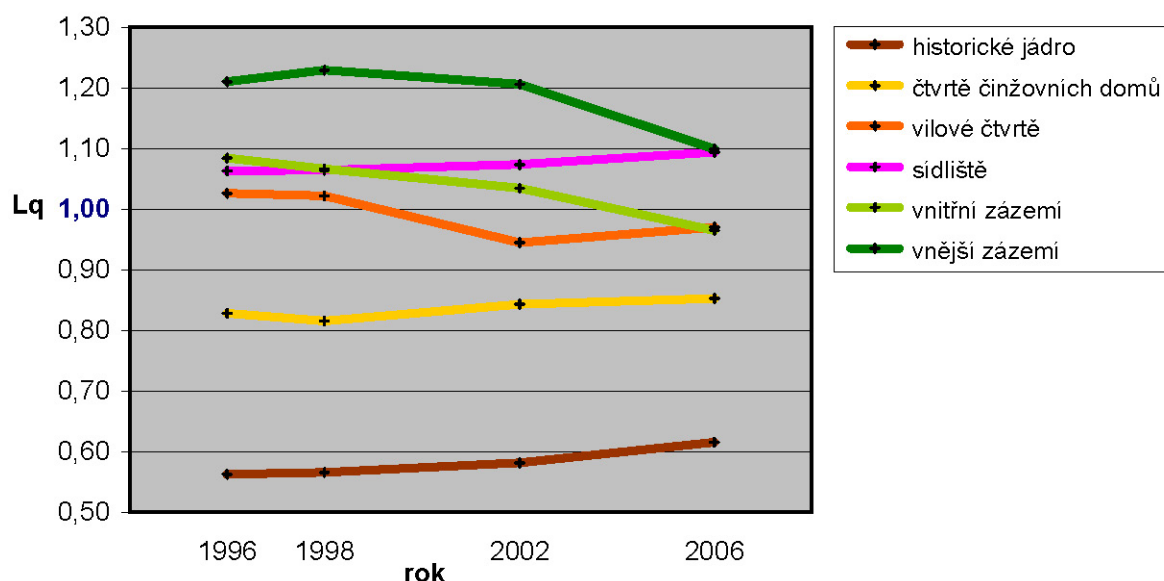
Graf 8: Vývoj lokalizačního kvocientu volební podpory ČSSD

Zdroj: výpočet autora, Volby 1996 - 2006

Třetí sledovanou stranou je KSČM, jejíž vývoj volební podpory v mnohém sledoval ČSSD. Na začátku sledovaného období podpora KSČM pravidelně klesala směrem od centra města na okraj. Tento prostorový vzorec se postupně proměnil vzhledem k významnému poklesu volební podpory KSČM v zázemí. I přes tento pokles zůstává ve vnějším zázemí podpora KSČM nadále nejsilnější, avšak s velkou pravděpodobností v příštích volbách převezme tuto funkci zóna sídlišť, kde podpora KSČM pozvolně roste. Na rozdíl od ČSSD podpora KSČM v zónách vnitřního města pouze stagnovala. V historickém jádru navíc KSČM vykazuje nejnižší zjištěné hodnoty volební podpory ze všech stran a zón. Celkově vykazuje volební podpora KSČM poměrně velkou stabilitu a stejně jako u ODS a ČSSD i u KSČM došlo k mírnému snížení diferenciace volební podpory mezi zónami. Přehled výsledků KSČM zachycuje Graf 9.

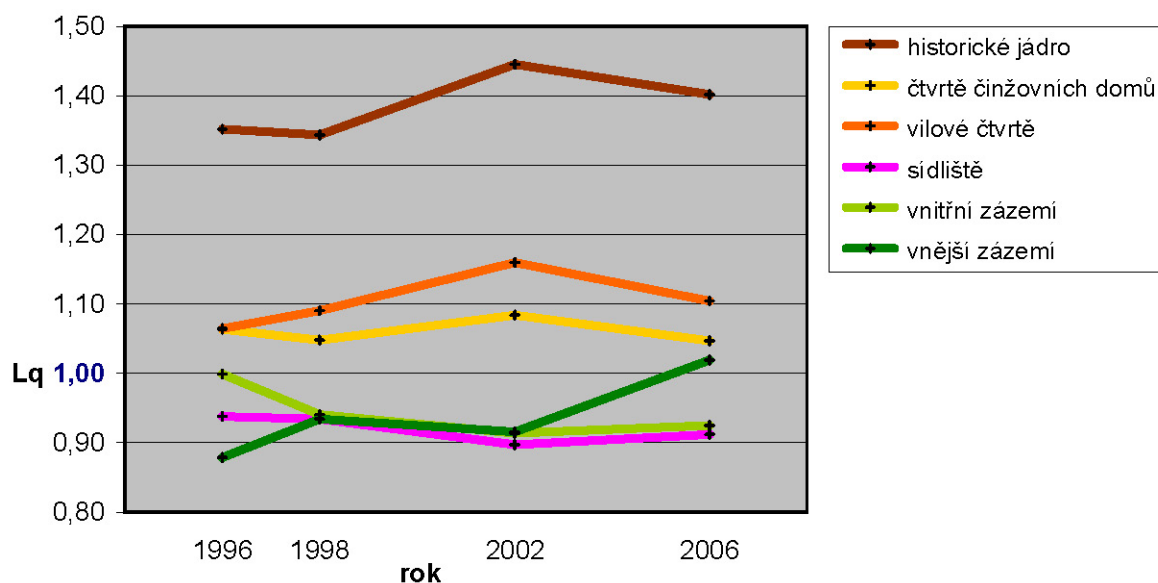
Graf 9: Vývoj lokalizačního kvocientu volební podpory KSČM

Zdroj: výpočet autora, Volby 1996 - 2006

Čtvrtou a zároveň nejmenší hodnocenou stranou je v Pražském městském regionu KDU-ČSL. Jádrou oblasti podpory této strany je vnitřní město a zvláště pak historické jádro s vůbec nejvyššími hodnotami lokalizačního kvocientu ze všech stran a zón. Zajímavý je rozdílný vývoj podpory v zónách zázemí, kde se situace během deseti let obrátila a vnější zázemí převzalo funkci zóny s nadprůměrnou podporou KDU-ČSL. Celkově je volební podpora KDU-ČSL stabilní a není zde jasný trend zvýšení či snížení územní diferenciace této podpory. Přehled o získané volební podpoře podává Graf 10.

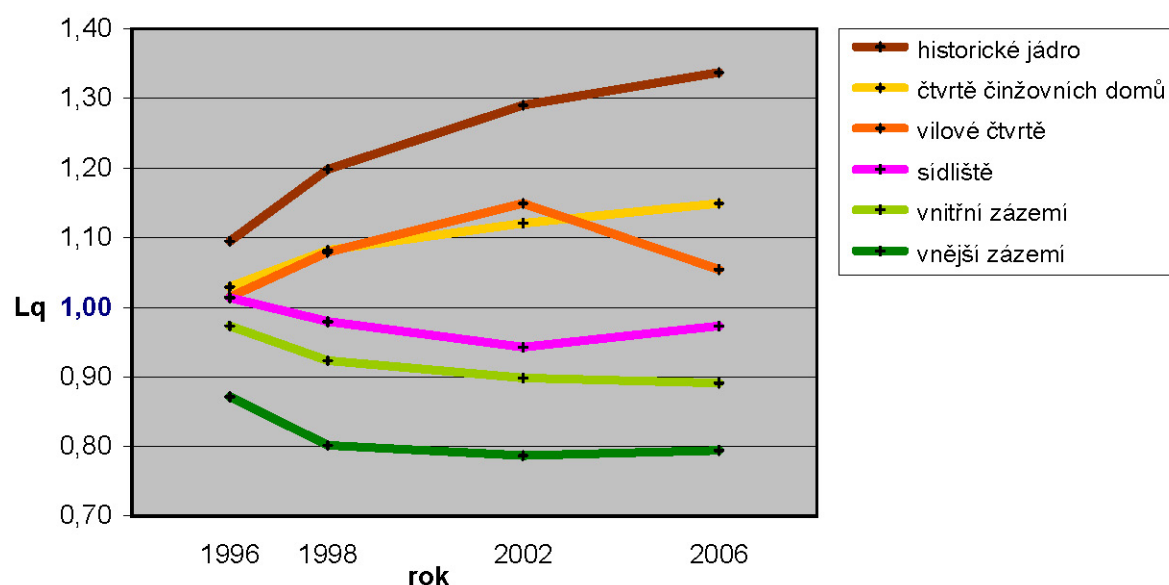
Graf 10: Vývoj lokalizačního kvocientu volební podpory KDU-ČSL

Zdroj: výpočet autora, Volby 1996 - 2006

Jako poslední je hodnoceno politické seskupení stran Liberální slepenec. Jelikož se ve skutečnosti jedná o proměnlivé seskupení stran, je nutné brát při vývojovém srovnání zřetel na konkrétní složení Liberálního slepence v jednotlivých letech (viz Tabulka 3). Liberální slepenec je především stranou vnitřního města. Na sídlištích a v zázemí došlo k poklesu podpory, zatímco ve všech zónách vnitřního města se volební podpora zvýšila. Zcela výjimečný byl především růst relativní volební podpory v samotném historickém jádru, jenž byl vůbec nejvyšším zaznamenaným růstem ze všech stran a zón. Jako u jediné strany došlo u Liberálního slepence ke zvýšení diferenciace volební podpory. Výchozí prostorový vzorec byl významně posílen. Dílčí výjimkou je pouze pokles relativní podpory ve vilových čtvrtích ve volbách v roce 2006. Je možné, že tento výsledek způsobilo právě složení Liberálního slepence v roce 2006, kdy byla hlavní složkou Strana zelených. Vývoj volební podpory ve všech zónách přináší Graf 11.

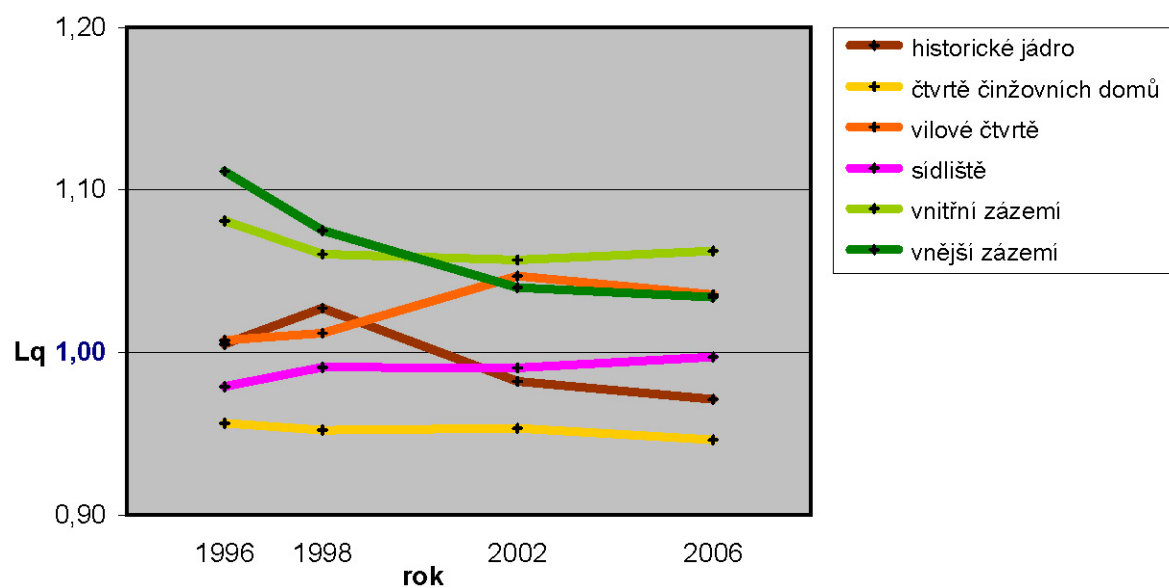
Graf 11: Vývoj lokalizačního kvocientu volební podpory Liberálního slepence

Zdroj: výpočet autora, Volby 1996 - 2006

Doplňkovou sledovanou charakteristikou je volební účast. Největší změnu prodělalo z hlediska volební účasti vnější zázemí, kde volební účast významně klesla. Přesto je zde spolu s vnitřním zázemím a vilovými čtvrtěmi volební účast stále nadprůměrná. Naopak stabilně nejnižší je volební účast ve čtvrtích činžovních domů. Růst relativní volební účasti zaznamenala sídliště, kde se volební účast postupně zvýšila až k průměrné hodnotě celého Pražského městského regionu. I z hlediska volební účasti došlo v Pražském městském regionu k poklesu diferenciace, a to především díky poklesu volební účasti v zázemí. Vývoj volební účasti ve všech zónách zachycuje Graf 12.

Graf 12: Vývoj lokalizačního kvocientu volební účasti

Zdroj: výpočet autora, Volby 1996 - 2006

4.3.3 Územní změny ve volební podpoře politických stran

Při celkovém pohledu na vnitřní prostorovou strukturu Pražského městského regionu lze konstatovat, že u všech stran došlo k územní změně volební podpory. Největší změny nastaly u ODS a dále pak u ČSSD, naopak nejstabilnější volební podporu vykazaly strany KSČM a KDU-ČSL. Přehled o změnách volební podpory stran podle zón shrnuje Tabulka 10.

Tabulka 10: Změna lokalizačního koeficientu volební podpory stran mezi roky 1996 - 2006

Zóny	ODS	ČSSD	KSČM	KDU-ČSL	Liberální slepenec	Volební účast
Historické jádro	--	+	+	+	++	-
Čtvrtě činžovních domů	-	+	o	o	++	o
Vilové čtvrtě	-	+	-	+	+	+
Sídliště	o	o	+	o	-	+
Vnitřní zázemí	++	--	--	-	-	-
Vnější zázemí	++	--	--	++	-	--

Legenda:

++	nárůst hodnoty lokalizačního kvocientu o více než 0,1
+	nárůst hodnoty lokalizačního kvocientu o 0,03 až 0,1
o	nárůst či pokles hodnoty lokalizačního kvocientu o méně než 0,03
-	pokles hodnoty lokalizačního kvocientu o 0,03 až 0,1
--	pokles hodnoty lokalizačního kvocientu o více než 0,1

Zdroj: výpočet autora, Volby 1996 - 2006

Nejvýznamnější územní změny se uskutečnily ve volební podpoře ODS. Vzhledem k dominantnímu postavení ODS v rámci Pražského městského regionu se posílení či oslabení volební podpory ODS v určité zóně často projevilo opačným vývojem volební podpory u ostatních stran. Zejména ČSSD a KSČM zaznamenaly vůči ODS zrcadlově opačný vývoj. Jedná se především o zóny vnitřního a vnějšího zázemí, kde významné posílení ODS doprovázelo stejně významné oslabení ČSSD i KSČM. K opačnému vývoji došlo v kompaktním městě, kde volební podpora ODS klesla, zatímco oběma hlavním levicovým stranám vzrostla. Lze tedy jednoznačně hovořit o posunu těžiště volební podpory ODS směrem od centra Pražského městského regionu k jeho okraji. Vývoj volební podpory ČSSD a KSČM byl uvnitř kompaktního města rozdílný. KSČM posílila především na sídlištích a stagnovala v zónách vnitřního města, zatímco u ČSSD tomu bylo naopak. Těžiště volební podpory KSČM i ČSSD se tedy posunulo směrem z okraje Pražského městského regionu k jeho centru, u ČSSD byl však tento posun výraznější (viz Tabulka 11).

Liberální slepenec a KDU-ČSL měly podobné výchozí postavení s relativně velmi vysokou volební podporou v zónách vnitřního města a nízkou podporu v prstenci sídlišť a v

zázemí. Vývoj jejich volební podpory se však od sebe v některých zónách lišil, a to především ve vnějším zázemí. Vývoj volební podpory Liberálního slepenec lze obecně charakterizovat jako zvýraznění výchozího prostorového vzorce. V zónách vnitřního města se nadprůměrná podpora ještě zvýšila a na sídlištích a v obou zónách v zázemí se podprůměrná podpora dále snížila. Těžiště volební podpory stran Liberálního slepenec se tedy výrazně posunulo směrem ke středu města²⁴. Vývoj prostorového vzorce volební podpory KDU-ČSL je nejméně jednoznačný ze všech sledovaných stran. Hlavní těžiště volební podpory se posunulo ještě více směrem do středu města, ale lze také hovořit o vytváření menšího sekundárního těžiště ve vnějším zázemí, kde strana významně posílila (viz Tabulka 11). KDU-ČSL je v rámci Pražského městského regionu nejmenší stranou s volební podporou pohybující se mezi 5 až 6 %²⁵ a prostorový vzorec tedy může ovlivnit i relativně menší počet voličů, nežli je tomu u ostatních stran.

Celková diferenciací volební podpory se v zónách Pražského městského regionu za sledované období snížila. Pouze Liberální slepenec zaznamenal zvýšení diferenciací své volební podpory, u všech ostatních stran došlo ke stagnaci či snížení diferenciací. Hlavním důvodem je, že současné změny ve volební podpoře jdou proti výchozímu prostorovému vzorci volební podpory. Především u ODS se pořadí zón podle hodnoty relativní podpory téměř přesně obrátilo. Tento vývoj potvrzuje i záporná hodnota korelačního kvocientu stability volební podpory ODS (viz Tabulka 9). Pokud bude započatý trend ve změně volební podpory jednotlivých stran pokračovat, bude pokles diferenciací pouze přechodným jevem a postupně dojde k růstu diferenciací volební podpory. Z hlediska dvou největších stran můžeme za rok nejnižší diferenciací volební podpory považovat rok 2002 (viz Graf 7 a Graf 8). Změny mezi rokem 2002 a 2006 již svědčí o pozvolném růstu diferenciací volební podpory.

Pokud se na Tabulka 10 podíváme z pohledu jednotlivých zón, lze prostor Pražského městského regionu rozdělit na vnitřní město (historické jádro, čtvrtě činžovních domů, vilové čtvrtě), sídliště (totožné ze zónou sídlišť) a zázemí (vnitřní a vnější zázemí). Takovéto

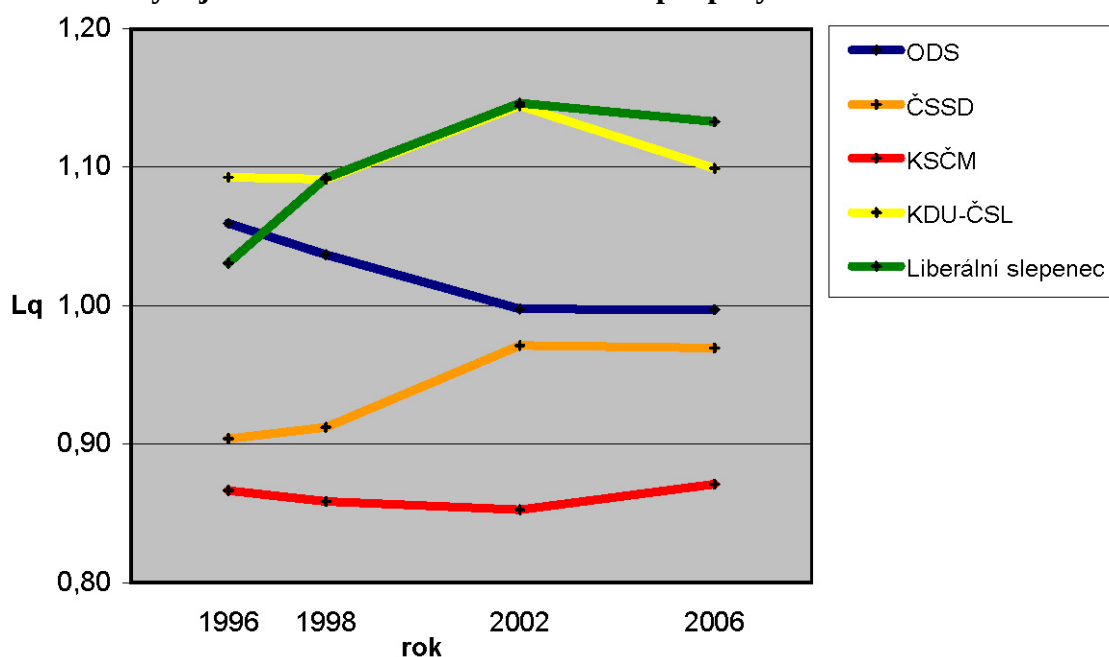
²⁴ Význam volební podpory ve vnitřním městě je pro strany Liberálního slepenec značný. Podíl všech platných hlasů v tomto území na celkovém počtu platných hlasů v České republice byl 5,5 %. Stejný podíl u hlasů pro strany Liberálního slepenec byl však 9,1 %. Tedy téměř každý desátý hlas pro Liberální slepenec v roce 2006 pocházel z vnitřního města!

²⁵ V roce 2006 tato podpora klesla na 4,9%.

rozdělení je možné vzhledem k podobnému stavu a především vývoji volební podpory v uvedených zónách. I při takto hrubém členění Pražského městského regionu na tři územní jednotky je možné identifikovat významné rozdíly ve volební podpoře politických stran. V následujících odstavcích této kapitoly je představen vývoj volební podpory stran v uvedených třech hlavních částech Pražského městského regionu

Vnitřní město, které v roce 2006 představovalo ½ voličů kompaktního města se vyznačuje především vysokou volební podporou KDU-ČSL a Liberálního slepenec. Tato podpora u obou stran dokonce ještě vzrostla, zejména pak u Liberálního slepenec. Druhým hlavním rysem je pokles podpory ODS a naopak nárůst podpory ČSSD. Přes tento pokles je zde relativní volební podpora ODS zatím stále vyšší nežli u ČSSD. Podpora KSČM je ve vnitřním městě stabilně velmi nízká. Vývoj volební podpory stran ve vnitřním městě je zachycen v Graf 13.

Graf 13: Vývoj lokalizačního kvocientu volební podpory ve vnitřním městě

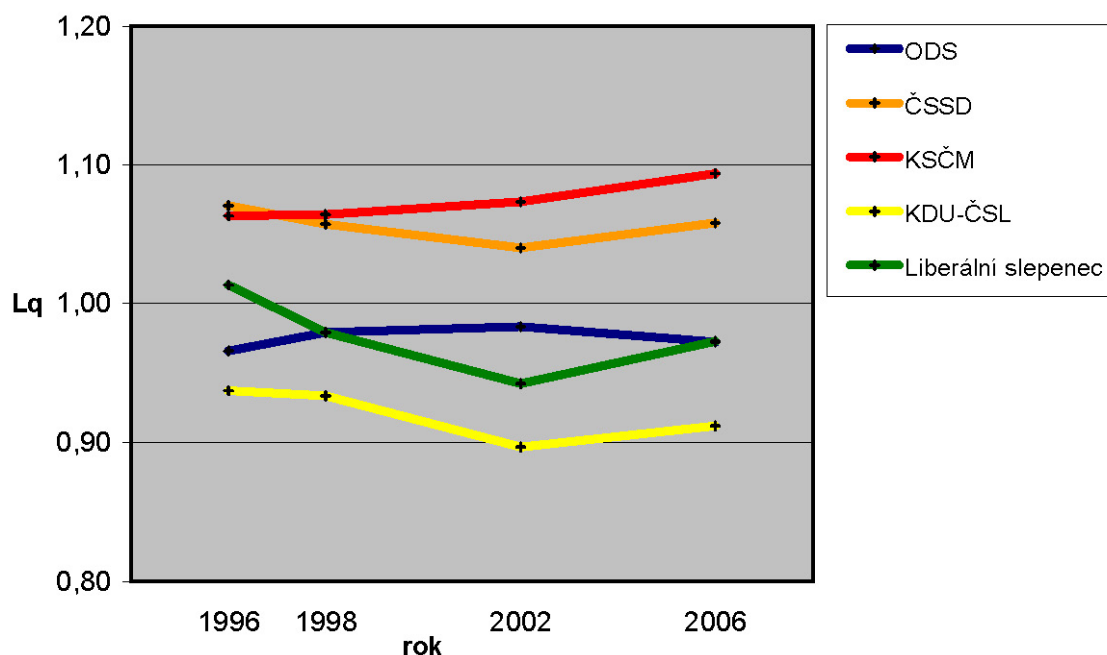

Zdroj: výpočet autora, Volby 1996 - 2006

Sídliště, která představují druhou ½ voličů kompaktního města, jsou charakteristická především velmi stabilním vývojem u volební podpory všech stran. Hodnoty lokalizačního kvocientu se u všech stran pohybují okolo průměru Pražského městského regionu a žádná ze stran na sídlištích zatím nezískala významně vyšší či nižší podporu. Přesto lze identifikovat dílčí změny v podpoře jednotlivých politických stran a to zejména u KSČM, jejíž podpora zde zaznamenala růst v průběhu celého období. Tento růst byl navíc realizován z nadprůměrných

hodnot a KSČM tak je od roku 1998 stranou s relativně nejvyšší volební podporou v této zóně. Velmi stabilní podporu zde mají dvě hlavní politické strany ODS a ČSSD. Neslabší podporu mají v zóně sídlišť strany KDU-ČSL a Liberální slepenec, které navíc zaznamenaly i pokles této podpory. Přehled o vývoji podpory stran na sídlištích podává Graf 14.

Graf 14: Vývoj lokalizačního kvocientu volební podpory v zóně sídlišť

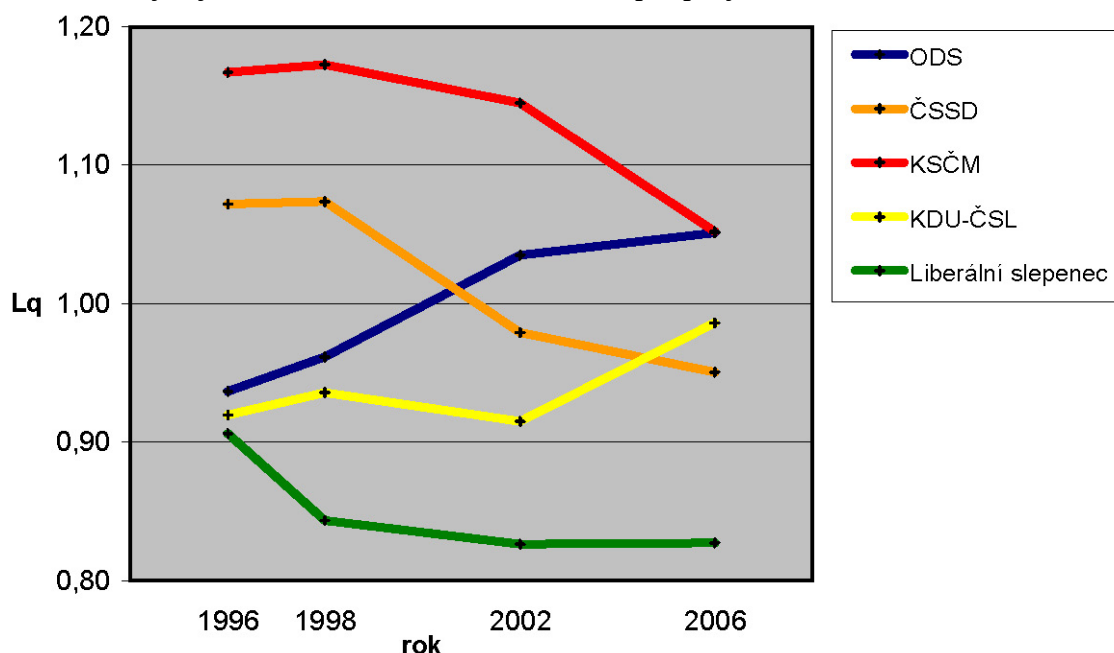
Zdroj: výpočet autora, Volby 1996 - 2006

Zázemí, které v roce 2006 představovalo zbylých 22 % voličů Pražského městského regionu, je územím s nejdynamičtějším vývojem volební podpory. Ve vnitřním městě a na sídlištích politické strany povětšinou posilovaly či ztrácely volební podporu, ale neměnilo se příliš pořadí relativní podpory těchto stran. V zázemí se měnila nejen míra volební podpory, ale došlo zde i k významné proměně v pořadí stran²⁶. Toto pořadí ovlivnilo především výrazné zvýšení volební podpory ODS, díky němuž se zázemí proměnilo v oblast s nejvyšší relativní podporou této strany. Naopak u obou levicových stran došlo k významnému poklesu podpory, avšak zatímco podpora KSČM klesala z vysoce nadprůměrných hodnot a v roce 2006 byla její podpora stále nadprůměrná, u ČSSD došlo k poklesu podpory na podprůměrné hodnoty již v roce 2002. KDU-ČSL a Liberální slepenec mají v této skupině zón volební podporu podprůměrnou, ale vývoj této podpory je u těchto stran opačný. Zatímco podpora

²⁶ Jedná se o pořadí podle hodnoty lokalizačního kvocientu volební podpory jednotlivých stran.

KDU-ČSL v průběhu sledovaného období rostla, u Liberálního slepenec naopak klesala. Vývoj volební podpory všech pěti stran zobrazuje Graf 15.

Graf 15: Vývoj lokalizačního kvocientu volební podpory v zázemí

Zdroj: výpočet autora, Volby 1996 - 2006

Jako syntetický ukazatel změn volební podpory ve vnitřním městě, zóně sídlišť a zázemí byl použit posun těžiště volební podpory. O kolik a kam se posunulo těžiště volební podpory politických stran v Pražském městském regionu mezi lety 1996 a 2006 představuje Tabulka 11. Tabulka udává procentní změnu v distribuci platných hlasů pro danou stranu v Pražském městském regionu.

Tabulka 11: Posun těžiště volební podpory stran ve třech hlavních částech Pražského městského regionu

Změna v (%) platných hlasů	ODS	ČSSD	KSČM	KDU-ČSL	Liberální slepenec
Vnitřní město	-2,6	2,9	0,8	-0,2	3,7
Sídliště	0,2	-0,4	1,3	-1,1	-1,6
Zázemí	2,4	-2,5	-2,1	1,3	-2,1

Zdroj: výpočet autora, Volby 1996 a 2006

Poznámka: Hodnoty v tabulce udávají změnu procentního podílu, kterým se daná část města podílí na podpoře strany. Hodnoty jsou očištěny jak o změny v populační velikosti jednotlivých částí města, tak o změny ve volební účasti.

4.3.4 Hodnocení celkových změn ve volební podpoře stran

V této kapitole bylo pro poznání stavu a vývoje změn ve vnitřní prostorové struktuře Pražského městského regionu použito několik ukazatelů. Nejprve byla provedena analýza stability územních rozdílů ve volební podpoře stran v zónách. V další části byl po jednotlivých stranách sledován vývoj relativní volební podpory. V poslední části byl sledován vývoj volební podpory všech stran v hlavních částech Pražského městského regionu.

Hlavním zjištěním je, že ve všech zónách došlo ke změnám ve volební podpoře stran. Největší změny nastaly v zázemí. Především zde významně posílila ODS a zázemí se stalo oblastí s nejvyšší relativní podporou ODS v Pražském městském regionu. V počátku sledovaného období přitom bylo zázemí oblastí s nejnižší relativní podporou ODS. Došlo tedy k otočení prostorového vzorce relativní volební podpory ODS, což potvrzuje i negativní korelace mezi výchozí a konečnou volební podporou ODS ve sledovaném období.

Tento vývoj je možné dát do souvislosti s procesem residenční suburbanizace (viz kapitola 2.1). Vzhledem ke stabilitě volebního chování jednotlivců (Lebeda a kol. 2006) a nárůstu populace v zázemí zapříčiněném především migrací z kompaktního města (Kostecký 2004, Sýkora a Ouředníček 2007) lze předpokládat, že nárůst volební podpory ODS v zázemí byl především důsledkem procesu residenční suburbanizace. Tento předpoklad potvrzuje i relativní pokles volební podpory ODS v zónách kompaktního města, které jsou zdrojovým územím residenční suburbanizace. Jelikož je postavení ODS v rámci Pražského městského regionu velmi dominantní, mají změny ve volební podpoře ODS vliv na výsledky ostatních stran. Tento vliv je největší u ČSSD, jejíž vývoj volební podpory je oproti ODS inverzní. Rozdílný vývoj volební podpory stran v rámci vnitřní prostorové struktury dokumentuje rovněž ukazatel posunu volebního těžiště (viz Tabulka 11). I zde je vývoj ODS a ČSSD téměř zrcadlově opačný.

Celkový počet voličů (obyvatel) Pražského městského regionu stagnuje (viz Graf 2) a změny v počtu obyvatel jednotlivých zón jsou zapříčiněny hlavně redistribucí populace uvnitř Pražského městského regionu (Ouředníček a Sýkora 2002). Hlavní důvodem populačních změn je migrace (Kostecký a Čermák 2004), avšak ani vliv přirozené změny obyvatelstva nelze zanedbat (Ouředníček a Sýkora 2002). Na základě těchto skutečností jsem pro sledování vztahu mezi procesem residenční suburbanizace a vývojem volební podpory jednotlivých stran zvolil následující postup.

Proces residenční suburbanizace jsem ztotožnil s jeho hlavním kvantitativním projevem, kterým je změna v počtu obyvatel²⁷ (nárůst v zázemí a pokles v kompaktním městě). K analýze vztahu populační změny a změny ve volební podpoře politických stran byla použita korelační analýza. Pearsonův korelační koeficient byl vypočítán pro všech pět sledovaných politických stran a seskupení. Populační změna byla vyjádřena jako podíl voličů v letech 1996 a 2006. Změna ve volební podpoře stran byla vyjádřena rozdílem hodnot lokalizačního kvocientu mezi lety 1996 a 2006. Výsledky korelační analýzy jsou uvedeny v Tabulka 12.

Tabulka 12: Korelační analýza změny počtu voličů a změny volební podpory politických stran v zónách mezi roky 1996 a 2006

Politická strana	r	sig.
ODS	0,990	0,000
ČSSD	-0,995	0,000
KSČM	-0,844	0,035
KDU-ČSL	0,116	0,827
Liberální slepenec	-0,860	0,028

Zdroj: výpočet autora, Volby 1996 - 2006

Poznámka: r- Pearsonův koeficient korelace; sig. – statistická významnost, červeně jsou zobrazeny hodnoty signifikantní na hladině významnosti $\alpha = 0,01$, tučně na hodnoty signifikantní na hladině významnosti $\alpha = 0,05$

Výsledky analýzy na úrovni zón potvrzují, že mezi změnami volební podpory ODS a změnami v počtu voličů zón je statisticky významný pozitivní vztah. Dále byl potvrzen i inverzní vztah změn ve volební podpoře ODS a ČSSD. Méně statisticky významný je i negativní vztah KSČM a Liberálního slepence.

Jelikož hlavním důvodem populačních změn je proces residenční suburbanizace, je pravděpodobné, že územní změny ve volební podpoře ODS a ČSSD jsou způsobeny právě tímto procesem. Ve zdrojových oblastech residenční suburbanizace (kompaktní město) roste podpora ČSSD, zatímco v cílových oblastech (zázemí) roste podpora ODS. Platnost zjištěných vztahů je zde omezena na členění podle zón. V dalších kapitolách budou vztahy testovány v podrobnějším členění Pražského městského regionu.

²⁷ V rámci této práce je počet obyvatel nahrazen počtem voličů

4.4 VÝVOJ VOLEBNÍ PODPORY POLITICKÝCH STRAN PODLE KATASTRŮ

Hlavním cílem této práce je zjistit, jaký byl vývoj volební podpory ve vnitřní prostorové struktuře Pražského městského regionu mezi roky 1996 a 2006. V této kapitole jsou prezentovány zjištěné výsledky na úrovni katastrů. V první části je představena stabilita volební podpory politických stran. Druhá část je věnována stavu a vývoji volební podpory politických stran na katastrální úrovni, přičemž je hlavní důraz kladen na oblasti s růstem relativní podpory dané politické strany. Ve třetí části jsou zhodnoceny hlavní změny ve volební podpoře politických stran.

Územní členění na vnitřní město, sídliště a zázemí společně s podrobnějším rozdělením na šest zón bylo využito k základní charakteristice vnitřní prostorové struktury Pražského městského regionu. Hlavní pozornost byla věnována postižení změn ve volební podpoře. Zóny jsou vzhledem ke své rozloze vnitřně heterogenní celky, uvnitř kterých je možné nalézt lokality s rozdílným vývojem volební podpory. K podrobnějšímu poznání diferenciací území Pražského městského regionu z hlediska volební podpory bylo použito členění podle katastrů. Takto vzniklé členění rozdělilo Pražský městský region na celkem 303 jednotek, a umožnilo detailnější pohled na zkoumanou problematiku.

4.4.1 Stabilita volební podpory politických stran

K posouzení míry stability volební podpory byl opět využit Pearsonův korelační koeficient. Korelovány byly výsledky politických stran a volební účast v katastrech za roky 1996 a 2006. Z důvodu významně rozdílné populační velikosti katastrů uvnitř a vně kompaktního města (viz kapitola 3.3.4) byly tyto dvě skupiny katastrů korelovány odděleně. V kompaktním městě tak byly porovnávány volební výsledky stran v 81 jednotkách, v zázemí pak ve 222 územních jednotkách.

Volební stabilita všech sledovaných stran i volební účasti je statisticky významná v kompaktním městě i v zázemí. Toto je hlavní rozdíl oproti výsledku na úrovni zón, kde se u ODS obrátil vzorec volební podpory ve vnitřní prostorové struktuře.

Největší územní stabilitu volební podpory v kompaktním městě vykazala opět KSČM, následovaná KDU-ČSL a ODS s ČSSD. Nejnižší stabilita volební podpory byla u Liberálního slepence. Stabilita volební podpory stran se v zázemí lišila v několika ohledech. Předně zde po KSČM druhou nejvyšší stabilitu volební podpory vykazala ODS. Tento výsledek byl

pravděpodobně způsoben skutečností, že v zázemí rostla podpora ODS téměř u všech obcí. Kostelecký (2001) poukazuje na skutečnost, že korelační koeficient může zůstat vysoký, i když strana výrazně zvětší svoji volební podporu a zároveň je tento růst realizován rovnoměrně. Dále u ČSSD a KDU-ČSL byla stabilita volební podpory v zázemí významně nižší. Tento stav je pravděpodobně zapříčiněn rozdílným vývojem volební podpory ČSSD i KDU-ČSL v různých částech zázemí. U Liberálního slepenec se na katastrální úrovni zřejmě nejvíce projevil vliv srovnávání výsledků rozdílných stran sloučených do tohoto uskupení. Jak v kompaktním městě, tak v zázemí je stabilita Liberálního slepenec výrazně nejnižší ze všech sledovaných stran. Stabilita volební účasti je v kompaktním městě i v zázemí nižší než u politických stran (vyjma Liberálního slepenec). Hodnoty korelačních koeficientů stran shrnuje Tabulka 13.

Tabulka 13: Stabilita územních rozdílů ve volební podpoře při volbách do PS PČR v roce 1996 a 2006 na úrovni katastrů

Politická strana	Kompaktní město		Zázemí	
	r	sig.	r	sig.
ODS	0,750	0,000	0,575	0,000
ČSSD	0,772	0,000	0,353	0,000
KSČM	0,928	0,000	0,742	0,000
KDU-ČSL	0,879	0,000	0,437	0,000
Liberální slepenec	0,534	0,000	0,222	0,001
Volební účast	0,683	0,000	0,344	0,000

Zdroj: výpočet autora, Volby 1996 a 2006

Poznámka: r- Pearsonův koeficient korelace; sig. – statistická významnost, všechny uvedené hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti $\alpha = 0,01$

4.4.2 Vývoj volební podpory politických stran

V druhé části této kapitoly je představen stav volební podpory jednotlivých stran na začátku a konci sledovaného období spolu se změnami, které ve volební podpoře nastaly. Na základě Tabulka 11 bude u každé strany analyzován především vývoj v té části města, kde strana nejvíce zvýšila svoji volební podporu.

1) ODS

ODS získala v rámci Pražského městského regionu v roce 1996 přes 43 % a o deset let později dokonce přes 48 % hlasů. Došlo tak k dalšímu posílení již velmi silného postavení ODS. Významně se však proměnila distribuce volební podpory uvnitř regionu. V roce 1996 byla ODS nejsilnější především ve vnitřním městě, nejvíce pak v katastrech Dejvice, Střešovice, Vinohrady, Podolí či vilové části Smíchova. V zázemí existovalo jen velmi málo obcí se nadprůměrnou volební podporou ODS. V roce 2006 se distribuce volební podpory znatelně změnila. Téměř ve všech katastrech vnitřního města se volební podpora ODS snížila a naopak ve významné většině katastrů a obcí v zázemí se volební podpora ODS zvýšila. Největší podpory dosáhla ODS především v jižní a jihovýchodní části zázemí. Naopak především v severní části zázemí zůstala podpora ODS u většiny obcí stále nízká. Lokality s nejsilnější volební podporou ODS se přesunuly z katastrů vnitřního města do obcí v zázemí poblíž administrativních hranic Prahy. Nejmenší změny nastaly u volební podpory ODS v katastrech zóny sídlišť.

Zázemí můžeme z hlediska vývoje podpory ODS rozdělit na lokality s nárůstem nebo naopak poklesem relativní podpory. K poklesu došlo pouze u 32 z celkového počtu 222 územních jednotek²⁸. Další důležitou skutečností je, z jakých hodnot byl růst či pokles realizován. Z 32 obcí, které zaznamenaly pokles volební podpory ODS, byl tento pokles u 14 z nich realizován z podprůměrných hodnot na hodnoty ještě nižší. Tyto obce jsou v zázemí Pražského městského regionu zcela výjimečné.

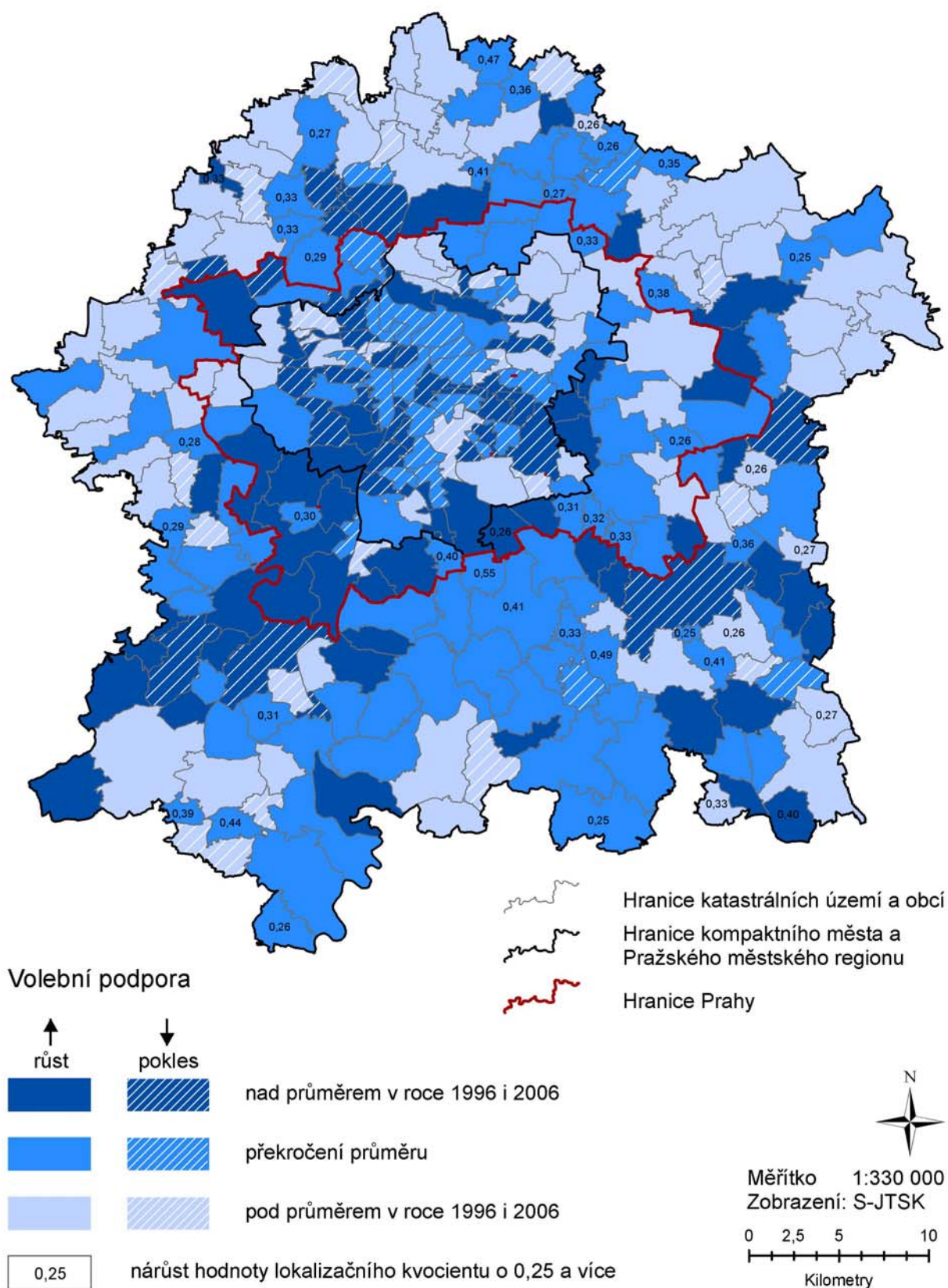
Ve zbývajících 190 obcích došlo totiž k růstu podpory ODS. U ¼ obcí byla podpora ODS nadprůměrná již v roce 1996 a prostor pro růst zde nebyl tak velký. Jednalo se především o lokality na jihozápadním okraji Prahy a navazující obce směrem proti proudu

²⁸ Zázemí je složeno ze 171 obcí a 51 katastrů.

řeky Berounky. Naopak u $\frac{3}{4}$ obcí byl tento růst realizován z podprůměrných hodnot, s velkým prostorem pro zvýšení volební podpory. U 40 obcí se hodnota lokalizačního kvocientu zvýšila o 0,25 či více a některé z těchto obcí se staly místy s vůbec největší podporou ODS v celém Pražském městském regionu (více než 60 % hlasů). Populační význam těchto 40 obcí však není v kontextu Pražského městského regionu velký. V roce 2006 bylo v těchto obcích registrováno pouze přes 22 tisíc voličů, což je stejný počet jako například v katastru Nové Město. Populačně největší z těchto obcí je Jesenice s více než 3 tisíci voliči. Právě v okolí Jesenice na jihozápadním okraji Prahy se nachází největší koncentrace obcí s vysokým růstem podpory ODS. Dalším místem vysokého růstu podpory je pás obcí od Horoměřic až na severní okraj Pražského městského regionu. Významný růst volební podpory zaznamenalo i několik obcí na severním hranici Pražského městského regionu. Stav a vývoj volební podpory ODS zachycuje viz Obrázek 2.

Obrázek 2: Volební podpora ODS

Stav a vývoj hodnoty lokalizačního kvocinetu ODS v katastrálních územích a obcích Pražského městského regionu ve volbách do PS PČR v letech 1996 a 2006

Zdroj: výpočet autora, Volby 1996 a 2006

2) ČSSD

ČSSD získala v roce 1996 necelých 19 % a v roce 2006 více než 23 % hlasů. Přestože dokázala svou volební podporu zvýšit, zisk ODS byl i v roce 2006 více než dvojnásobný. Nejlepšího výsledku dosáhla ČSSD v Pražském městském regionu v roce 2002 (blíže viz kapitola 4.2), kdy se ziskem téměř 26 % zaostala za ODS pouze o 8 %. Nicméně i přes velký odstup ve volební podpoře je ČSSD druhou nejsilnější stranou a územní změny v její volební podpoře jsou pro Pražský městský region významné.

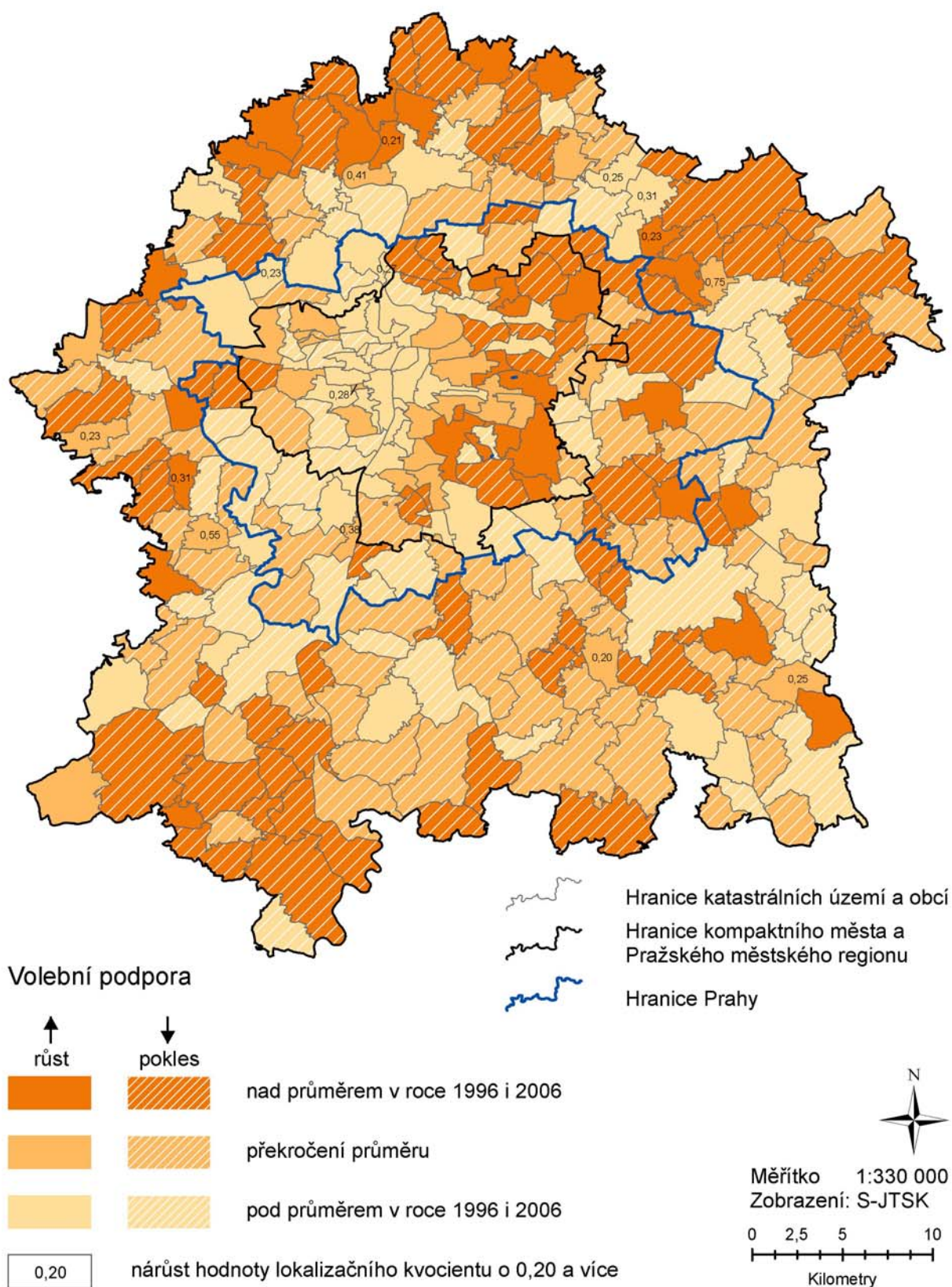
V roce 1996 měla ČSSD nejvyšší volební podporu ve vnějším zázemí, kde v několika desítkách obcí dosáhla o 50 % vyšší podpory než byl průměr Pražského městského regionu. Tyto obce byly rozmístěny v zázemí poměrně rovnoměrně, i když poněkud větší koncentrace těchto obcí byla v jihozápadní a severní části vnějšího zázemí. V kompaktním městě byla ČSSD nejsilnější na sídlištích, a to zejména v katastru Letňany a Černý most.

V roce 2006 měla ČSSD stále nejvyšší podporu ve zmíněných obcích vnějšího zázemí a v městské části Královice, která patří do zóny vnitřního zázemí. Oblasti maximální podpory ČSSD zůstaly tedy i po 10 letech podobné. Přesto k hlavní změně celkového vzorce podpory došlo právě v zázemí. Z 222 obcí a katastrů v zázemí klesla u 167 z nich volební podpora ČSSD. V případě kompaktního města došlo k nárůstu volební podpory u 50 z celkem 81 katastrů a celkový vzorec volební podpory se příliš nezměnil. Těžiště podpory zůstalo ve východní části kompaktního města a to především na sídlištích, s největší podporou opět v katastru Letňany.

Největší nárůst podpory ČSSD se odehrál ve vnitřním městě, kde z 42 katastrů došlo k růstu volební podpory ČSSD celkem u 30 z nich. Vzhledem k nízké počáteční podpoře ČSSD zůstala však podpora u většiny těchto katastrů (18) i přes nárůst stále pod průměrem Pražského městského regionu. Nově nadprůměrnou se stala podpora ČSSD v katastrech Holešovice, Karlín, Nusle a Radlice a v části katastrů Žižkov, Vršovice, Košíře, Krč a Strašnice. Specifickou pozici z hlediska podpory ČSSD mají katastry Michle a části Vršovic a Žižkova, kde byl růst podpory ČSSD realizován z nadprůměrných hodnot. Nejdůležitější je tento nárůst především u Michle, jelikož se jedná o populačně velké území. Michle je tak katastrem vnitřního města s největší podporou ČSSD. Stav a vývoj volební podpory ČSSD zachycuje Obrázek 3.

Obrázek 3: Volební podpora ČSSD

Stav a vývoj hodnoty lokalizačního kvocinetu ČSSD v katastrálních územích a obcích Pražského městského regionu ve volbách do PS PČR v letech 1996 a 2006

Zdroj: výpočet autora, Volby 1996 a 2006

3) KSČM

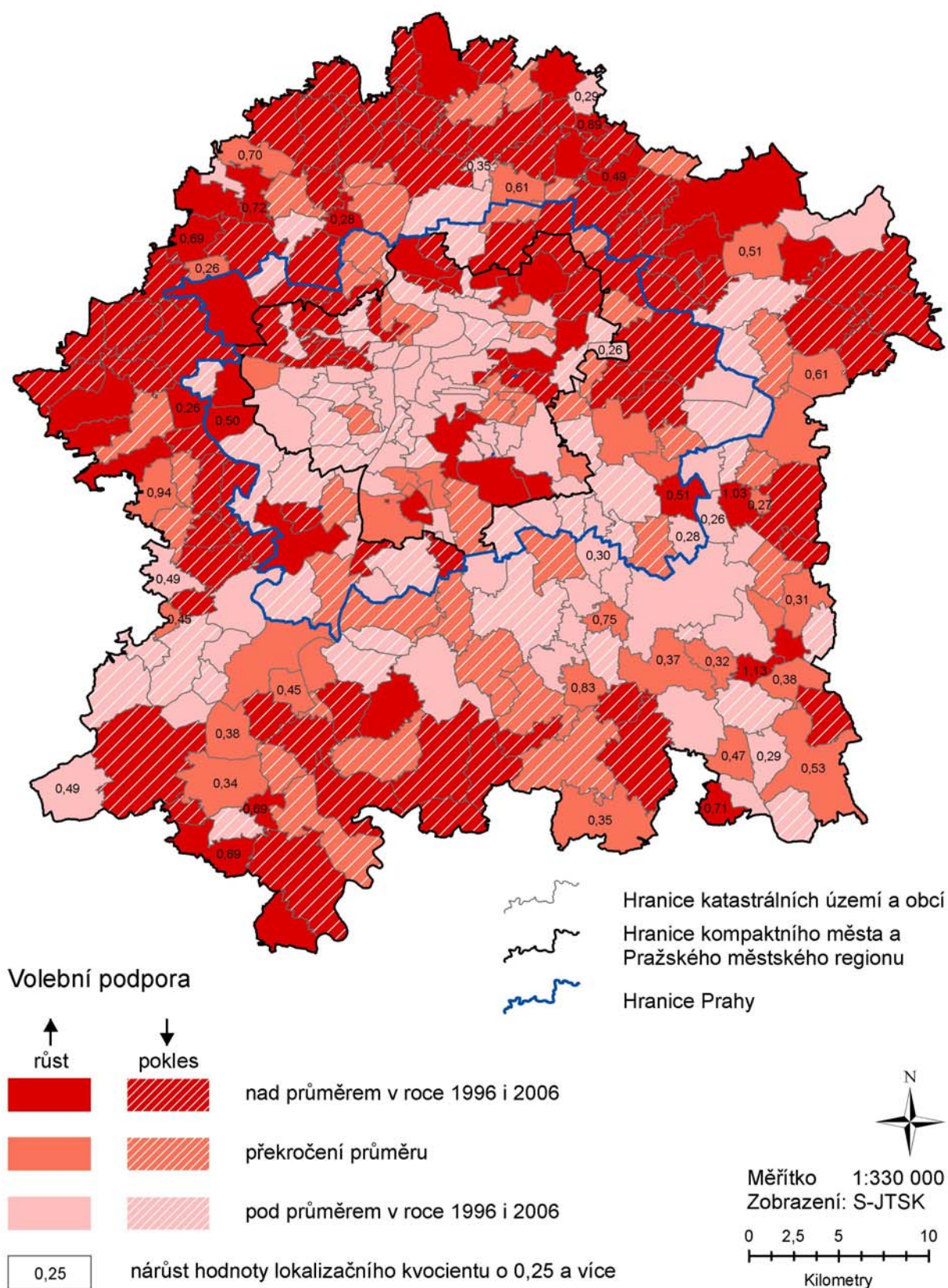
Volební podpora KSČM zůstala na úrovni Pražského městského regionu téměř na stejné úrovni, v roce 1996 získala 7,7 % a o deset let později 8,1 %. V roce 1996 byla hlavní podpora KSČM soustředěna především v severní a západní části celého zázemí, což bylo v ostrém kontrastu s podprůměrnou podporou především v jihozápadní části zázemí. Uvnitř vnitřního města existovalo pouze několik málo lokalit s nadprůměrnou podporou této strany. Tento prostorový vzorec zůstal i po deseti letech velmi podobný. Volební podpora KSČM byla nejsilnější znovu v severním a západním zázemí, i když došlo k „naředění“ a posunu těžiště této podpory směrem k okraji Pražského městského regionu. Obce na severozápadní hranici tak zůstávají místem s největší podporou KSČM. Přestože téměř ve 2/3 obcí a katastrů v zázemí KSČM oslabila, vyskytuje se zde i velký počet obcí, kde KSČM významně posílila.

V ostatních částech zázemí zůstávají ojedinělé obce či shluky obcí s vyšší podporou KSČM. Ve vnitřním městě zůstal prostorový vzorec podpory téměř totožný. Výrazně nadprůměrnou zůstala podpora KSČM v částech katastrů Žižkov, Vršovice, Břevnov a v katastru Michle. Pouze u katastru Michle se volební podpora KSČM ještě zvýšila, u ostatních katastrů s vysokou podporou v roce 1996 došlo k významnému poklesu podpory. Katastr Michle, kde z vysokých hodnot vzrostla podpora ČSSD i KSČM, je tak v rámci vnitřního města nejlevicovější. U některých katastrů s původně velmi nízkou podporou KSČM došlo k růstu volební podpory této strany (Vinohrady, Nusle, Hradčany). Je však třeba poznamenat, že se stále jedná o podporu značně podprůměrnou

KSČM jako jediná strana dokázala svoji podporu ve sledovaném období zvýšit v zóně sídlišť. V roce 1996 byla podpora KSČM nejsilnější v katastrech Bohnice, Kbely, Kamýk, Vokovice a v částech katastrů Veleslavín, Kobylisy a Ruzyně. Základní prostorový vzorec zůstal zachován, i když vývoj v některých katastrech byl odlišný. Ve všech hlavních pražských sídlištích KSČM svou podporu zvýšila, nejvíce pak v Letňanech, Bohnicích a v populačně největším katastru Chodov. Výrazně nejvyšší nárůst podpory byl zaznamenán v katastru Černý Most, byl však realizován z podprůměrných hodnot. Při porovnání výsledku ČSSD a KSČM se v zóně sídlišť svým stavem a vývojem volební podpory nejlevicověji profiluje severní oblast s katastry Bohnice, Letňany, Střížkov a část katastru Kobylisy. Stav a vývoj volební podpory KSČM zachycuje Obrázek 4.

Obrázek 4: Volební podpora KSČM

Stav a vývoj hodnoty lokalizačního kvocinetu KSČM v katastrálních územích a obcích Pražského městského regionu ve volbách do PS PČR v letech 1996 a 2006

Zdroj: výpočet autora, Volby 1996 a 2006

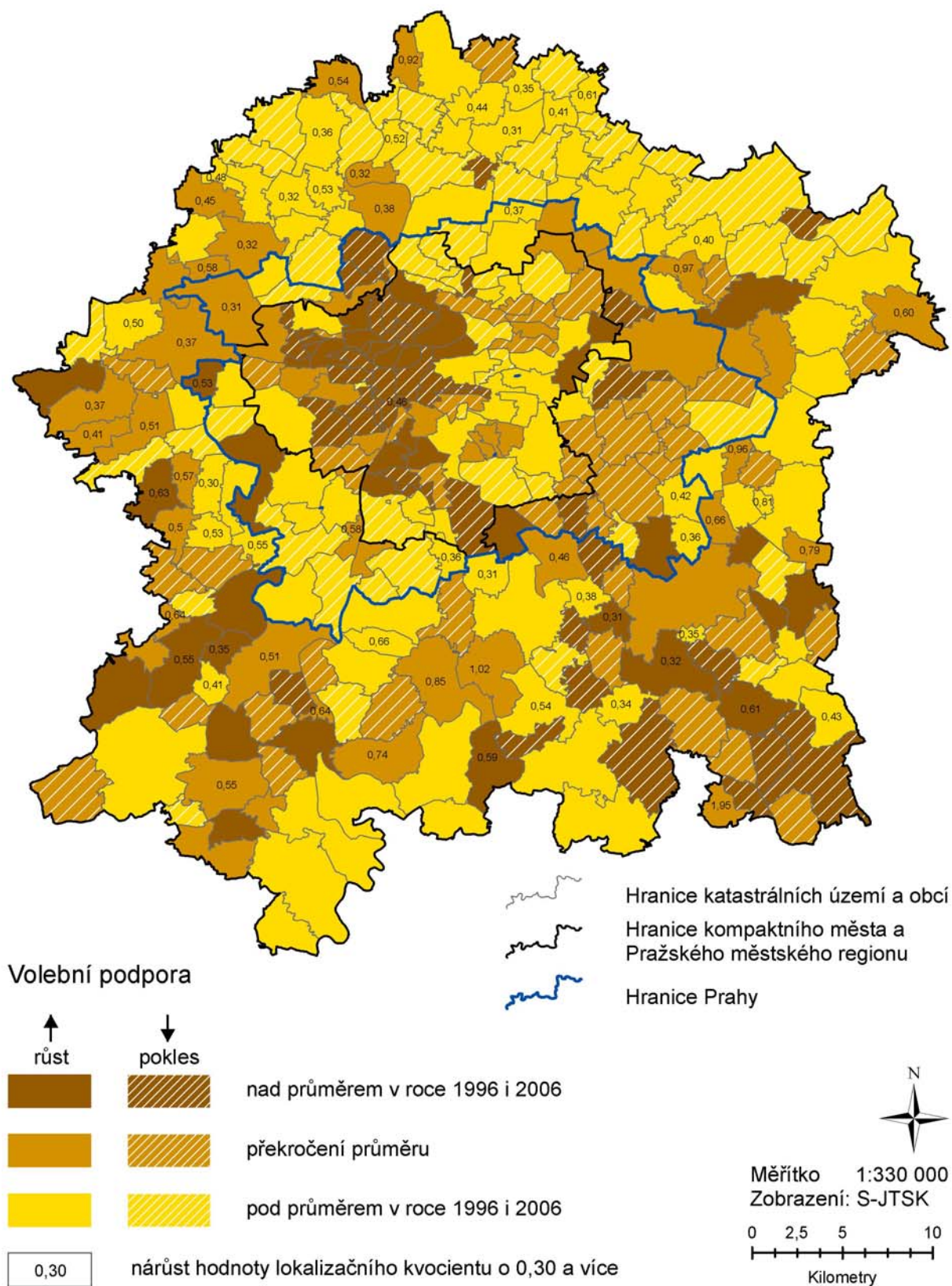
4) KDU-ČSL

Velmi stabilní byl v Pražském městském regionu celkový zisk KDU-ČSL, když v roce 1996 získala 5,3 % a v roce 2006 celkem 4,9 %. Stabilní zůstal i prostorový vzorec volební podpory, a to především v kompaktním městě. Jednoznačně největší volební podporu měla KDU-ČSL na začátku i na konci sledovaného období ve vnitřním městě. V roce 1996 byla podpora strany nejsilnější v katastrech Malá Strana, Hradčany a částech katastrů Střešovice a Trója. V roce 2006 se tento prostorový vzorec ještě zvýraznil, a kromě zmíněných katastrů KDU-ČSL posílila své postavení ještě v katastru Vyšehrad a v částech katastrů Dejvice a Podolí. Obecně je volební podpora KDU-ČSL ve vnitřním městě více koncentrována v na levém břehu Vltavy. V zóně sídlišť KDU-ČSL ještě dále oslabila.

Spolu s ODS však posílila KDU-ČSL svou volební podporu zejména ve vnějším zázemí. Při detailním pohledu na změny ve volební podpoře KDU-ČSL je patrný trvalý rozdíl mezi severní a jižní částí zázemí. Všechny hlavní lokality vysoké podpory KDU-ČSL nalezneme v jižní části, zatímco v severní části byla podpora strany v roce 2006 nadprůměrná pouze u několika málo obcí. Lokalitou, kde vysoká podpora KDU-ČSL v průběhu sledovaného desetiletí ještě dále vzrostla, je jihozápadní zázemí okolo toku řeky Berounky, konkrétně obce Černošice, Všenory, Dobřichovice a Řevnice. Spolu s KDU-ČSL je zde velmi silná i ODS, avšak KDU-ČSL zde dokázala svoji podporu na rozdíl od ODS ještě navýšit. Druhou oblastí s vysokou počáteční podporou strany byla jihovýchodní část zázemí, kde však došlo celkově ke stagnaci a volební podpora vzrostla pouze v obcích Stránčice a Mnichovice. Přesto zůstává tato sektor jednou z hlavních zdrojových oblastí hlasů pro KDU-ČSL v zázemí. K největšímu růstu podpory došlo v centrální části jižního zázemí ve shluku obcí okolo obce Psáry. V samotných Psárech byl nárůst lokalizačního kvocientu vůbec nejvyšší ze všech obcí v zázemí a tato lokalita se zařadila mezi místa s vůbec největší podporou KDU-ČSL v celém Pražském městském regionu. Méně významná lokality s nárůstem volební podpory KDU-ČSL vznikly také v západní části vnějšího zázemí. Stav a vývoj volební podpory zachycuje Obrázek 5.

Obrázek 5: Volební podpora KDU-ČSL

Stav a vývoj hodnoty lokalizačního kvocientu KDU-ČSL v katastrálních územích a obcích Pražského městského regionu ve volbách do PS PČR v letech 1996 a 2006

Zdroj: výpočet autora, Volby 1996 a 2006

5) Liberální slepenec

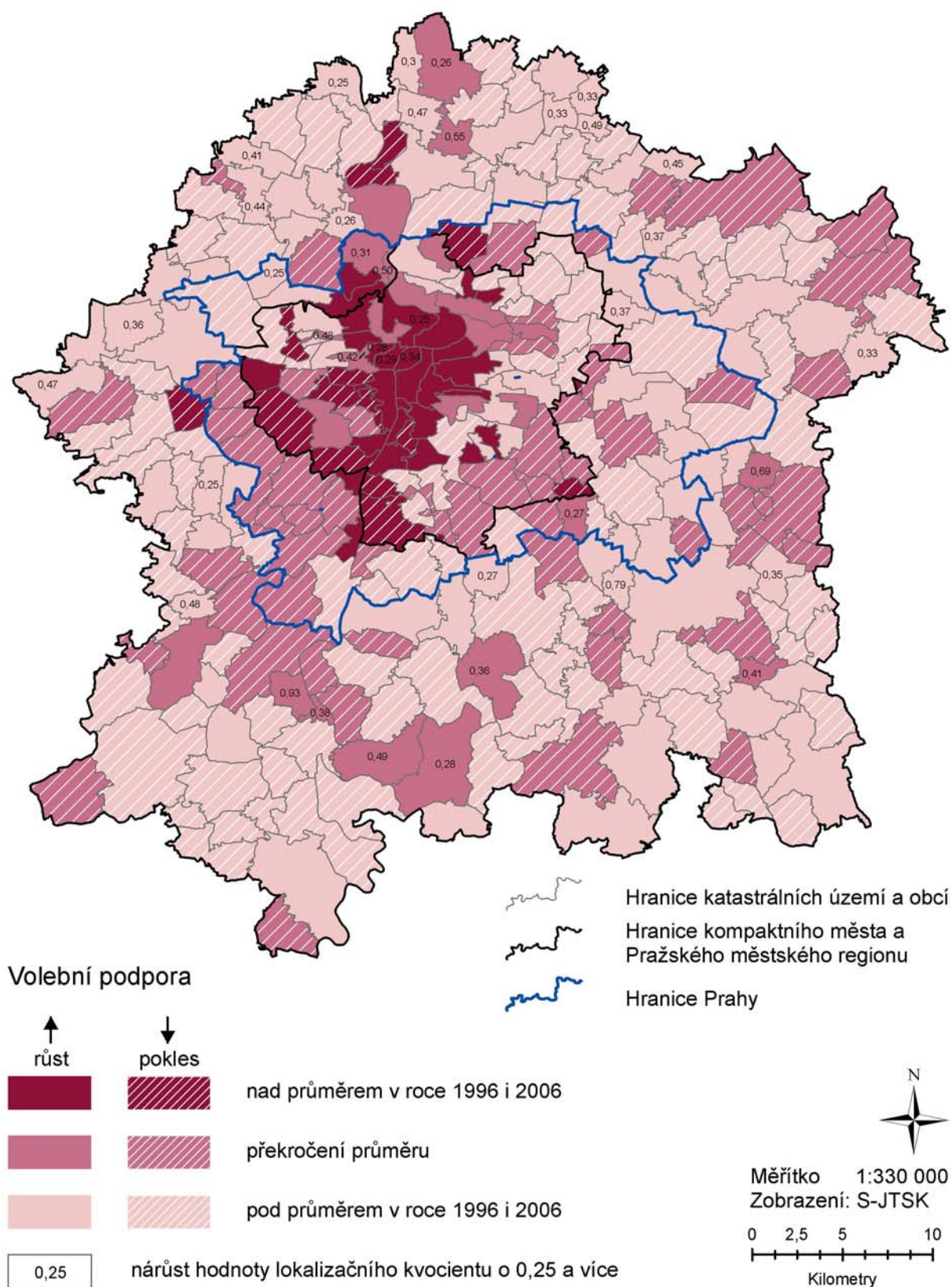
Procentní zisk Liberálního slepence byl v roce 1996 necelých 14 % a v roce 2006 činil více než 12 %. Ze všech stran má Liberální slepenec nejvíce územně koncentrovanou volební podporu. Stejně jako u KDU-ČSL leží tato podpora ve vnitřním městě. Narozdíl od KDU-ČSL zde Liberální slepenec významně posílil a koncentrace se tak ještě prohloubila. Tato diferenciací volební podpory je zřetelná především při pohledu do zázemí. Nadprůměrnou volební podporu si v obou sledovaných letech udrželo pouze 5 obcí. V téměř 2/3 obcí v zázemí volební podpora klesla a významný nárůst zaznamenaly pouze tři desítky obcí, většina z nich navíc rostla z velmi malých hodnot. Nadprůměrné hodnoty podpory Liberálního slepence dosáhly v roce 2006 především dvě oblasti. Na jihu zázemí to byl shluk obcí Trnová, Měchenice, Petrov, Jílové nad Vltavou a Psáry, na severu potom Odolena Voda a Klíčany.

V kompaktním městě zůstal vzorec volební podpory stabilnější nežli v zázemí. Ve většině katastrů zóny sídlišť podpora Liberálního slepence poklesla, ale tento pokles nebyl příliš výrazný. Jak bylo zmíněno výše, hlavní těžiště volební podpory leží ve vnitřním městě. K největšímu nárůstu volební podpory zde došlo především v nejcentrálnějších katastrech Staré Město, Malá Strana, Hradčany, Bubeneč a v částech katastrů Střešovice, Dejvice a Veleslavín. Naopak ve vilových částech katastrů Smíchov, Košíře či Podolí došlo z vysoké podpory v roce 1996 k mírnému poklesu.

Zde je třeba opět připomenout skutečnost, že Liberální slepenec je proměnlivé seskupení stran a jeho podpora bude tedy pravděpodobně vykazovat menší stabilitu. V tomto konkrétním případě jsou srovnávány výsledky ODA a DEU z roku 1996 s výsledky Strany zelených a SNK-ED z roku 2006. Přesto je prostorový vzorec volební podpory relativně stabilní a v rámci vnitřního města zůstala relativní podpora tohoto politického seskupení i po 10 letech velmi podobná. Stav a vývoj volební podpory Liberálního slepence zachycuje Obrázek 6.

Obrázek 6: Volební podpora Liberálního slepence

Stav a vývoj hodnoty lokalizačního kvocinetu Liberálního slepence v katastrálních územích a obcích Pražského městského regionu ve volbách do PS PČR v letech 1996 a 2006

Zdroj: výpočet autora, Volby 1996 a 2006

6) Neúčast ve volbách

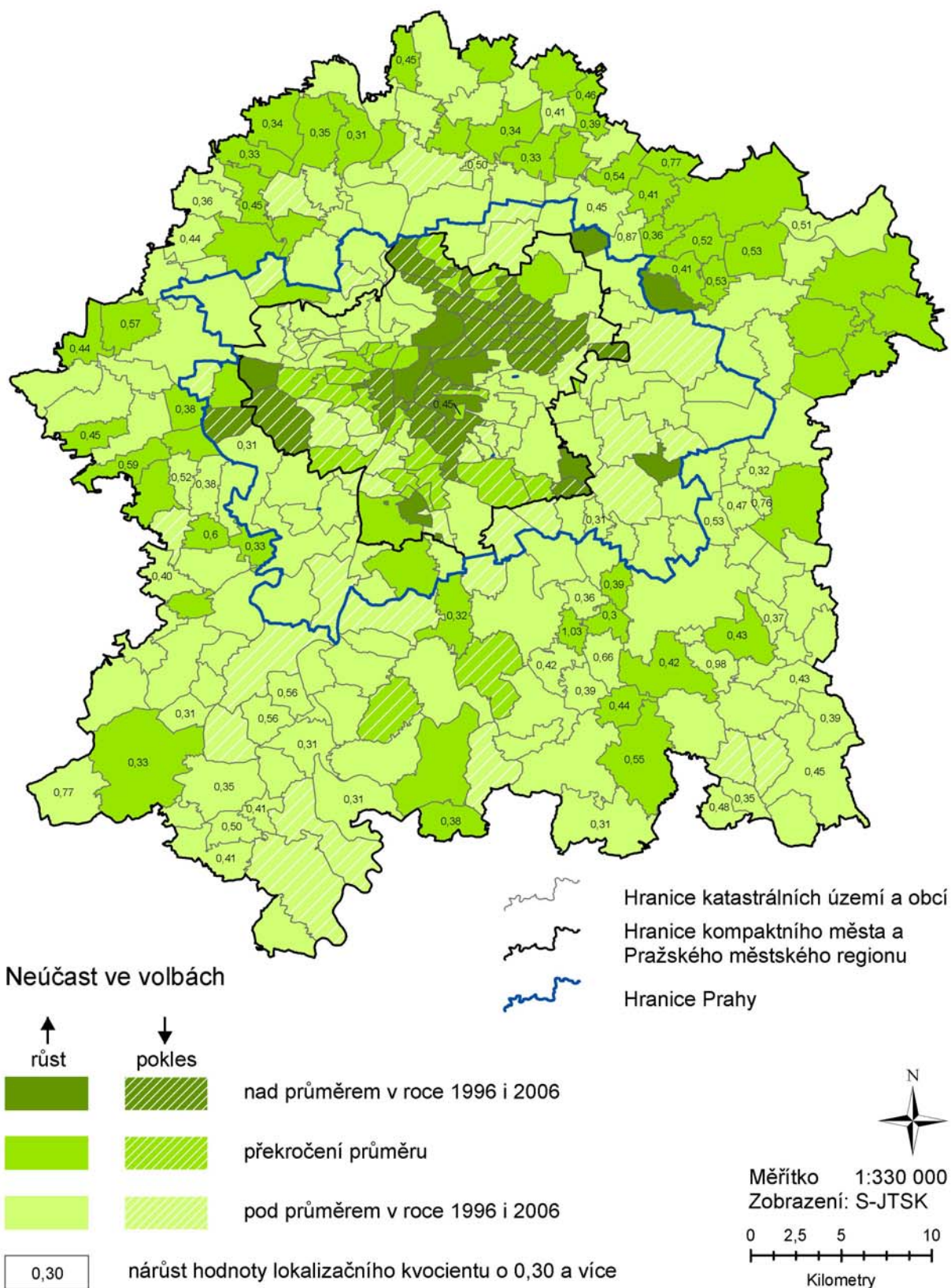
Poslední sledovanou volební charakteristikou je neúčast ve volbách, která je zde použita místo tradičního ukazatele volební účasti především kvůli grafickému zobrazení, které je při tomto zpracování přehlednější. Volební neúčast je doplněk volební účasti do 100 % a značí podíl registrovaných voličů, kteří se voleb nezúčastnili. V Pražském městském regionu byla v roce 1996 volební neúčast 29 % a v roce 2006 vzrostla na 31 %. Přestože došlo k malé nárůstu volební neúčasti, stal se Pražský městský region oblastí, kde je její hodnota v rámci České republiky nejnižší.

Největší proměnou prošlo zázemí, a to především vnější zázemí. V roce 1996 zde byla nadprůměrná neúčast pouze ve třech z celkového počtu 171 obcí, zatímco v roce 2006 tento počet narostl již na 57. Většina těchto obcí je koncentrována v severní části vnějšího zázemí. Zvláště vysoký nárůst volební neúčasti zaznamenal shluk obcí v okolí Brandýsa nad Labem. I přes významný růst neúčasti je vnější zázemí stále zónou s nadprůměrnou volební účastí.

Kompaktní město je z hlediska volební neúčasti výrazně diferencováno. Největší volební neúčast byla v roce 1996 ve většině katastrů zóny činžovních čtvrtí, nejvyšší pak v katastrech Smíchov, Karlín, Libeň a Vysočany, tedy v původních dělnických čtvrtích. Mimo zónu činžovních čtvrtí byla volební neúčast vysoká také v katastrech Černý Most, Prosek a Hloubětín. Základní prostorový vzorec volební neúčasti zůstal v kompaktním městě i po 10 letech v zachován. U většiny katastrů s původně vysokou volební neúčastí však došlo k jejímu poklesu a tedy k celkovému snížení diferenciace. U několika výjimek (Žižkov, Řepy, Holešovice a Kamýk) však nastal další nárůst volební neúčasti. Významný nárůst volební neúčasti byl zaznamenán především v katastru Letňany a ve dvou specifických katastrech (část Vršovic a Košířů). Tyto dva katastry jsou malého územního i populačního významu a proto považuji nárůst v katastru Letňany za důležitější změnu, přestože byl nárůst nižší. Naopak nejnižší volební neúčast zůstala v obou sledovaných letech ve vilové části katastrů Dejvice a Střešovice. Stav a vývoj volební neúčasti zachycuje **Obrázek 7**.

Obrázek 7: Neúčast ve volbách

Stav a vývoj hodnoty lokalizačního kvocientu neúčasti ve volbách v katastrálních územích a obcích Pražského městského regionu ve volbách do PS PČR v letech 1996 a 2006

Zdroj: výpočet autora, Volby 1996 a 2006

4.4.3 Hodnocení celkových změn ve volební podpoře stran

Popis změn ve volební podpoře jednotlivých stran na úrovni katastrálních území ukázal skrytou diferenciaci uvnitř zón. Bylo možné odhalit rozdíly ve volební podpoře, které zůstaly při analýze změn na úrovni zón skryty. U každé strany byla pozornost zaměřena na identifikaci obcí a katastrů, ve kterých došlo k největšímu nárůstu volební podpory.

Důležitým zjištěním byla vysoká stabilita volební podpory jednotlivých stran na úrovni katastrů a obcí. Tento poznatek je v souladu se výsledky jiných prací zabývajících se změnou volební podpory na metropolitní úrovni (Kostelecký 2004, 2005). Hlavní změna ve volební podpoře politických stran se tedy odehrála na úrovni zón, především mezi vnitřním městem a zázemím.

Tak jako v předchozí kapitole je i zde analyzován vztah mezi procesem residenční suburbanizace a vývojem volební podpory jednotlivých stran (viz kapitola 4.3.4). Korelační analýza je provedena nejprve za Pražský městský region jako celek a poté i za jeho tři hlavní části (vnitřní město, zóna sídlišť a zázemí). Výsledné hodnoty Pearsonova korelačního koeficientu shrnuje Tabulka 14. Výsledky analýzy na úrovni katastrů potvrzují předpoklad, že změny ve volební podpoře ODS a ČSSD jsou způsobeny právě residenční suburbanizací. U všech sledovaných územních celků byl zjištěn statisticky významný pozitivní vztah s ODS a negativní s ČSSD. Ve vnitřním městě byl negativní vztah statisticky významný ještě u KSČM. Výsledky analýzy u vnitřního města potvrzují, že migrace do zázemí (residenční suburbanizace) má významné dopady i ve svých zdrojových oblastech (viz Obrázek 8).

Tabulka 14: Korelační analýza změny počtu voličů a změny volební podpory politických stran v katastrech mezi roky 1996 a 2006

Politická strana	PMR		Vnitřní město		Zóna sídlišť		Zázemí	
	r	sig.	r	sig.	r	sig.	r	sig.
ODS	0,530	0,000	0,731	0,000	0,532	0,000	0,381	0,000
ČSSD	-0,458	0,000	-0,514	0,001	-0,426	0,007	-0,375	0,000
KSČM	-0,044	0,447	-0,548	0,000	0,009	0,957	0,000	0,994
KDU-ČSL	0,001	0,986	-0,234	0,135	-0,100	0,545	-0,014	0,834
Liberální slepenec	-0,095	0,098	0,091	0,565	-0,253	0,120	-0,003	0,963

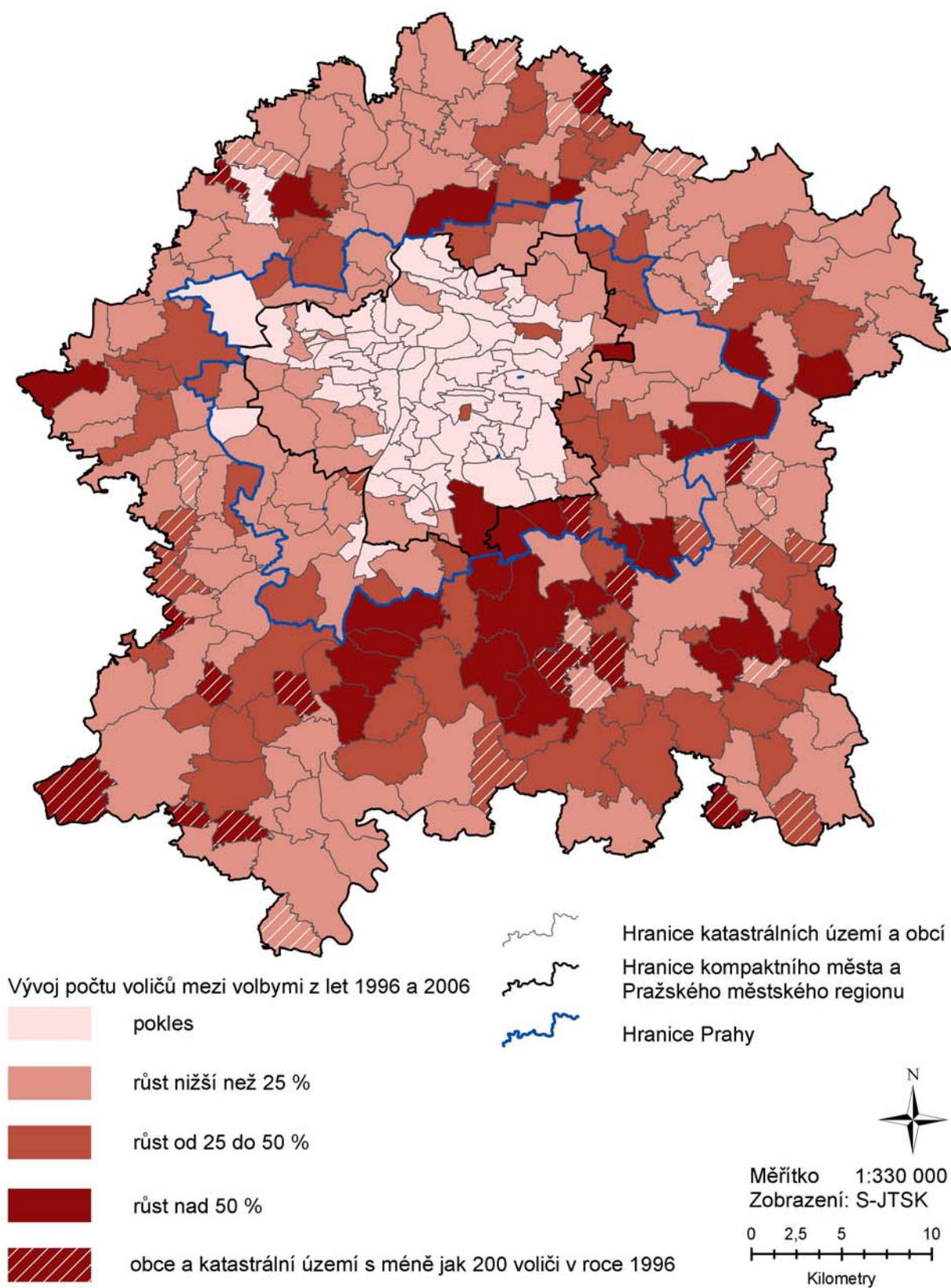
Zdroj: výpočet autora, Volby 1996 - 2006

Poznámka: r- Pearsonův koeficient korelace; sig. – statistická významnost, červeně jsou zobrazeny hodnoty signifikantní na hladině významnosti $\alpha = 0,01$, tučně hodnoty signifikantní na hladině významnosti $\alpha = 0,05$

PMR = Pražský městský region se skládá z 303 územních jednotek: z toho vnitřní město (42), zóna sídlišť (39) a zázemí (222)

Obrázek 8: Vývoj počtu voličů mezi volbami z roku 1996 a 2006

Změna v počtu voličů v katastrálních územích a obcích Pražského městského regionu mezi volbami do PS PČR v letech 1996 a 2006

Zdroj: výpočet autora, Volby 1996, Volby 2006

4.5 VÝVOJ VOLEBNÍ PODPORY POLITICKÝCH STRAN VE VOLEBNÍCH OKRSCÍCH

V poslední kapitole empirické části bude krátce představeno členění Pražského městského regionu podle volebních okrsků. Toto členění poskytuje maximální územní detail, který volební data nabízejí. Toto členění je pro celý Pražský městský region dostupné pouze za rok 2006 (viz kapitola 3.3.2). Lze je tedy využít pro sledování vývoje volební podpory pouze v lokalitách, kde nedošlo v průběhu sledovaného období ke změně ve vymezení volebních okrsků.

Pro sledování změn ve volební podpoře politických stran bylo vybráno území 8 katastrů (viz Obrázek 9). Tento řez od historického jádra k jihovýchodnímu okraji zóny sídlišť obsahuje části všech zón kompaktního města. Počet voličů zde byl v roce 2006 více než 200 tisíc, tedy téměř 18 % celkového počtu voličů Pražského městského regionu. Analýza stability volební podpory na úrovni volebních okrsků potvrdila výsledky z katastrální úrovně tj: nejvyšší stabilitu KSČM a nejnižší stabilitu Liberálního slepenec²⁹.

Tabulka 15: Stabilita volební podpory při volbách do PS PČR v roce 1996 a 2006 na úrovni volebních okrsků

Politická strana	r	sig.
ODS	0,664	0,000
ČSSD	0,633	0,000
KSČM	0,895	0,000
KDU-ČSL	0,556	0,000
Liberální slepenec	0,376	0,000
Volební účast	0,425	0,000

Zdroj: výpočet autora, Volby 1996 a 2006

Poznámka: r- Pearsonův koeficient korelace; sig. – statistická významnost, všechny uvedené hodnoty jsou signifikantní na hladině významnosti $\alpha = 0,01$

Pro celkové sledování změn ve volební podpoře byl použit ukazatel relativně nejsilnější strany v území. Územní jednotka je označena stranou, která v ní měla v daném roce nejvyšší lokalizační kvocient. Tento ukazatel poněkud znevýhodňuje velké strany (hlavně ODS) a strany s rovnoměrnou volební podporou (především ODS a ČSSD). Přesto považuji tento ukazatel za vhodný analytický nástroj při sledování změn ve volební podpoře. Při pohledu na změny, ke kterým za sledované období došlo (viz Obrázek 9), je patrná především celková stabilita volební podpory v okrscích (především u KSČM). Hlavní změnou je úbytek

²⁹ Srovnáváno s výsledky v kompaktním městě. Změnou je pouze nižší stabilita volební podpory KDU-ČSL.

volebních okrsků s nejvyšší relativní podporou ODS v historického jádru a čtvrtích činžovních domů. Ve většině těchto okrsků získal nejvyšší relativní podporu Liberální slepenec. Tato změna potvrzuje poznatky z úrovně katastrů.

Stejně jako u zón a katastrů je i na úrovni volebních okrsků analyzován vztah mezi residenční suburbanizací a změnou volební podpory jednotlivých politických stran (viz kapitola 4.3.4). Korelační analýza je provedena ve vybraném řezu kompaktního města, které se skládá z celkem 247 volebních okrsků. Výsledné hodnoty Pearsonova korelačního koeficientu shrnuje Tabulka 14.

Tabulka 16: Korelační analýza změny počtu voličů a změny volební podpory politických stran ve volebních okrscích mezi roky 1996 a 2006

Politická strana	r	sig.
ODS	0,376	0,000
ČSSD	-0,239	0,000
KSCM	-0,118	0,063
KDU-ČSL	-0,123	0,054
Liberální slepenec	-0,202	0,001

Zdroj: výpočet autora, Volby 1996 - 2006

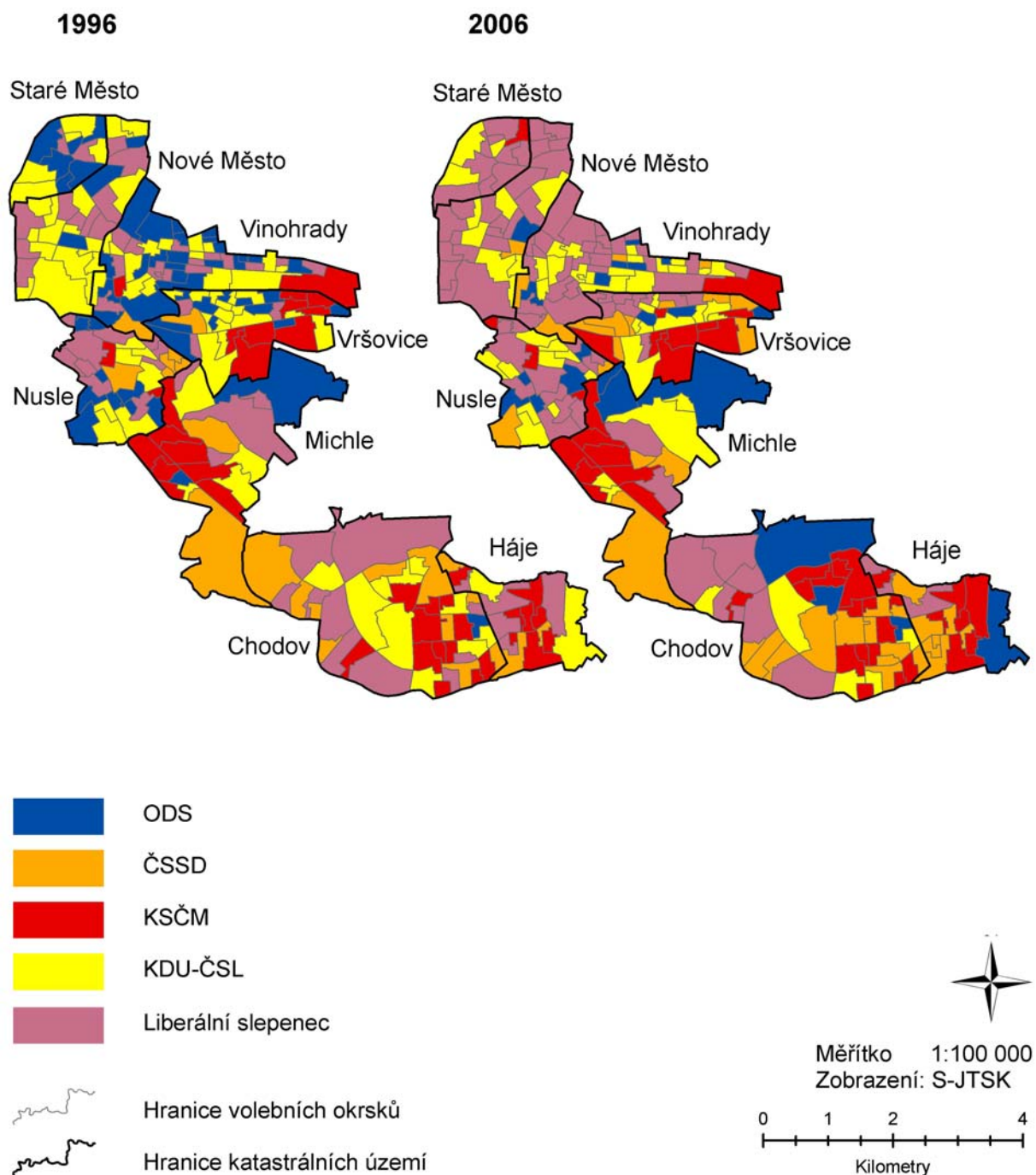
Poznámka: r- Pearsonův koeficient korelace; sig. – statistická významnost, červeně jsou zobrazeny hodnoty signifikantní na hladině významnosti $\alpha = 0,01$

I v tomto velkém územním detailu byly potvrzeny zjištěné souvislosti z úrovně zón a katastrů. Je tedy z velkou pravděpodobností možné tvrdit, že kompaktní město opouští převážně voliči ODS. V důsledku toho se zde zvyšuje relativní podpora všech ostatních stran, zvláště pak ČSSD. Vzhledem k populační velikosti volebních okrsků (v průměru 700 voličů) je možné považovat toto tvrzení za velmi pravděpodobné. Ekologická chyba, se kterou se setkáváme vždy, když usuzujeme na chování jedince podle výsledků analýzy agregovaných dat, je v tomto případě minimalizována.

Přínosem analýzy na úrovni volebních okrsků je především možnost identifikovat lokality, které se vyvíjejí jinak než většina území katastru. Takových lokalit je ve zvoleném území možno najít několik, avšak studium těchto lokalit jde nad rámec této práce. Stav a vývoj volební podpory na úrovni volebních okrsků je tedy možné využít především při detailním studiu vnitřní prostorové struktury města nebo při případových studiích jako další zdroj informací o studovaném území. Hlavní možnosti využití skýtá úroveň volebních okrsků především v příštích letech kdy bude možné srovnat vývoj volební podpory na celém území Pražského městského regionu (např. s volbami v roce 2010).

Obrázek 9: Relativně nejsilnější strana v okrscích vybraných katastrů v roce 1996 a 2006

Strana s nejvyšší hodnotou lokalizačního kvocientu ve volebním okrsku ve volbách do PS PČR v letech 1996 a 2006

Zdroj: výpočet autora, Volby 1996 a 2006

5. Závěr

Hlavním cílem práce bylo analyzovat volební podporu hlavních politických stran a seskupení ve vnitřní struktuře Pražského městského regionu. Pro tuto analýzu byly vybrány volby do Poslanecké sněmovny konané v letech 1996 až 2006, aby bylo možné zachytit nejen aktuální stav, ale také dosavadní vývoj v horizontu jednoho desetiletí. Sledováno bylo pět politických stran a seskupení s největší politickou podporou, tedy ODS, ČSSD, KSČM, KDU-ČSL a Liberální slepenec; zároveň byla sledována také volební účast. Po krátkém shrnutí postavení Pražského městského regionu v rámci České republiky byla podrobná analýza provedena na úrovni geneticko-morfologických zón a dále na úrovni (upravených) katastrů; krátkým exkurzem byla také představena možnost analýzy na nejvyšší možné úrovni územního detailu, tj. na úrovni volebních okrsků.

Prvním významným zjištěním této práce je diferenciací Pražského městského regionu podle volební podpory jednotlivých stran. Analýza na úrovni šesti geneticko-morfologických zón a tří základních částí regionu ukázala, že pro *vnitřní město* je charakteristická vysoká relativní podpora KDU-ČSL a Liberálního slepence a podprůměrná podpora ČSSD a KSČM, zatímco v *zóně sídlišť* je situace obrácená: nadprůměrné podpoře se zde těší obě levicové strany, zatímco především KDU-ČSL i Liberální slepenec zde dosahují nižší relativní podpory. V *zázemí* dosáhly v roce 2006 nejvyšší relativní podpory ODS a KSČM, ale analýza na úrovni katastrů ukázala, že podpora KSČM je koncentrována spíše v severní části zázemí a podpora ODS v jižní části zázemí; naopak nejnižší relativní volební podpoře se v zázemí těší Liberální slepenec.

Druhým a klíčovým zjištěním je skutečnost, že mezi lety 1996 a 2006 došlo v Pražském městském regionu k výrazným změnám volební podpory hlavních politických stran. Hlavním rysem těchto změn je posun volební podpory ODS směrem ze středu města na jeho okraj. Zatímco v roce 1996 byly oblastmi nejvyšší relativní volební podpory ODS zóny vnitřního města a zázemí spolu se zónou sídlišť byly oblastmi s podprůměrnou podporou, během sledovaných 10 let se zázemí stalo oblastí s nejvyšší volební podporou a výrazně poklesla relativní volební podpora ve vnitřním městě. Došlo tedy k otočení prostorového vzorce volební podpory ODS. Vzhledem k tomu, že ODS je v Pražském městském regionu jednoznačně nejsilnější politickou stranou, tento posun volebního těžiště ODS se výrazně promítl i do výsledků ostatních stran. Zejména podpora levicových stran ČSSD a KSČM

spolu s podporou Liberálního slepence se vyvíjela do značné míry zrcadlově k podpoře ODS: poklesla v zázemí a naopak vzrostla v zónách vnitřního města.

Z hlediska diferenciací volební podpory došlo na úrovni zón Pražského městského regionu k jejímu celkovému snížení. Hlavním důvodem je, že současné změny ve volební podpoře jdou proti výchozímu prostorovému vzorci volební podpory. Pokud však budou započaté trendy ve změně volební podpory jednotlivých stran pokračovat, bude pokles diferenciací pouze přechodným jevem a postupně dojde k růstu diferenciací volební podpory. Z hlediska dvou největších stran můžeme za rok nejnižší diferenciací volební podpory považovat již rok 2002. Mezi lety 2002 a 2006 již byly zaznamenány změny svědčící o pozvolném růstu diferenciací volební podpory.

Posun těžiště volební podpory prakticky všech stran je v práci dán do souvislosti s procesem residenční suburbanizace. Volební data poskytují možný podklad pro operacionalizaci tohoto procesu jako změny v počtu registrovaných voličů – ten významně vzrostl v zázemí a naopak poklesl v kompaktním městě. Korelační analýza vztahu mezi změnou počtu voličů a lokalizačním kvocientem stran ukázala statisticky významný pozitivní vztah mezi nárůstem počtu voličů a vyšší relativní podporou ODS a naopak negativní vztah s relativní podporou ČSSD, a to na všech úrovních od zón přes katastry až po volební okrsky. Jinými slovy, ve zdrojových oblastech residenční suburbanizace (kompaktní město) roste podpora ČSSD, zatímco v cílových oblastech (zázemí) roste podpora ODS. Výsledky tedy potvrzují předpoklad, že změny ve volební podpoře ODS a ČSSD jsou způsobeny právě residenční suburbanizací.

Na úrovni katastrů je důležitá především vysoká stabilita volební podpory jednotlivých stran. Dokládá, že největší změny ve volební podpoře politických stran se odehrály na úrovni zón, především mezi vnitřním městem a zázemím. Výsledky změn ve volební podpoře jsou představeny pomocí mapových výstupů. Popisným způsobem je interpretována vnitřní diferenciací volební podpory politických stran. Tímto zpracováním bylo možné odhalit rozdíly ve volební podpoře, které zůstaly při analýze změn na úrovni zón skryty. Hlubší analýzy změn zjištěných na katastrální úrovni mohou být jedním z témat dalšího výzkumu.

Na úrovni volebních okrsků byla potvrzena jednak vysoká stabilita volební podpory jednotlivých stran, tak i pravděpodobná platnost tvrzení o souvislosti residenční suburbanizace s vývojem volební podpory ODS a ČSSD.

Tato práce vytváří základ pro možný další výzkum především při analýze podmíněnosti volebního chování v rámci Pražského městského regionu. Vytvořená podkladová vrstva katastrů umožňuje srovnání volebních výsledků s ostatními datovými zdroji, především s daty ze Sčítání lidu, domů a bytů (SLDB). Tato diplomová práce s nimi nepracuje především proto, že hlavní sledované volby se odehrály v letech 1996 a 2006, tedy v pětiletých odstupech od sčítání v roce 2001. I přes zjištěnou stabilitu volební podpory došlo především mezi lety 2001 a 2006 k významným změnám ve volební podpoře (o nichž přináší důležité doklady i tato práce). Pětiletý odstup tak byl příliš velký na to, aby data poskytla spolehlivou oporu pro analýzu. Pokud se však uskuteční příští volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v řádném termínu v roce 2010, bude možné spojit analýzu dat z těchto voleb s analýzou dat ze sčítání v roce 2011, a navíc s možností srovnání s volbami z roku 2002 a sčítáním v roce 2001.

Přínos této práce proto spočívá také v tom, že poskytuje oporu pro takováto další zkoumání, a to především zdokumentováním přesné podoby volebních okrsků v roce 2006 v podobě podkladové vrstvy a zdokumentováním výsledků voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR za léta 1996-2006 na úrovni katastrů upravených podle vymezení geneticko-morfologických zón Pražského městského regionu. Pro analýzu podmíněností volebního chování na úrovni volebního okrsku je možné využít i metodu agregace dat ze SLDB do územního členění podle volebních okrsků (Škorpil 2005). Analýzy provedené v takto velkém územním detailu, umožňují minimalizovat problém ekologické chyby. Tato diplomová práce tedy kromě důležitých poznatků o volebním chování v období mezi lety 1996 a 2006 především otevírá prostor pro další výzkum.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

ČERBA, O. (2004): Geografie voleb. Západočeská univerzita v Plzni.

[http://gis.zcu.cz/studium/dbg2/Materialy/Geografie_voleb.pdf] 20.6. 2005.

HAMPL, M. (2005): Geografická organizace společnosti v České republice: Transformační procesy a jejich obecný kontext. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. Praha, 147 s.

JOHNSTON, R.J. (2000) In Johnston et al. (2000): The Dictionary of Human Geography. Oxford, Blackwell.

JOHNSTON, R. J., PATTIE, C. J., DORLING, D. F. L., MacALISTER, I., TUNSTALL, H., ROSSITER, D. J. (2001): Social locations, spatial locations and voting at the 1997 British general election: evaluating the sources of Conservative support. Political Geography, 20, s. 67-90.

KOSTELECKÝ, T. (2001): Vzestup nebo pád politického regionalismu? Změny na politické mapě v letech 1992 a. 1998 . srovnání České a Slovenské republiky. Edice Sociological Papers SP 01:9. Sociologický ústav Akademie věd České republiky, Praha, 96 str.

KOSTELECKÝ, T. (2005): Model predikce výsledků voleb – alternativní přístup k odhadům volebních výsledků ve volebních obvodech. Sociologický časopis, 41, č.1, s. 79-101.

KOSTELECKÝ, T. (2005): Political Behaviour in Metropolitan Areas in the Czech Republic between 1990 and 2002 – Patterns, Trends, and the Relation to Suburbanization and Its Socio-Spatial Patterns. Sociologické studie/Sociological Studies, SS 05:02, 104 s.

KOSTELECKÝ, T., ČERMÁK, D. (2003): Výběrová šetření a analýza agregátních dat – diskuse na téma použitelnosti různých přístupů v komparativních analýzách politického chování. Sociologický časopis, 39, č.2, s. 529-550.

KOSTELECKÝ, T., ČERMÁK, D. (2004): Vliv teritoriálně specifických faktorů na formování politických orientací voličů. Sociologický časopis, 40, č.4, s. 469-487.

KOSTELECKÝ, T., ČERMÁK, D. (2004): Metrololitan Areas in the Czech Republic – Definitions, Basic Characteristics, Patternsof Suburbanization and Their Impact on Political Behaviour. Sociologické studie/Sociological Studies, SS 04:03, 57 s.

- KOSTELECKÝ, T., STACHOVÁ, J., ČERMÁK, D. (2002): Region a politika. Sociologické texty/Sociological Papers, SP 02:7, 73 s.
- KUNDERA, M. (1985): Nesnesitelná lehkost bytí. Sixty-eight Publishers, San Francisco 380 s.
- LEBEDA, T., LINEK, L., LYONS, P., VLACHOVÁ, K. et al. (2007): Voliči a volby 2006. Praha, Sociologický ústav Akademie věd ČR.
- LINEK, L. (2004): Volby do Evropského parlamentu 2004 – analýza volební účasti a stranické podpory v České republice. Sociologické studie/Sociological Studies, SS 04:01, 73 s.
- OUŘEDNÍČEK, M. (2002): Suburbanizace v kontextu urbanizačního procesu. In: Sýkora, L. ed.: Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky. Ústav pro ekopolitiku. Praha. s. 39-54.
- OUŘEDNÍČEK, M. (2003): Suburbanizace Prahy. Sociologický časopis 39, č. 2, str. 235-253.
- OUŘEDNÍČEK, M. ed. (2006): Sociální geografie Pražského městského regionu. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. Praha. s. 39-54.
- OUŘEDNÍČEK, M., SÝKORA, L. (2002): Současné změny v rozmístění obyvatelstva a v sociální prostorové struktuře Prahy. Demografie 44 (4), s. 270-272.
- PEHE, J. (2002): Jaká byla volební kampaň. <http://www.pehe.cz/clanky/2002/2002-06-18-mosty.htm>.
- PEHE, J. (2006): Má liberalismus v České republice šanci? Literární noviny, 2006-28, s. 3.
- SPURNÁ, P. (2007): Geografické aspekty volebního chování obyvatel v Česku v letech 2002 a 2006. Magisterská práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, PřF UK, Praha, 101 str.
- SÝKORA, L. (2001a): Klasifikace změn v prostorové struktuře postkomunistických měst [Classification of changes in spatial structure of postcommunist cities]. Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešoviensis - Folia Geographica XXXV (4), pp. 194-205.

SÝKORA, L. (2001b): Proměny prostorové struktury Prahy v kontextu postkomunistické transformace. In: HAMPL, M. & kol., Regionální vývoj: specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie. Praha, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, s. 127-166.

SÝKORA, L., OUŘEDNÍČEK, M. (2007): Sprawling post-communist metropolis: commercial and residential suburbanisation in Prague and Brno, the Czech Republic. In: Dijst, M., Razin, E., Vazquez, C. (eds): Employment Deconcentration in European Metropolitan Areas: Market Forces versus Planning Regulations. (v tisku).

ŠKORPIL, J. (2005): Analýza volebního chování . případová studie MČ Praha 10. Ročníková práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK, Praha, 51 str.

TABERY, E. (2006): Vládneme, nerušit. 2.vydání. Edice Respekt, Praha, 304 s.

VOBECKÁ, J., KOSTELECKÝ, T. (eds.) 2007: Politické důsledky suburbanizace – analýza případových studií proměn politického chování a občanské participace ve vybraných suburbánních lokalitách Prahy a Brna. Sociologické studie/Sociological Studies, SS 07:08, 61 s.

WALKS, R. A. (2004): Place of residence, party preferences, and political attitudes in Canadian cities and suburbs. Journal of Urban Affairs, 26, č. 3, s. 269-295.

WALKS, R. A. (2005): City–suburban electoral polarization in Great Britain, 1950–2001. Transactions of the Institute of British Geographers, 30, č. 4, s. 500-517.

WALKS, R. A. (2007): The boundaries of suburban discontent? Urban definitions and neighbourhood political effects. The Canadian Geographer, 51, č. 2, s. 160-185.

STATISTICKÉ A JINÉ POUŽITÉ MATERIÁLY

Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 1996 (Volby 1996). ČSÚ, Praha. www.volby.cz

Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2006 (Volby 1998). ČSÚ, Praha. www.volby.cz

Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2002 (Volby 2002). ČSÚ, Praha. www.volby.cz

Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2006 (Volby 2006). ČSÚ, Praha. www.volby.cz

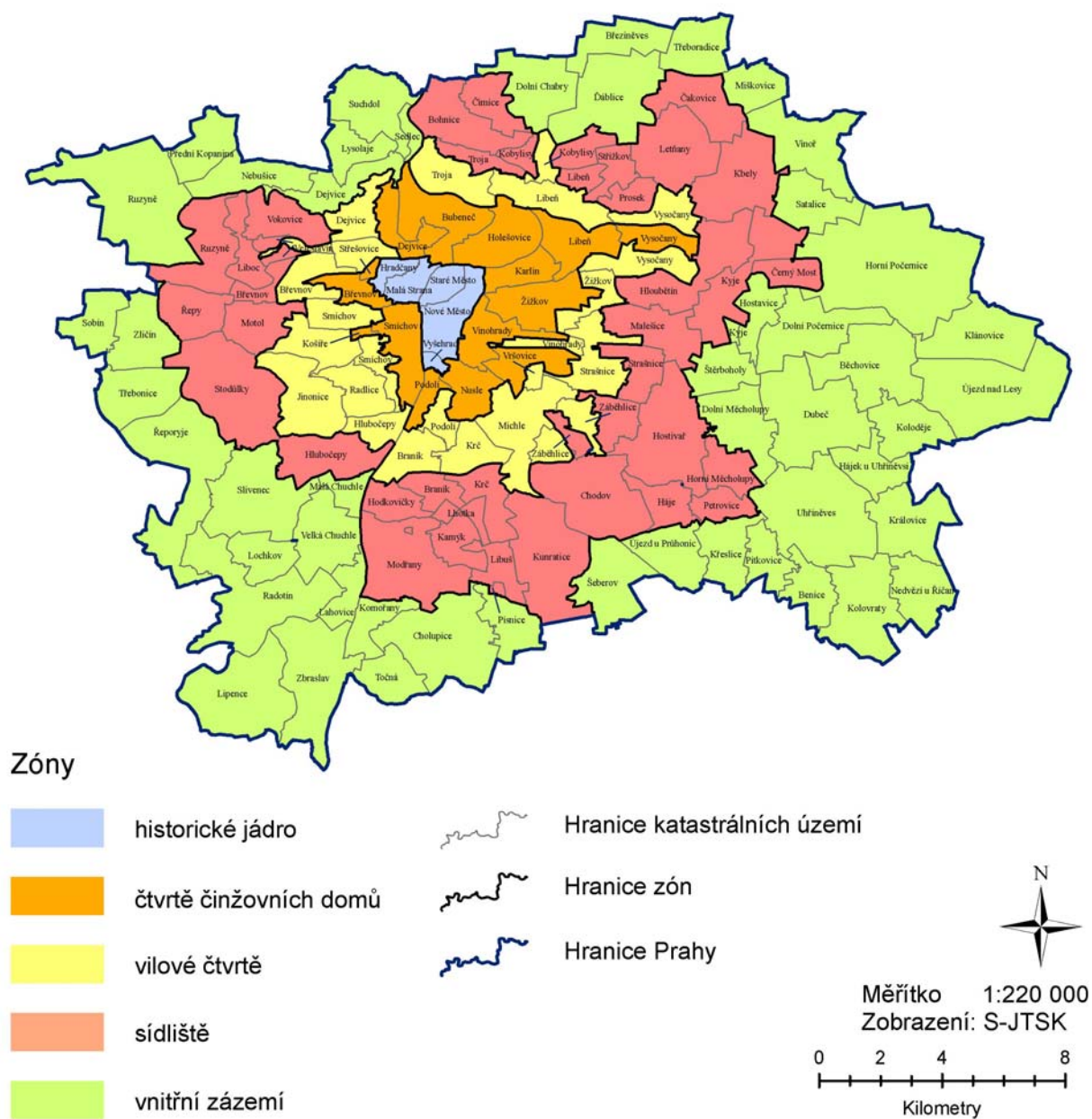
Výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 2001 (SLDB 2001). ČSÚ, Praha.

Zákon 491/2001 Sb. o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů

Zákon 247/95 Sb. o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů

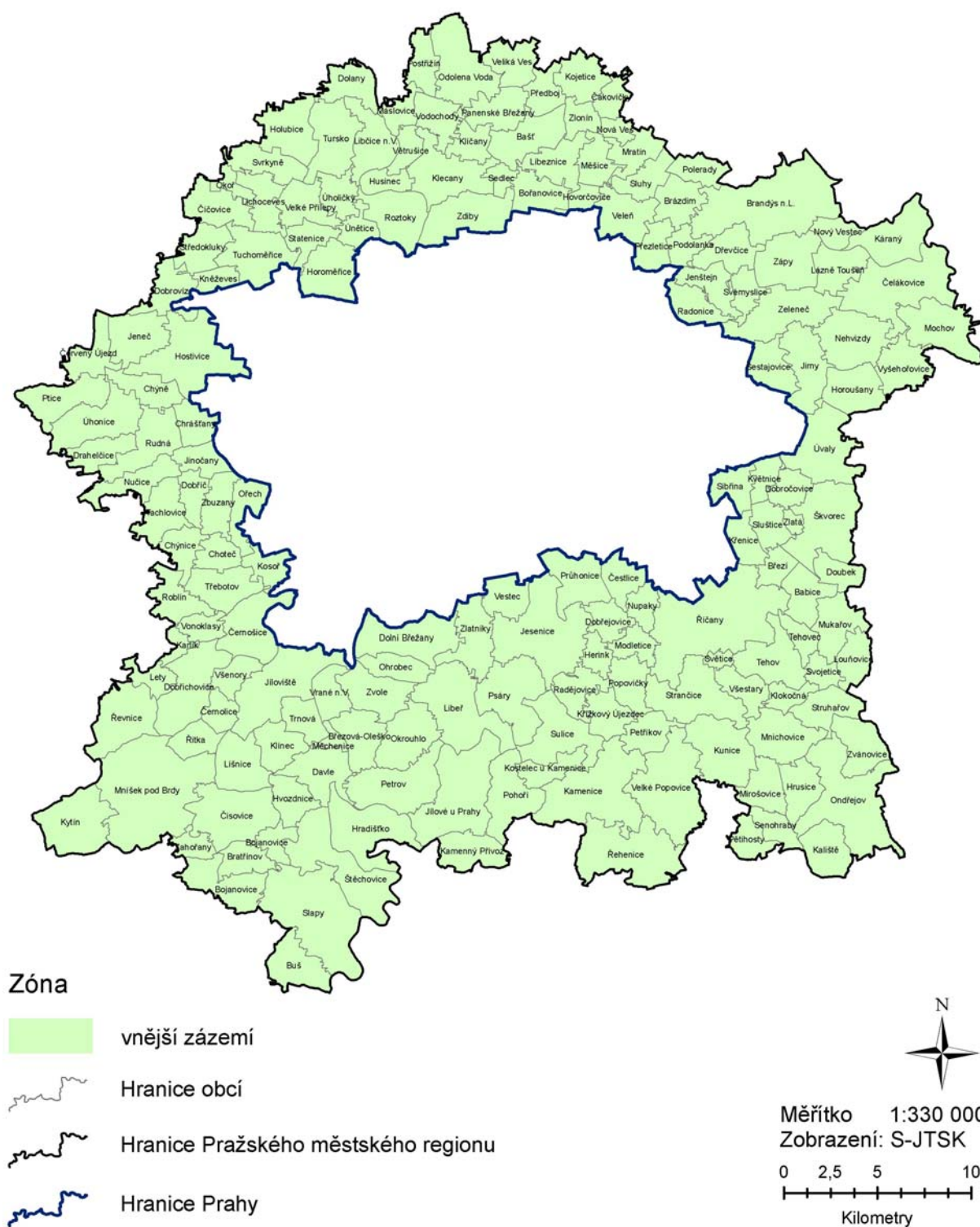
Vyhláška 59/2002 Sb. o provedení některých ustanovení zákona č. 491/2002 Sb.

Příloha 1: Upravené členění Prahy podle katastrálních území

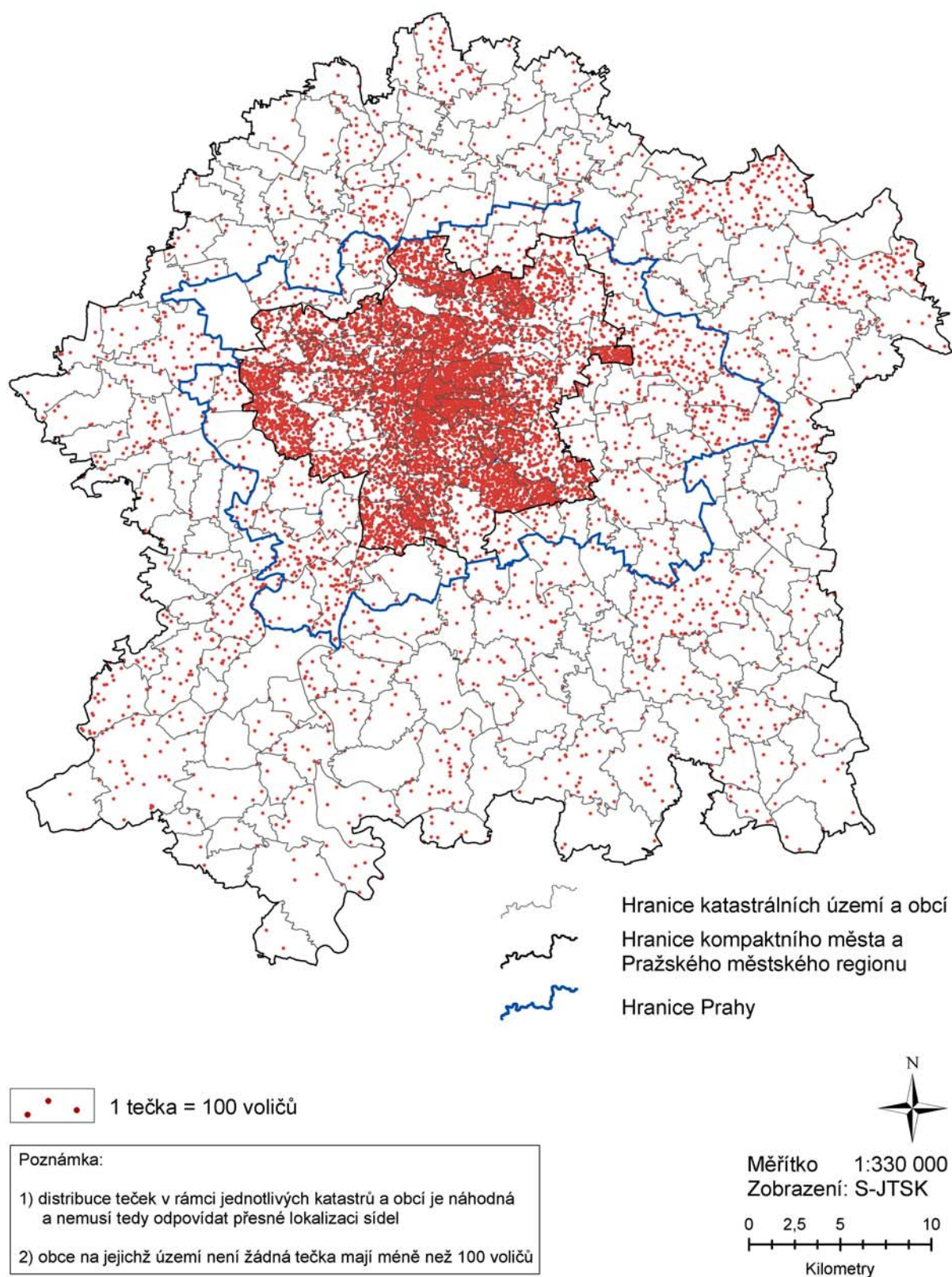
Zdroj: vymezení zón upraveno podle Sýkora (2001)

Příloha 2: Členění zóny vnější zázemí podle obcí

Příloha 3: Rozmístění voličů v rámci Pražského městského regionu

Distribuce voličů v Pražském městském regionu ve volbách do PS PČR v roce 2006

Zdroj: vymezení kompaktního města podle Sýkora (2001)